

Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol

Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol 2023–2024
ar gyfer y cyfnod 1 Ebrill 2023 i 31 Mawrth 2024

Cyflwynir yr adroddiad i Senedd y DU yn unol ag Adran 7(1) Deddf Treftadaeth Genedlaethol 1980, a chyflwynir y cyfrifon i Senedd y DU yn unol ag Adran 7(3) Deddf Treftadaeth Genedlaethol 1980.

I'w argraffu ar 29 Gorffennaf 2024 yn unol â gorchymyn Tŷ'r Cyffredin
Wedi'i roi gerbron Senedd Yr Alban gan Weinidog Yr Alban ar 29 Gorffennaf 2024
Wedi'i roi gerbron Cynulliad Gogledd Iwerddon ar 29 Gorffennaf 2024
Wedi'i roi gerbron Senedd Cymru ar 26 Medi 2024

HC 80
SG/2024/144

© **Hawlfraint Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol 2024**

Trwyddedir y cyhoeddiad hwn o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored f3.0 ac eithrio pan nodir fel arall. I weld y drwydded hon, ewch i:

nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3

Lle rydym wedi nodi unrhyw wybodaeth hawlfraint trydydd parti, bydd rhaid i chi gael caniatâd y deiliaid hawlfraint dan sylw.

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael yn www.gov.uk/official-documents

Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â'r cyhoeddiad hwn atom:
Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol

4th Floor
Cannon Bridge House
25 Dowgate Hill
Llundain
EC4R 2YA

ISBN 978-1-5286-5081-6
E03151608 07/24

Wedi'i argraffu ar bapur sy'n cynnwys isafswm o 40% cynnwys ffibr wedi'i ailgylchu.

Wedi'i argraffu yn y DU gan HH Associates Ltd. ar ran Rheolwr Llyfrfa Ei Fawrhydi.

Achub trysorau mwyaf y DU

Mae Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol (CGDG) wedi bod yn dyfarnu grantiau i ddiogelu treftadaeth bwysicaf y DU ers 1980.

Fel cronfa dewis olaf, mae CGDG wedi helpu i achub miloedd o'n trysorau hoff annwyl rhag cael eu colli am byth. Mae'r rhain yn amrywio o dai hanesyddol a gweithiau celf, i drenau, cychod a thirweddau hynafol.

Gyda'i gilydd, mae'r trysorau hyn yn gofeb barhaol i'r rhai sydd wedi rhoi eu bywydau dros y DU.

Cynnwys

2 Rhagair gan Dr Simon Thurley CBE

4 Prosiectau CGDG

- 4 Trosolwg
- 5 Hestercombe, completing the jigsaw
- 6 Landscape with Hawkers and Sportsmen gan Jan Wijnants
- 8 Preserving HMS Unicorn
- 9 Llythyrau Elizabeth Barrett Browning
- 10 Portrait of Mai (Omai)
- 12 Patricia at Cockmarsh Hill gan Syr Stanley Spencer RA
- 13 Thornborough Henges
- 14 Archif Raymond Chandler

16 Prosiectau Cronfa Ymateb COVID-19

- 16 Trosolwg
- 17 Safle Treftadaeth y Byd New Lanark
- 18 Achub dwy eglwys ganoloesol
- 19 Castell Gwrych
- 20 Diogelu Cwrt Insole

21 Adroddiad perfformiad

- 21 Trosolwg o berfformiad
- 24 Dadansoddiad o berfformiad

30 Adroddiad atebolrwydd

- 30 Adroddiad llywodraethu corfforaethol
- 38 Adroddiad tâl ac adroddiad staff
- 47 Adroddiad atebolrwydd ac archwilio seneddol

51 Datganiadau ariannol

- 51 Datganiad o Wariant Cynhwysfawr Net
- 52 Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol
- 53 Datganiad o Lifoedd Arian Parod
- 54 Datganiad o Newidiadau mewn Ecwiti Trethdalwyr
- 55 Nodiadau i'r cyfrifon

64 Datgelu buddsoddiadau

65 Cadeirydd, ymddiriedolwyr a rheolwyr

Rhagair gan Dr Simon Thurley CBE

Cadeirydd Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol

Mae Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol yn chwarae rôl hanfodol yn ein bywyd cenedlaethol, oherwydd ei bod yn ffynhonnell ariannu dewis olaf ar gyfer treftadaeth genedlaethol eithriadol sydd mewn perygl. Mae ein grantiau'n sicrhau treftadaeth fel coffâd i'r rhai sydd wedi rhoi eu bywydau dros ein gwlad. Mae ein diffiniad o dreftadaeth yn eang, ac eleni dyfarnwyd grantiau i amrywiaeth eang o dderbynyddion, o gelf hanesyddol, i henebion a thrysorau llenyddol. Rydym wedi caffael a gwarchod treftadaeth fel y bydd yn goroesi am genedlaethau i ddod.

Ym mis Ebrill 2023, dyfarnwyd ein grant mwyaf erioed ar gyfer caffaeliad celf i sicrhau'r Portrait of Mai (Omai) godidog. Yn ddi-os yn gaffaeliad tirnod ar gyfer y Deyrnas Unedig, roedd yn ymwneud â chydweithrediad unigryw a pherchnogaeth a rennir ag Amgueddfa Getty, gan ffurfio partneriaeth barhaol rhwng y ddau sefydliad. Y portread oedd canolbwynt ail-agoriad ysblennydd yr Oriol Bortreadau Genedlaethol ym mis Mehefin 2023. Bydd Rhaglen Rhannu DU yr Oriol yn sicrhau y caiff y portread ei weld mewn orielau ar draws y DU, ac mae'n ingol y bydd yn cynnwys lleoliadau y gwyddom fod Mai wedi ymweld â nhw yn ystod ei oes. Ni fyddai ein cyllideb cymorth grant blynyddol o £5miliwn wedi caniatáu i ni ariannu ar y lefel hon, felly bu'n rhaid i ni ddefnyddio ein gwaddol, gan ddangos gwerth diwylliannol y portread hwn, ond hefyd yr heriau a wynebwn yn y farchnad gelf fasnachol. Byddwn yn parhau i ddadlau dros bwysigrwydd cefnogaeth llywodraeth ganolog dros gyllid i CGDG yn erbyn erydiad graddol ei phŵer pwrcasu.

Roeddem yn falch iawn o helpu English Heritage i sicrhau'r North Henge yn Thornborough, Swydd Efrog pan gafodd ei gynnig ar werth ar y farchnad agored. Dyma'r trydydd darn, a'r darn olaf, o gofeb unigryw o Oes y Cerrig sydd weithiau'n cael ei alw'n 'Stonehenge of the North'. Mae'r tri meingylch bellach yn ymuno â Chasgliad y Dreftadaeth Genedlaethol a gedwir mewn ymddiriedolaeth ar gyfer y genedl; bydd gan y cyhoedd fynediad am byth i'r gofeb Neolithig ryfeddol hon yn ei chyfanrwydd.

Fel ariannwr dewis olaf, gelwir ar CGDG o bryd i'w gilydd i gefnogi gwaith atgyweirio brys i dreftadaeth. Eleni roeddem yn gallu cefnogi gwaith brys ar gragen HMS Unicorn yn Dundee, gan ddiogelu llong Sioraidd fwyaf cyflawn y byd wrth i gynlluniau cadwraeth hirdymor gael eu paratoi.

“ Ym mis Ebrill 2023, dyfarnwyd ein grant mwyaf erioed ar gyfer caffaeliad celf i sicrhau'r Portrait of Mai (Omai) godidog. Yn ddi-os yn gaffaeliad tirnod ar gyfer y Deyrnas Unedig.”

Fe wnaethom hefyd gefnogi dau gasgliad llenyddol nodedig eleni. Mae archif yr awdur Eingl-Americanaidd Raymond Chandler yn rhoi cipolwg eithriadol ar ei broses ysgrifennu, tra bod casgliad goludog o lythyrau oddi wrth Elizabeth Barrett Browning at ei chwaer yn datgelu sut y bu i'w bywyd lywio ei gwaith. Bydd yr adnoddau gwych hyn bellach yn aros yn Llyfrgelloedd Bodley a'r Llyfrgell Brydeinig yn y drefn honno a byddant yn hygyrch i bawb.

Eleni, fe wnaethom gwblhau ymrwymiad Cronfa Ymateb COVID-19 Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol, a sefydlwyd gan lywodraeth y DU i ddiogelu treftadaeth o bwysigrwydd cenedlaethol a roddwyd mewn perygl o ganlyniad i effaith y pandemig. Mae'r gronfa hon yn cyfuno'r Gronfa Asedau Diwylliannol; dyraniad o £20miliwn a sicrhawyd gan DCMS i'w ddsbarthu i asedau treftadaeth eithriadol yn Lloegr, ynghyd ag ariannu ychwanegol o £10m gan waddol CGDG, gan alluogi cefnogaeth ar gyfer treftadaeth eithriadol ar draws y DU.

Ymhlith yr asedau treftadaeth a ddiogelwyd mae Safle Treftadaeth y Byd New Lanark. Yno bydd ein harian yn tacllo'r ôl-groniad o waith cynnal a chadw hanfodol a gododd yn ystod y pandemig. Yn yr un modd, ar gyfer Castell Gwrych hynod ramantus yng Nghymru, bydd ein hariannu'n galluogi parhau â gwaith adfer a ddaeth i stop o ganlyniad i effaith COVID-19.

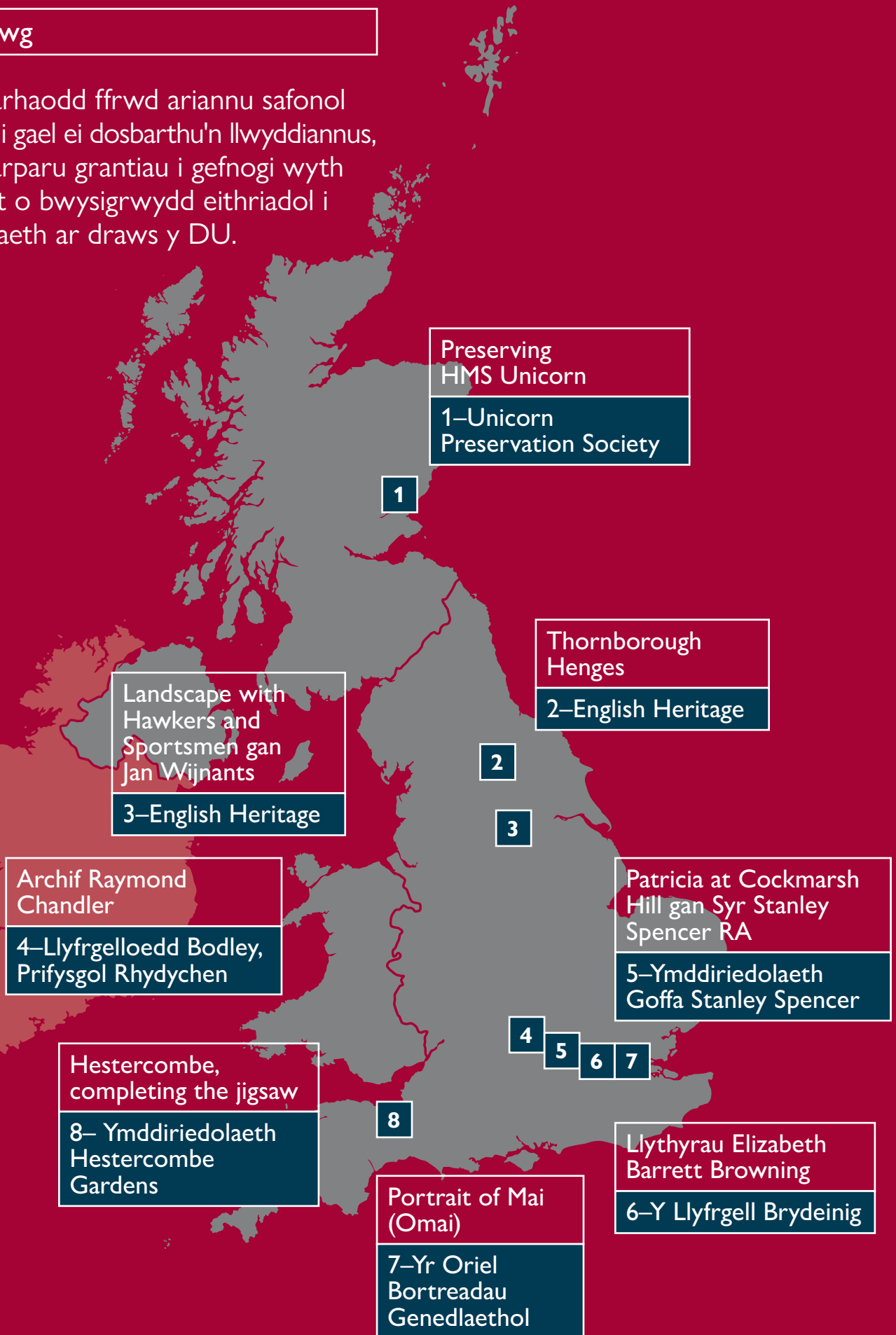
Mae CGDG yn parhau i fod yn rhwyd diogelwch hanfodol pan fydd asedau treftadaeth yn wynebu argyfyngau. Gyda nifer cynyddol o geisiadau ac arian cyfyngedig mae barn gadarn y staff, aelodau o Banel Cynghori ac ymddiriedolwyr CGDG, fel bob amser, wedi bod yn amhrisiadwy. Hoffwn ddiolch yn ddiffuant i aelodau'r panel, y cynghorwyr a'n tîm yn CGDG am gefnogi ein hymddiriedolwyr yn egniol i barhau â'u gwaith o ddiogelu a chyfoethogi ein treftadaeth genedlaethol anhygoel.

Dr Simon Thurley CBE
Cadeirydd CGDG

Prosiectau CGDG

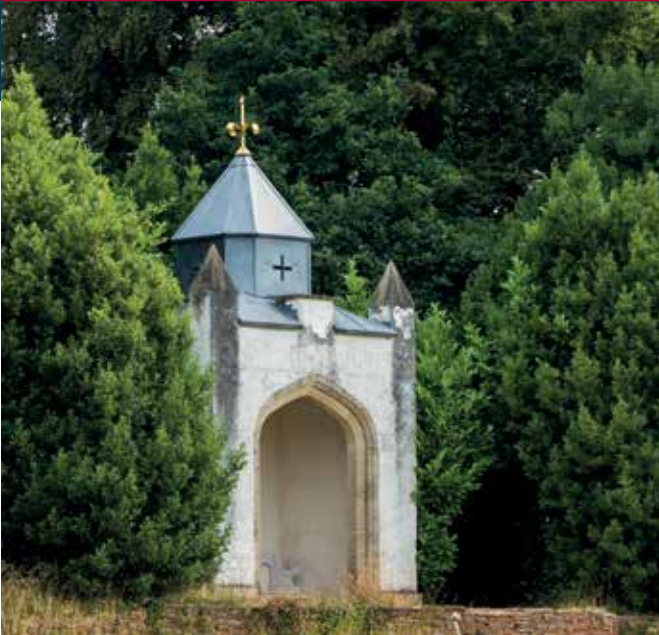
Trosolwg

Eleni parhaodd ffrwd ariannu safonol CGDG i gael ei dosbarthu'n llwyddiannus, gan ddarparu grantiau i gefnogi wyth prosiect o bwysigrwydd eithriadol i dreftadaeth ar draws y DU.

Hestercombe, completing the jigsaw

Ymddiriedolaeth Hestercombe Gardens £126,750

“Diolch i CGDG, yn ogystal â rhoddion hael gan gymwynaswyr, rydym wedi llwyddo i gwblhau'r darlun yn Hestercombe trwy sicrhau 28 erw cyfagos o dirwedd unigryw a hyfryd. Mae hyn yn cynnwys y rhan sy'n weddill o'r daith gerdded gylchol o'r 18fed ganrif a bydd yn creu etifeddiaeth barhaus ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.”

Richard Mira

Prif Swyddog Gweithredu,
Ymddiriedolaeth Hestercombe Gardens

Mae Hestercombe, ger Taunton yng Ngwlad yr Haf, yn safle cofrestredig Gradd I 320 erw o ddiddordeb eithriadol a chymeriad unigryw. Dyma'r unig dirwedd hanesyddol yn y DU sydd â thair gardd cyflawn o gyfnodau penodol: gardd dirlun Sioraidd a ddyluniwyd gan Bampfylde; gardd Fictoraidd; a gardd Lutyens/Jekyll sydd wedi cael ei nodi fel yr enghraifft orau sydd wedi goroesi o'u gwaith ar y cyd. Mae ymchwiliadau diweddar wedi darganfod pedwaredd ardd bosibl y credir iddi gael ei chreu gan Richard Warre tua 1620.

Fodd bynnag, nid oedd Ymddiriedolaeth Gardd Hestercombe yn berchen ar 28 erw o dirwedd ddyluniedig sydd wedi'u cynnwys yn yr ardal restredig Gradd I. Mae hyn yn cynnwys y darn pellaf o barc canoloesol; safle blaenorol drysle canoloesol; rhan o daith gerdded gylchol o ardd gan Bampfylde; perllan o'r 18fed ganrif; ac iard stoc o gerrig a theils.

Cynigiwyd y 28 erw i'r Ymddiriedolaeth gan Ystâd y Goron yn 2023. Mae cyfraniad o £126,750 gan CGDG wedi eu helpu i'w gaffael, gan aduno'r dirwedd restredig. Bydd gan ymwelwyr â Hestercombe yn y dyfodol fynediad i'r daith gerdded gylchol lawn o'r 18fed ganrif. Bydd y berllan yn cael ei hailblannu gyda choed afalau treftadaeth fel prosiect cymunedol. Bydd y dirwedd gyfan yn creu ardal chwilota newydd a gwerthfawr ar gyfer poblogaeth Hestercombe o Ystlumod Trwyn Pedol Lleiaf sy'n brin ac mewn perygl. Hefyd, bydd rheolaeth gyfannol, integredig yn gwarchod yr asedau treftadaeth pwysig hyn ar gyfer y dyfodol.

Landscape with Hawkers and Sportsmen gan Jan Wijnants

English Heritage

£152,500

Ar ddiwrnod clir, braf, mae pump o ddynion gyda chŵn hela ac adargwn allan yn hela ac yn saethu. I'r chwith mae twyni wedi'u dominyddu gan silwét coeden wedi'i bwrw gan fellt. I'r dde, mae'r dirwedd yn ymestyn i ffwrdd heibio i bont wledig i fryniau isel pell. Wedi'i phaentio ym 1659, mae'r olygfa drawiadol hon yn nodweddiadol o Jan Wijnants (1632?-84), un o arlunwyr tirwedd mwyaf dylanwadol Oes Aur yr Iseldiroedd.

Mae'r paentiad yn enghraifft wych o chwaeth casglwyr Prydeinig o'r 19eg ganrif at gelf Iseldiraidd y cyfnod hwn. Daeth yn rhan o gasgliad nodedig William Theobald, hosanwr yn Llundain. Pan fu farw ym 1850 prynwyd y llun gan ei fab-yng-nghyfraith, Charles Augustus Thellusson. Daeth yn rhan o ddodrefn gwreiddiol Neuadd Brodsworth yn Ne Swydd Efrog. Roedd ei safle fel y paentiad cyntaf a welwyd gan ymwelwyr wrth fynd i mewn i'r ystafell fwyta yn sylfaenol i weledigaeth Thellusson ar gyfer y gofod mwyaf mawreddog yn ei dŷ newydd.

Mae'r paentiad wedi parhau i fod yn un o'r rhai mwyaf nodedig yng nghasgliad o arwyddocâd cenedlaethol Brodsworth ac roedd ar fenthg ym English Heritage. Pan roddodd y perchnogion rybudd na fyddai'r cytundeb benthyciad yn cael ei adnewyddu, helpodd grant o £152,500 gan CGDG i ddod â'r gwaith celf prydferth hwn i mewn i gasgliad cyhoeddus y DU, gan ei gadw yn Neuadd Brodsworth.

“Mae Landscape with Hawkers and Sportsmen yn un o'r paentiadau mwyaf nodedig yng nghasgliad celf Brodsworth o arwyddocâd cenedlaethol. Rydym yn ddiolchgar am gefnogaeth CGDG a'r Gronfa Gelf, gyda chyfraniad gan Sefydliad Wolfson, sydd wedi caniatáu i'r paentiad ddod yn rhan o'n casgliad parhaol.”

Eleanor Matthews

Curadur Casgliadau a Rhannau Mewnol English Heritage (De Swydd Efrog, Gogledd Canolbarth Lloegr, Swydd Gaerhirfryn)

Preserving HMS Unicorn

Unicorn Preservation Society

£1,110,930

HMS Unicorn yw'r un o'r llongau rhyfel olaf o'r oes hwyllo sy'n dal i fod ar y dŵr. Ystyrir ei bod o arwyddocâd rhyngwladol oherwydd ei ffabrig gwreiddiol sydd wedi goroesi, ei chysylltiadau cenedlaethol a'i phrinder. Wedi'i lansio gyntaf ym 1824, mae hi'n grair trawiadol sydd wedi goroesi o dreftadaeth forwrol y DU a'r llong hanesyddol mwyaf gwreiddiol yn y byd.

Mae ychydig dros £1.1m gan CGDG yn galluogi Unicorn Preservation Society i fwrw ymlaen â gwaith cadwraeth hanfodol a hir-ddisgwyliedig i gryfhau a chefnogi'r gragen sydd bellach yn dadfeilio. Mae'r dirywiad hwn yn achosi difrod adeileddol a straen ar y llong sy'n gwaethygu'n gyflym. Mae'r ffocws ar gadw cymaint o ffabrig 1824 â phosibl a gwella gwydnwch hirdymor y llong mewn ffordd a fydd yn ysgafnhau'r baich cynnal a chadw yn y dyfodol.

Bydd y gwaith yn cael ei gwblhau dros y 18 mis nesaf cyn y bwriedir symud HMS Unicorn i Ddoc Sych East Graving ar gyfer gwaith adfer yn y dyfodol.

“Mae HMS Unicorn ar ddechrau taith tuag at sefydlu amgylchedd diogel a chyflwr sefydlog ar gyfer un o longau hynaf y byd. Mae'r gefnogaeth gan CGDG yn golygu y gallwn symud hyn ymlaen i'r safon uchel sy'n gymesur â statws Unicorn fel y llong ryfel Sioraidd fwyaf cyflawn a gwreiddiol.”

Matthew Bellhouse Moran
Cyfarwyddwr – Amgueddfa a Datblygu, Unicorn Preservation Society

Llythyrau Elizabeth Barrett Browning

Y Llyfrgell Brydeinig

£245,550

Roedd Elizabeth Barrett Browning (1806–61) yn un o'r ychydig awduron benywaidd i gael amlygrwydd ym Mhrydain yn Oes Victoria ac mae hi'n parhau i fod yn ffigwr llenyddol eithriadol o bwysig heddiw. Roedd hi mor boblogaidd y cafodd ei nofel bennill Aurora Leigh ei hailargraffu 20 o weithiau ac fe'i hystyriwyd yn ymgeisydd i olynu William Wordsworth fel Bardd Llawryfog. Roedd ei hysgrifennu hefyd yn mynd i'r afael yn aml â materion cymdeithasol a gwleidyddol ac yn wir wedi helpu i ddylanwadu ar ddiwygio llafur plant.

Gan gwmpasu'r blynyddoedd 1846–1860 mae'r casgliad hwn yn cynnwys 131 o lythyrau teulu sy'n rhoi llawer o fewnwelediadau unigryw i'w bywyd. Mae'r mwyafrif helaeth yn llythyrau hir a manwl at ei chwaer Henrietta, sy'n adlewyrchu pwysigrwydd eu perthynas i fywyd a gwaith Barrett Browning. Mae'r

casgliad hefyd yn cynnwys 10 llythyr a ysgrifennwyd gan Robert Browning i chwiorydd Elizabeth a dwy a ysgrifennwyd gan eu mab. Roedd Barrett Browning mewn cysylltiad â llawer o awduron amlwg eraill, gan gynnwys George Sand, Alfred Tennyson, John Ruskin a Harriet Beecher Stowe, ac mae ei llythyrau'n rhoi mewnwelediadau pwysig i'w rhwydweithiau llenyddol.

Mae'r casgliad o arwyddocâd cenedlaethol a rhyngwladol mawr o ran astudio llenyddiaeth Oes Victoria ac roedd mewn perygl sylweddol o gael ei werthu dramor. Mae cyfraniad o £245,550 gan CGDG wedi helpu i'w gadw ar gyfer ymchwil ac astudio yn y DU am byth. Unwaith y byddant wedi'u catalogio, bydd y llythyrau ar gael yn Ystafell Ddarllen Llawysgrifau'r Llyfrgell ac ar-lein trwy ddigideiddio llawn ar gyfer astudiaeth academiaidd ac i ennyn diddordeb y cyhoedd yn ehangach.

“Roedd Elizabeth Barrett Browning yn un o ffigurau mawr llenyddiaeth Saesneg y 19eg ganrif. Gyda chefnogaeth hael gan CGDG, rwyf wrth fy modd y bydd gan y casgliad pwysig hwn o'i llythyrau gartref parhaol yn y Llyfrgell Brydeinig bellach lle y bydd ar gael i genedlaethau'r dyfodol ei astudio ac ymchwilio iddo.”

Dr William Frame
Pennaeth Archifau a Llawysgrifau
Modern, Y Llyfrgell Brydeinig

Portrait of Mai (Omai)

Yr Oriol Bortreadau Genedlaethol £10,000,000

Mai oedd y person cyntaf o Bolynesia i ymweld â Phrydain. Daeth i Ewrop pan ddychwelodd ail alldaith Capten James Cook o'r Môr Tawel Deheuol ym 1774. Y Portread o Mai hyd llawn gan Syr Joshua Reynolds (1723–92) yw'r cyntaf i ddarlunio person o liw gyda mawredd, urddas a gallu. O'r herwydd, mae'r paentiad yn gampwaith o arwyddocâd hanesyddol ac artistig sylweddol ac fe'i cydnabyddir yn gyffredinol fel un o'r portreadau gorau yn hanes celf Prydain.

Wedi'i osod ar y farchnad agored gan ei berchennog preifat, roedd y paentiad mewn perygl mawr o adael y wlad. Fe wnaeth bar allforio ei gadw ym Mhrydain wrth i'r Oriol Bortreadau Genedlaethol (NPG) geisio codi arian am y pris prynu a argymhellwyd o £50miliwn, ond gyda'r dyddiad cau ar gyfer gohirio ar y gorwel, dim ond rhan o'r arian oedd wedi'i godi.

Bryd hynny, daeth cytundeb partneriaeth â Chanolfan Getty yn Los Angeles i'r amlwg fel yr unig lwybr ymarferol i sicrhau mynediad cyhoeddus parhaus. Cytunodd CGDG i grant eithriadol o £10miliwn – 20% o'r pris prynu – gan ei gwneud hi'n bosibl i'r Oriol sicrhau perchnogaeth rannol. Bydd y paentiad rhagorol hwn yn cael ei arddangos yn yr Oriol Bortreadau Genedlaethol am ddwy flynedd i ddechrau, yna bydd yn teithio o gwmpas y DU am flwyddyn, cyn cael ei arddangos yn Los Angeles rhwng 2026 a 2029. Wedi hynny, bydd yn cael ei arddangos yn y DU ac yn LA am gyfnodau cyfartal o amser.

“Diolch i gefnogaeth ddigynsail gan CGDG, mae'r Oriol wedi gwneud ei chaffaeliad mwyaf arwyddocaol hyd yma, gan sicrhau bod Portread mawreddog Syr Joshua Reynolds o Mai wedi dod i berchnogaeth gyhoeddus yn 2023. Eisoed wedi'i weld gan 1.6 miliwn o bobl, bydd y portread yn teithio i amgueddfeydd ar draws y wlad i gael ei fwynhau gan lawer mwy o bobl yn 2025.”

Dr Nicholas Cullinan

Cyfarwyddwr, Yr Oriol Bortreadau Genedlaethol

Patricia at Cockmarsh Hill gan Syr Stanley Spencer RA

Ymddiriedolaeth Goffa Stanley Spencer £450,000

Mae'r paentiad hwn yn darlunio Patricia Preece ar ochr bryn ger Cookham yn Berkshire. Bu'n ail wraig i Syr Stanley Spencer (1891–1959), ac mae'r portread hwn yn cyfleu'r cyfnod pan oedd Spencer ar dân â'i obsesiwn â hi. Mae'n cynnwys rhywfaint o'r gemwaith diemwnt ac amethyst yr oedd yn ei hanrhegu â nhw ac yr oedd yn ystyried eu bod yn cydweddu â'r ysgall porffor yn y ddôl o'i chwmpas. Mae hefyd yn gyfareddol yn gyfansoddiadol, gyda dwyster y manylder blaendirol sy'n naddu i lawr yn raddol i'r awyr wen ar frig y cyfnas.

Ganed Spencer, un o brif arlunwyr Lloegr yr 20fed ganrif, yn Cookham, a chafodd ysbrydoliaeth artistig gydol oes yno. Cyfarfu â Preece mewn siop de yn Cookham, a phriododd hi wyth mlynedd yn

ddiweddarach, ond ni fuont byth yn byw gyda'i gilydd. Arweiniodd cythrwfl emosiynol y cyfnod hwn i Spencer ddatblygu iaith artistig newydd.

Sefydlwyd Oriol Stanley Spencer yn Cookham ym 1962 fel coffâd i'r arlunydd ac mae bellach yn dal un o'r casgliadau mwyaf o'i weithiau. Roedd Patricia at Cockmarsh Hill wedi bod ar fenthyg i'r oriel ers 12 mlynedd, pan benderfynodd ei pherchennog dynnu'r paentiad ac o bosibl ei werthu. Mae grant o £450,000 gan CGDG wedi helpu'r Oriol i'w chaffael, fel y gellir parhau i rannu'r portread, a'r stori y tu ôl iddo, â'r cyhoedd.

“Mae ein casgliad parhaol wedi'i gyfoethogi'n fawr gan y caffaeliad hwn. Mae'r portread hwn yn hollbwysig i'n rhaglen reolaidd o arddangosfeydd sy'n archwilio profiad bywyd a byd dychymyg yr arlunydd. Rydym yn arbennig o ddiolchgar i CGDG a'r Gronfa Gelf, ac i'r holl gyfranwyr a wnaeth y caffaeliad hwn yn bosibl.”

Dr Scot McKendrick

Cadeirydd yr Ymddiriedolwyr,
Ymddiriedolaeth Goffa Syr Stanley
Spencer Memorial Trust

Thornborough Henges

English Heritage

£150,000

Mae Thornborough Henges yng Ngogledd Swydd Efrog o arwyddocâd cenedlaethol eithriadol. Maent yn cynnwys tri chlodwaith crwn wedi'u halinio, union yr un fath, (y meingylchoedd, 'henges'), pob un yn fwy na 200m mewn diamedr. Yn dyddio o 3000 i 2500 CC, ymgasglodd pobl ar y safle hwn i gynnal defodau a seremonïau am o leiaf 2,000 o flynyddoedd, gan olygu mai hwn yw'r safle hynafol pwysicaf rhwng Côr y Cewri ac Ynysoedd Erch.

Ar ddechrau 2023, gwnaed rhodd o'r meingylchoedd canolog a deheuol ynghyd â'u tiroedd cyfagos i Historic England ac English Heritage gan y cwmnïau adeiladu Tarmac a Lightwater Holdings. Yn 2024, rhoddwyd y meingylch gogleddol ar y farchnad agored gan ei berchennog preifat. Gyda £150,000 gan CGDG roedd English Heritage yn gallu ei brynu.

Mae pob un o dair rhan yr heneb bellach wedi'u huno yng ngofal un perchennog am y tro cyntaf ers o leiaf 1,500 o flynyddoedd ac mae Thornborough Henges – yn ei gyfanrwydd – wedi ymuno â nifer o safleoedd Rhufeinig yn ogystal â Chôr y Cewri, Iron

Bridge, Castell Dover a Kenwood yn y Casgliad Treftadaeth Cenedlaethol. O dan warchodaeth arbenigol English Heritage, mae'r caffaeliad yn sicrhau cadwraeth y meingylchoedd ac yn gwarantu mynediad cyhoeddus i'r tair heneb am genedlaethau i ddod.

“Mae Thornborough Henges yn oroeswr rhyfeddol o'r gorffennol cynhanesyddol. Rydym yn hynod o falch bod y tri bellach wedi'u haduno o dan un perchennog a'u dyfodol wedi'i ddiogelu, gan sicrhau bod y cyhoedd bellach yn gallu archwilio'r tri ac ailgysylltu â'r bobl a fu'n ymgasglu yma 4,500 o flynyddoedd yn ôl.”

Gerard Lemos CMG CBE
Cadeirydd English Heritage

Archif Raymond Chandler

Llyfrgelloedd Bodley,
Prifysgol Rhydychen

£250,000

“Mae Llyfrgelloedd Bodley yn falch iawn o fod wedi gallu caffael archif Chandler. Mae'r casgliad rhyfeddol hwn wedi bod yn rhan o ddaliadau llenyddol y Llyfrgelloedd ers degawdau a llawenydd yw sicrhau ei ddyfodol fel rhan barhaol o'n casgliadau.”

Susan Thomas

Pennaeth Archifau a Llawysgrifau
Modern, Llyfrgelloedd Bodley

Roedd Raymond Chandler (1888–1959) yn awdur a sgriptiwr Prydeinig-Americanidd nodedig yr 20fed ganrif, gydag apêl boblogaidd ac ysgolheigaidd enfawr. Mae ei nofelau wedi eu cyfieithu i 25 o ieithoedd ac wedi cael effaith nodedig ar ddiwylliant llenyddol Prydain. Mae ei archif o werth diwylliannol ac artistig eithriadol oherwydd y mewnwleidiad y mae'n ei roi i broses ysgrifennu, credoau personol ac arferion busnes Chandler.

Mae'r casgliad yn cynnwys papurau a ddaliwyd gan asiant llenyddol Prydeinig Chandler, Helga Greene, a'i asiantau llenyddol Americanaidd Brandt a Brandt. Mae'n cynnwys dau o lyfrau nodiadau gwaith Chandler; drafftiau o'i weithiau, sgriptiau ffilm a daflwyd, tudalennau o lyfrau a llythyrau.

Mae hefyd yn cynnwys set gyflawn o ohebiaeth fusnes â Greene sy'n darlunio'r busnes o fod yn awdur o lwyddiant rhyngwladol yng nghanol yr 20fed ganrif, a rhai llythyrau personol ati (hi oedd ei ddyweddi am gyfnod byr) yn ogystal â gohebiaeth personol agos arall. Mae'r archif wedi'i chadw yn Llyfrgelloedd Bodley ers 1983 ond roedd yn cael ei gwerthu gan ei pherchennog, ac mewn perygl o gael ei gwerthu i berchnogaeth breifat, yn ogystal â chael ei gwasgaru a diraddio o ran cyflwr.

Mae grant o £250,000 gan CGDG yn cefnogi'r Bodley i ddiogelu'r archif. Bydd hyn yn galluogi catalogio'r casgliad yn barhaus a pharhau i ennyn diddordeb y cyhoedd ynddo drwy arddangosfeydd, gweithgareddau ac ymgysylltu digidol.

Note On Typewriter Ribbon Code Dating

The number on the back of the box, e.g. F6322V is the date written backwards. The letter V expresses the month, determined by eliminating all the letters of the alphabet before K. V is thus the 18th or December. The rest of the number in reversed order, i.e. 2236 is the day of the month and the year. The date on this ribbon is thus December 22 1936. The letter F at the beginning of the reversed number is probably the type ribbon color and degree of inking, or maybe just color and degree of inking, as each type has also a name, e.g. Bentico. But this last is just guesswork. As to the letter which starts the year, it can of course be varied, and probably is. i.e. K is January in this set-up, but January could be any letter.

FASHION NOTES—MEN

May 16-1937

Gazelle slather sports coat nutmeg brown

2. coconut straw hat deep beige with pugaree band

3. Light tweed jacket with dark buttons, plaid slacks, alligator shoes, soft brown shirt, narrow bow tie, brown felt hat with narrow snap brim

4. Creamy white shetland wool sports coat with dark Oxford gray slacks, solid burgundy four in hand tie, plaided hand chief to match, plain white shirt and tie. Collar slightly stiffened.

shy

ADVICE TO AN EMPLOYEE.

1. You're now an employer. Do not let this upset you. Other people will still do the work for you.
2. Never be at loss for a word. If you are, just look natural and the disagreeable aura will suffice.
3. Always tell your secretary you have nothing to dictate until it is time for dinner. Then rattle off a lot of letters you have left since dimesday.
4. PHONE CALLS. It is improper for an employer to answer the phone. ALWAYS let the help do it: especially if she has gone to the toilet. In this case just yell: "Miss Whoozis, is that THE PHONE?"
5. If you owe a bill or dislike someone, always make the help call and say you are pregnant, or your mother died. Never be a man and tell the truth.
6. ALWAYS mess up the files. This makes sure the secretary can be blamed if YOU have lost something.
7. If your employee seems stupid, and you feel you should tell her DON'T. Chances are she has her own opinions about you.
8. If you cannot find anything, just roar.
9. Always ask for six copies of everything AFTER you have seen the poor browbeaten help start the letter.
10. In your position as an employer, do not worry about your help. They can replace you and get two weeks pay from the state anyhow.

PERSONAL REQUESTS WE HAVE HEARD FROM TIME TO TIME, from EMPLOYEES to EMPLOYER.

Please do not go to sleep in the middle of the day.
Please do not fall on your employe or their animals.
No working while drinking.
Please do not eat because it uses up food.

833

"Don't you enjoy it ~~just~~ a little?"

He stood up. I stood up too. He put out his lean hand. I shook it.

"Goodbye, Senor Maioranos. Nice to have known you for a little while."

"Goodbye."

He turned away ~~quidly~~ and went out. I watched the door close and listened to his steps going away.

Then
After a little while I couldn't hear them, but I kept on listening. *anyway. As if he might come back.*

Don't ask me why. I couldn't tell you.

but I still can't get out of it like he would.

RC

July 11, 1953.

Prosiectau'r Gronfa Ymateb COVID-19

Trosolwg

Mae ein Cronfa Ymateb COVID-19, a lansiwyd ym mis Mehefin 2021, yn cefnogi treftadaeth sydd o bwysigrwydd cenedlaethol ac mewn perygl oherwydd effaith y pandemig ledled y DU. Mae cyfanswm o dros £30miliwn wedi'i ddsbarthu gan CGDG, sy'n cynnwys Cronfa Asedau

Diwylliannol gwerth £20m ar gyfer asedau treftadaeth yn Lloegr a ddarparwyd gan DCMS fel rhan o Gronfa Adfer Diwylliant ehangach llywodraeth y DU.

Yn 2023–2024 cwblhawyd ein dosbarthiad o'r arian hwn i brosiectau ar draws y DU.

Prosiectau DU gyfan

Safle Treftadaeth y Byd New Lanark

£2,395,140

Achub dwy eglwys ganoloesol

£769,309

Castell Gwrych

£2,241,000

Diogelu Cwrt Insole

£328,938

Safle Treftadaeth y Byd New Lanark

Ymddiriedolaeth New Lanark

Sefydlwyd pentref New Lanark ym 1785 fel anheddiad diwydiannol enghreifftiol. Erbyn dechrau'r 19eg ganrif, roedd wedi dod yn un o safleoedd ffatri mwyaf y byd. Roedd ei felinau cotwm, a bwerwyd gan olwynion dŵr, yn weithredol o 1786 i 1968.

At hynny, roedd ei gynllunio a'i bensaerniaeth wedi'u hintegreiddio â gofal trugarog am les gweithwyr. Cawsant gartrefi da, addysg, gofal iechyd am ddim a bwyd fforddiadwy. Daeth New Lanark i gael ei chydabod yn rhyngwladol fel carreg filltir mewn hanes cymdeithasol a diwydiannol. Wedi'i warchod o'i anterth yn y 19eg ganrif, mae'r safle bellach yn cael ei gydnabod fel Safle Treftadaeth y Byd UNESCO oherwydd ei werth cyfanfydol eithriadol a'i arwyddocâd hanesyddol.

Achosodd COVID-19 i'r safle gau'n gyfan gwbl. Cafodd hyn effaith ddifrifol ar incwm a'r rhaglen cynnal a chadw gynlluniedig, gan beri'r risg o ddirywiad ar draws yr ystâd ac mewn rhai achosion amlygu asedau i ddifrod na ellir ei wrthdroi.

Mae grant o £2,395,140 gan Gronfa Ymateb COVID-19 CGDG yn helpu mynd i'r afael â'r ôl-groniad o waith cynnal a chadw a gwaith heb ei gynllunio sydd wedi dod i'r amlwg, gan gynnwys atgyweiriadau brys ar y to. Bydd yn helpu sicrhau bod y safle'n parhau i gael ei warchod gyda uniondeb, gan fwyafu mynediad cyhoeddus fel y gall y bobl sy'n byw ac yn gweithio yn New Lanark ac yn ymweld â hi barhau i fwynhau a dysgu am ei threftadaeth unigryw.

“Gyda'r grant sylweddol hwn gan CGDG gallwn gyflymu gwaith atgyweirio y mae mawr eu hangen i sicrhau bod y safle'n parhau i gael ei warchod gydag uniondeb, a darparu lle y gall pobl sy'n byw, yn gweithio ac yn ymweld ag ef ei fwynhau a dysgu am y dreftadaeth unigryw sydd gan Safle Treftadaeth y Byd Lanark Newydd i'w chynnig.”

James Pow

Cadeirydd, Ymddiriedolaeth New Lanark

Achub dwy eglwys ganoloesol

Friends of Friendless Churches

Mae Eglwys Sant Iago, Llangiwa, Sir Fynwy ac Eglwys St Lawrence, Gumfreston, Sir Benfro yn eglwysi Cymreig rhestredig Gradd II* o ddiddordeb eithriadol. Mae Llangiwa yn eglwys o ddiwedd y 15fed ganrif gyda ffabrig canoloesol pwysig sydd wedi goroesi. Hwn oedd yr adferiad cyntaf a wnaed gan sylfaenydd Friends of Friendless Churches (FoFC) ym 1954–1955. Mae'r eglwys bresennol o ddiddordeb hanesyddol oherwydd yr hanes hir o Gristnogaeth sy'n gysylltiedig â'r safle.

Mae Gumfreston yn tarddu o'r canol oesoedd cynnar ac mae ganddi gysylltiad agos â thair ffynnon sanctaidd yn ei mynwent. Mae'n cadw manylion cynnar sylweddol gan gynnwys darnau o baentiadau wal. Mae iddi arwyddocâd pensaernïol a hanesyddol mawr, a gwerth esthetig sylweddol.

Daeth y ddwy eglwys yn segur o ganlyniad i COVID-19, gan arwain at ddirywiad cyflym a'u gadawodd mewn perygl eithriadol o golli ffabrig a manylion hanesyddol yn anadferadwy. Mae grant o £769,309 gan Gronfa Ymateb COVID-19 CGDG wedi helpu ariannu atgyweiriadau brys, gan alluogi FoFC i gymryd perchnogaeth. Unwaith y bydd y gwaith atgyweirio wedi'i gwblhau bydd yr eglwysi'n cael eu hailagor i'r cyhoedd gyda FoFC yn gweithio i sefydlu grwpiau gwirfoddolwyr cymunedol i hwyluso mynediad cyhoeddus.

Cynhwyswyd cost arolygon cyflwr naw eglwys segur restredig arall yng Nghymru yn y grant hefyd i helpu FoFC i ystyried cymryd perchnogaeth arnynt dros y pum mlynedd nesaf.

“Ddeuddeg mis yn ôl, roedd toeon a seddau yr eglwysi hynafol hyn yn pydru mewn pyllau o ddŵr glaw. Mae grant CGDG wedi trawsnewid popeth. Mae timau gwych yn gweithio ar y gwaith atgyweirio ac, er gwaeth, bydd yr eglwysi hyn yn goroesi. Ar ran pawb sy'n ymwneud â'r prosiectau: diolch, CGDG.”

Rachel Morley

Cyfarwyddwr, Friends of Friendless Churches

Castell Gwrych

Ymddiriedolaeth Cadwraeth Castell Gwrych

Mae Castell Gwrych yng Ngogledd Cymru yn talu teyrnged i'w ragflaenwyr hynafol gyda ffenestri gothig, creneliadau, murfylchau a thyrau, ond mewn gwirionedd fe'i codwyd rhwng 1820 a 1840. Estynnwyd ac addurnwyd y castell ymhellach trwy gydol y 19eg ganrif. Cafodd yr ystafelloedd seremonïol eu haildylunio gan gynnwys adeiladu grisiau marmor sydd bellach yn cael ei hystyried yn un o Saith Rhyfeddod Cymru. Heddiw mae Gwrych yn adeilad rhestredig Gradd I ac yn un o enghreifftiau pwysicaf a mwyaf godidog Prydain o bensaerniaeth Gothig gastellog.

Ffilmiodd ITV y rhaglen proffil uchel 'I'm A Celebrity... Get Me Out Of Here!' yn Gwrych yn 2020 a 2021, gan ddod ag ef at sylw'r genedl. Serch hynny, yn ystod COVID-19 roedd diffyg incwm yn ei gwneud yn amhosibl i waith brys gael ei wneud a gwaethgodd cyflwr ffisegol y castell yn sylweddol, gyda thywydd eithafol yn cyflymu'r dirywiad.

Mae grant o £2,241,000 gan Gronfa Ymateb COVID-19 CGDG bellach yn ariannu prosiect dwy flynedd i sefydlogi a gwarchod craidd y castell. Mae hyn yn cynnwys atgyweirio'r gragen gan alluogi ffabrig yr adeilad i ddechrau sychu, darparu sefydlogrwydd, a'i wneud yn ddiogel rhag y tywydd. Bydd y gwaith yn helpu dychwelyd Gwrych i'w hen ogoniant a chynnig y profiad gorau i ymwelwyr pan ddônt i ddsygu am y dreftadaeth hynod ddiddorol sydd ganddo i'w rhannu.

“Rydym yn hynod ddiolchgar i CGDG am ddarparu achubiaeth i'r Ymddiriedolaeth. Gallwn nawr wrthdroi'r sefyllfa argyfyngus y mae'r safle'n ei hwynebu ar hyn o bryd, gan adfer Castell Gwrych i'w ogoniant blaenorol a sicrhau bod ein hymwelwyr yn mwynhau'r profiad gorau posibl wrth iddynt archwilio ei dreftadaeth gyfareddol.”

Dr Mark Baker

Cadeirydd, Ymddiriedolaeth Cadwraeth Castell Gwrych

Diogelu Cwrt Insole

Ymddiriedolaeth Cwrt Insole

Creadigaeth diwydianwyr Oes Victoria yw Cwrt Insole. Fe'i hadeiladwyd ym 1856 gan y teulu Insole, a oedd yn entrepreneuriaid blaenllaw yn niwydiant glo Cymoedd y Rhondda. Mae'n cynnwys plasty rhestredig Gradd II*, stablau rhestredig Gradd II, a gerddi rhestredig Gradd II. Insole yw'r ystâd drefol olaf o'r fath sydd wedi goroesi yng Nghaerdydd gydag adeiladau a gerddi gwreiddiol cyfan.

Cyngor Caerdydd sy'n berchen ar y safle ac mae wedi'i lesio i Ymddiriedolaeth Cwrt Insole. Mae'r addurniadau mewnol, sydd o bwysigrwydd eithriadol, yn cynnwys nenfydau goreurog a gwaith carreg alabastr. Defnyddir Insole hefyd ar gyfer amrywiaeth eang o ddigwyddiadau a dibenion gan gynnwys cerddoriaeth, theatr, marchnadoedd, darlithoedd, ffeiriau, arddangosfeydd, teithiau ac ymchwil treftadaeth. Mae ei werth hanesyddol, pensaernïol, esthetig a chymunedol i gyd yn eithriadol o uchel.

Gorfododd COVID-19 Gwrt Insole i gau, a golygodd ailddyrianiad angenrheidiol y cronfeydd wrth gefn nad oedd cyllid ar gyfer datblygiadau arfaethedig ar gael mwyach. Yn y cyfamser, dechreuodd y glaw dreiddio, gan fygwth yr addurniadau mewnol hanesyddol hynod o werthfawr ac achosi i ardaloedd gael eu cau i ffwrdd, gan gyfyngu ar ffrydiau incwm.

Mae grant o £328,938 gan Gronfa Ymateb COVID-19 CGDG wedi bod yn hanfodol i wneud atgyweiriadau brys a sicrhau cyfanrwydd adeileddol Insole. Bydd nifer o welliannau cysylltiedig yn cynhyrchu incwm ac yn cynyddu cynladwyedd, gan sicrhau y bydd yr adnodd cymunedol rhagorol hwn yn parhau i fod ar gael am flynyddoedd i ddod.

“Fe wnaeth aflonyddwch y pandemig byd-eang beryglu blynyddoedd o gynnydd wrth ddiogelu rhan bwysig o dreftadaeth ddiwylliannol Caerdydd. Mae'r grant hwn yn darparu cefnogaeth hanfodol. Nid yn unig y mae'n ein helpu i oresgyn her atgyweiriadau brys mae hefyd yn ein galluogi i barhau â'n datblygiad, gan groesawu ymwelwyr newydd a gwasanaethu fel hyb cymunedol sy'n cael ei werthfawrogi.”

Lloyd Glanville
Prif Weithredwr,
Ymddiriedolaeth Cwrt Insole

Adroddiad perfformiad

Trosolwg o berfformiad

Mae'r adran hon yn darparu gwybodaeth am brif amcanion a strategaethau Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol (CGDG). Mae'r adran drosolwg yn rhoi gwybodaeth i'r defnyddiwr am ddibenion a gweithgareddau'r sefydliad, y risgiau allweddol i gyflawni ei amcanion a sut y mae wedi perfformio yn ystod y flwyddyn. Yn yr adran dadansoddiad mae'r Bwrdd yn adrodd ar ei fesurau perfformiad pwysicaf, gan gynnwys dadansoddiadau sy'n defnyddio gwybodaeth ariannol o'r datganiadau ariannol.

Ein perfformiad yn 2023–2024: Datganiad gan y Prif Weithredwr

Roedd hon yn flwyddyn pan barhaodd CGDG i chwarae rhan arwyddocaol ym mywyd y genedl drwy ddiogelu a sicrhau amrywiaeth gyfoethog o dreftadaeth o safon fyd-eang ar gyfer cyhoedd y DU. Hon hefyd oedd y flwyddyn olaf i ni gydnabod ôl-ffeithiau parhaus y pandemig gyda grantiau gan y Gronfa Ymateb COVID-19.

Ariannu CGDG

Trwy ein hariannu Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol bu i ni barhau i weithredu fel ffynhonnell ariannu dewis olaf ar gyfer treftadaeth genedlaethol eithriadol sydd mewn perygl. Mae ein grantiau'n sicrhau treftadaeth ar gyfer y dyfodol gan weithredu fel coffâd i'r rhai sydd wedi rhoi eu bywydau dros y wlad. Mae gennym ddiffiniad eang o dreftadaeth ac rydym wedi darparu grantiau i ystod amrywiol o dderbynyddion eleni, o gelf hanesyddol i henebion Neolithig a thrysorau llenyddol. Fe wnaethom helpu caffael ac atgyweirio treftadaeth er mwyn sicrhau ei bod yn cael ei gwarchod am genedlaethau i ddod.

Ym mis Ebrill 2023, roeddem wrth ein boddau i ddyfarnu un o'r grantiau mwyaf y mae CGDG wedi'i ddyfarnu yn y blynyddoedd diwethaf i sicrhau Portrait of Mai (Omai), sy'n golygu mai ni yw prif ariannwr y DU wrth sicrhau'r portread. Mae ein gallu i ariannu eitemau eithriadol o bwysig yn y modd hwn o ganlyniad i'n gwaddol. Roedd ein Bwrdd yn glir bod caffael y paentiad hynod o bwysig hwn yn cyfiawnhau ymrwymo cronfeydd gwaddol, gan sicrhau y bydd gan y cyhoedd yn y DU bellach fynediad at bortread blaengar Reynolds o'r person cyntaf o Bolynesia i ymweld â'r wlad hon. Roedd modd cefnogi'r cynnig partneriaeth arloesol ar gyfer ei berchnogaeth gan wybod y byddai'r paentiad fel arall yn cael ei golli i gyhoedd y DU.

Mae'r eitemau eraill a gefnogwyd eleni yn adlewyrchu'r ystod eang o dreftadaeth y gall CGDG ei hystyried ac yn cynnwys: Hestercombe Historic Landscape, paentiad Patricia at Cockmarsh Hill gan Stanley Spencer a HMS Unicorn, un o'r llongau rhyfel olaf sydd ar ôl o'r oes hwylio.

Y Gronfa Ymateb COVID-19

Yn rhan gyntaf 2022–2023 fe wnaethom gwblhau ymrwymiad y Gronfa Ymateb COVID-19, a lanswyd ym mis Gorffennaf 2021 i gefnogi a diogelu ystod amrywiol o dreftadaeth o bwysigrwydd cenedlaethol a roddwyd mewn perygl o ganlyniad i effaith y pandemig.

Fe wnaethom gefnogi asedau treftadaeth o bwysigrwydd cenedlaethol, gan gynnwys darparu grantiau hanfodol i glirio'r ôl-groniad gwaith cynnal a chadw ar Safle Treftadaeth y Byd New Lanark Mills a gododd oherwydd y pandemig. Fe wnaethom hefyd gefnogi gwaith atgyweirio brys ar Gwrt Insole a Chastell Gwrych a gwaith brys mewn dwy eglwys ganoloesol yn Sir Benfro a oedd wedi mynd yn segur yn ystod y pandemig.

At ei gilydd, mae'r Gronfa Ymateb COVID-19 wedi helpu diogelu amrywiaeth eang o dreftadaeth eithriadol ar ei holl ffurfiau amrywiol.

Rydym yn ddiolchgar i Historic Environment Scotland a Museums Galleries Scotland am eu cefnogaeth a'u cyngor ar y grantiau a wnaed o'r Gronfa Ymateb COVID-19 yn Yr Alban ac i Cadw am eu cymorth a'u cyngor ar geisiadau yng Nghymru. Mae eu harbenigedd wedi helpu sicrhau bod yr arian hwn yn diogelu'r asedau cenedlaethol pwysig hynny sydd mewn perygl oherwydd effeithiau'r pandemig.

Arian ychwanegol ar gyfer treftadaeth

Mae ein partneriaethau â Llywodraeth Cymru a Defra wedi parhau i dyfu. CGDG yw'r partner a ffafrir ar gyfer nifer o raglenni ar draws Rhaglen Lywodraethu bresennol Llywodraeth Cymru, gan barhau â rhaglenni (gan gynnwys Lleoedd Lleol ar gyfer Natur, Y Grant Buddsoddi mewn Coetir a Rhwydweithiau Natur) a lansiô rhaglenni newydd (Y Grant Buddsoddi mewn Coetir: Coetiroedd Bach). Bu i ni ddyfarnu bron i £11 miliwn eleni yng Nghymru, yn ogystal ag edrych ymlaen at rowndiau grant ychwanegol yn 2024–2025.

Yn Lloegr, bu i ni gyflwyno Species Survival Fund ar ran Defra, gan ddyfarnu £25m i sefydliadau yn Lloegr i gefnogi creu ac adfer cynefinoedd llawn bywyd gwyllt. Trwy gydol y flwyddyn roedd gennym 11 o raglenni cymorth grant yn y cam monitro

Adroddiad perfformiad (parhad)

gweithredol, lle mae grantiau wedi'u dyfarnu a bod prosiectau'n mynd rhagddynt. Caewyd tair rhaglen eleni, yr oeddent oll yn rhan o'n partneriaethau â Llywodraeth Cymru a Defra.

Ein diben a gweithgareddau

Mae CGDG wedi'i breinio a'i gweinyddu gan gorff corfforaethol y mai ei enw yw ymddiriedolwyr Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol, sy'n cynnwys Cadeirydd a dim mwy na 14 o aelodau eraill a benodir gan y Prif Weinidog. Sefydlwyd CGDG ar 1 Ebrill 1980 gan Ddeddf Treftadaeth Genedlaethol 1980 ('Deddf 1980') mewn olyniaeth i'r Gronfa Tir Genedlaethol, fel coffâd i'r rheiny sydd wedi rhoi eu bywydau dros y DU. Mae'n derbyn cymorth grant blynyddol gan lywodraeth y DU i'w galluogi i ddyfarnu grantiau. Cafodd pwerau a chyfrifoldebau'r ymddiriedolwyr eu hymestyn gan ddarpariaethau Deddf y Loteri Genedlaethol etc. 1993 ('Deddf 1993'), Deddf Treftadaeth Genedlaethol 1997 ('Deddf 1997') a Deddf y Loteri Genedlaethol 1998.

O dan Ddeddf 1993, daeth yr ymddiriedolwyr yn gyfrifol hefyd am ddsbarthu'r gyfran honno o enillion y Loteri Genedlaethol a ddyrannir i dreftadaeth. Mae'n rhaid i ymddiriedolwyr CGDG baratoi cyfrifon ar wahân ar gyfer derbyn a dyrannu cymorth grant ac ar gyfer eu gweithrediad fel dosbarthwyr arian y Loteri Genedlaethol. Mae'r ymddiriedolwyr wedi dewis cyfeirio at y cyllid fel CGDG ar gyfer symiau a ddyrannwyd o dan ddarpariaethau Deddf 1980 ac fel Cronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol (y Gronfa Treftadaeth) ar gyfer cyllid a dderbynnir o dan ddarpariaethau Deddf 1993.

O dan adrannau 3 a 3a Deddf 1980, gall ymddiriedolwyr wneud grantiau a benthyciadau at ddiben caffael, cynnal neu ddiogelu:

1. unrhyw dir, adeilad neu adeiledd sydd, ym marn yr ymddiriedolwyr, o ddiddordeb golygfaol, hanesyddol, esthetig, pensaernïol, archeolegol neu wyddonol eithriadol
2. unrhyw wrthrych sydd, yn eu barn hwy, o ddiddordeb hanesyddol, artistig neu wyddonol eithriadol
3. unrhyw gasgliad neu grŵp o wrthrychau, sef casgliad neu grŵp sydd, yn ei gyfanrwydd, o ddiddordeb hanesyddol, artistig neu wyddonol eithriadol yn eu barn hwy

Mae adran 4 Deddf 1980 (fel y'i diwygiwyd) yn ymestyn pwerau'r ymddiriedolwyr i wella

arddangosiad eitemau o ddiddordeb eithriadol i'r dreftadaeth genedlaethol drwy roi cymorth ariannol i adeiladu, trawsnewid neu wella unrhyw adeilad er mwyn darparu cyfleusterau a ddylunnir i hyrwyddo mwynhad y cyhoedd neu ddatblygu gwybodaeth y cyhoedd.

O dan Ddeddf 1980, gall yr ymddiriedolwyr bellach gynorthwyo hefyd â phrosiectau a anelir at gynyddu dealltwriaeth a mwynhad y cyhoedd o'r dreftadaeth ac at ddehongli a chofnodi agweddau pwysig ar hanes, hanes naturiol a thirwedd y genedl. Mae'r Ymddiriedolwyr yn defnyddio'r pwerau estynedig hyn yng nghyswllt Cronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol. Cred yr Ymddiriedolwyr fod gan CGDG rôl hanfodol fel rhagfur canolog wrth amddiffyn eitemau o bwysigrwydd eithriadol i'r genedl sydd mewn perygl, ac er cof am y rhai sydd wedi rhoi eu bywydau dros y DU. Bydd yr ymddiriedolwyr yn parhau i ddefnyddio'r adnoddau a ddarperir gan lywodraeth y DU, yn ogystal ag adnoddau o'i gronfa waddol, i gynnig cefnogaeth ariannol fel cronfa cyfle olaf ar gyfer caffael, diogelu a chynnal a chadw treftadaeth sydd mewn perygl o gael ei dinistrio neu ei cholli.

Ein risgiau allweddol

Daeth ein gweithgareddau dosbarthu Trysorlys/ cymorth grant ar draws risgiau amrywiol, ac ymdriniwyd â phob un ohonynt yn llwyddiannus ac yn effeithlon i leihau unrhyw effeithiau negyddol ar ein hymgeiswyr/grantïon, rhanddeiliaid, a CGDG. Hysbyswyd Bwrdd yr Ymddiriedolwyr a rhoddwyd sicrwydd iddynt am ein mesurau lliniaru i'r risgiau hyn trwy eu hadolygiad eu hunain yn ystod cyfarfodydd y Bwrdd a gyda'r archwiliad trylwyr a gynhaliwyd gan y Pwyllgor Archwilio a Risg ar eu rhan.

Risgiau allanol

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, bu i ni wynebu risgiau allanol yn deillio o ansicrwydd economaidd a gwleidyddol, a hynny yn y DU a thu hwnt. Yn benodol, effeithiodd chwyddiant a phwysau cost cynyddol ar ein hymgeiswyr, grantïon, a'r prosiectau y gwnaethom eu hariannu.

O ganlyniad i'r pwysau economaidd hyn roedd angen i ni reoli mwy o geisiadau am gynnydd mewn grantiau, yn bennaf oherwydd ymchwydd mewn costau oherwydd prisiau uwch deunyddiau, o fewn y gronfa ariannu oedd ar gael ar gyfer arian grant.

Rydym yn llawn ymwybodol o risg ymosodiadau seibr. Mae seiberddiogelwch yn her gynyddol, ac

rydym wedi cryfhau ein mesurau rheoli a'n prosesau'n gyson i liniaru'r risg hon. At hynny, mae'r Gronfa Treftadaeth wedi cynnal ei hachrediad at y safon seiberddiogelwch a argymhellir gan y Cyngor Seiberddiogelwch Cenedlaethol, Cyber Essentials Plus.

Risgiau mewnol

Roedd adnoddau staff, yn enwedig recriwtio, yn parhau i fod yn her mewn marchnad swyddi iach, yn enwedig i'r rhai â sgiliau TG a data. Gwnaethom barhau i ganolbwyntio ar y cynnig gwerth ehangach i gyflogeion er mwyn denu doniau newydd tra'n canolbwyntio ar gadw staff a chyfleoedd mewnol i leihau ein cyfradd trosiant staff.

Gwnaethom barhau i fod yn effro i'r posibilrwydd o dwyll mewnol ac allanol mewn perthynas â gweithgareddau gwneud grantiau. I liniaru'r risg hon, mae'n ofynnol i bob aelod o staff gymryd rhan mewn hyfforddiant ymwybyddiaeth twyll, gan gynnwys sesiynau a ddarperir gan yr Adran dros Ddiwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon (DCMS). Mae ein timau a swyddogion buddsoddi'n wylidwrus yn erbyn twyll a byddant yn nodi ac yn adrodd yn brydlon ar unrhyw bryderon neu ddangosyddion twyll posibl sy'n gysylltiedig â grantiau a ddyfarnwyd.

Yn olaf, bu i ni reoli'r gwaith parhaus o bontio o'n system rheoli grantiau etifeddol i'n system rheoli buddsoddiadau newydd mewn ffordd effeithiol. Eleni, cyflwynwyd swyddogaethau arwyddocaol mewn pryd i wahodd ceisiadau o dan ein dull buddsoddi Treftadaeth 2033 newydd. Mae gwaith datblygu pellach i'w wneud mewn perthynas â dyfarnu a monitro grantiau, a bydd hyn yn parhau i fod yn risg sylweddol yn y flwyddyn fusnes nesaf.

Busnes gweithredol

Paratowyd y cyfrifon ar sail busnes gweithredol Mae hyn oherwydd y canlynol:

1. Roedd asedau'n sylweddol uwch na rhwymedigaethau ar ddyddiad y Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol. Dyfarnwyd £25.4miliwn o ddyfarniadau grant ar gyfer Species Survival Fund yn chwarter olaf 2023–2024 er nad oedd y cymorth grant ar gyfer yr ymrwymadau hyn wedi'i dynnu i lawr eto. Os tynnwyd yr arian i lawr yn y flwyddyn, byddai'r balans arian parod a buddsoddiadau yn y gronfa waddol wedi bod yn sylweddol fwy na gwerth cyfredol rhwymedigaethau presennol.

2. Mae'r ymddiriedolwyr wedi pennu cyllideb dyfarnu grantiau ar gyfer 2024–2025 na ddisgwylir y bydd yn newid y sefyllfa honno.

3. Mae DCMS wedi cyhoeddi llythyr dirprwyo cyllideb dangosol CGDG ar gyfer 2024–2025 i CGDG.

Nid oes gan yr Ymddiriedolwyr unrhyw reswm dros gredu na fydd eu prif ffynhonnell incwm – cymorth grant – yn parhau i gael ei derbyn. Gan hynny, nid oes gan y Bwrdd unrhyw reswm dros gredu na fydd CGDG yn parhau i weithredu hyd y gellir rhagweld.

Rhaglenni cymorth grant

Bu i ni ddisbarthu arian ar ran ein hadran noddi DCMS, ac ar ran Defra a Llywodraeth Cymru. Y rhaglenni oedd:

Adroddiad perfformiad (parhad)

Teitl y rhaglen	Nodau'r rhaglen	Cronfa wedi'i rheoli ar ran	Swm a ddyfarnwyd	Gwybodaeth ddyfarnu
Cronfa Rhwydweithiau Natur Rownd 3	Mae'r Gronfa Rhwydweithiau Natur, sy'n rhan o Raglen Rhwydweithiau Natur ehangach Llywodraeth Cymru, yn ceisio gwella cyflwr a chydnerthedd rhwydwaith Cymru o safleoedd morol a thir gwarchoddedig.	Llywodraeth Cymru	£8,268,085	Grantiau o £50,000 i £250,000 a ddyfarnwyd i 42 o brosiectau, gan gyflwyno dros ddwy flynedd.
Y Grant Buddsoddi mewn Coetir	Rhaglen gyfalaf sydd â'r nod o greu, adfer a gwella coetiroedd yng Nghymru, fel rhan o Fenter Coedwig Genedlaethol Llywodraeth Cymru.	Llywodraeth Cymru (85%) a'r Gronfa Treftadaeth (15%)	£1,914,168	Dau bwynt penderfyniad, gan ddyfarnu £274,992 yn Ch1 a £1,639,176 yn Ch2. Grantiau o £40,000 i £250,000 a ddyfarnwyd ar gyfer prosiectau dwy flynedd.
Coetiroedd Bach	Rhaglen gyfalaf yn cyfrannu at raglen Coedwig Genedlaethol Llywodraeth Cymru drwy ariannu coedwigoedd bychain o goetir trwchus, brodorol sy'n hygyrch i'r cyhoedd.	Llywodraeth Cymru	£370,230	Dyfarnwyd grantiau i bedwar prosiect rhwng £10,000 a £25,000. Mae'r prosiectau'n cyflwyno hyd at fis Mawrth 2025.
Lleoedd Lleol ar gyfer Natur – Cronfa Gyfalaf	Rhaglen gyfalaf sydd â'r nod o alluogi ardaloedd â'r lefelau uchaf o amddifadedd, cymunedau lled-drefol/trefol, a/neu'r rhai sydd â'r mynediad lleiaf at natur yng Nghymru i adfer a gwella natur 'ar garreg eich drws'.	Llywodraeth Cymru (85%) a'r Gronfa Treftadaeth (15%)	£555,641	Dyfarnwyd grantiau i ddeg prosiect rhwng £10,000 a £250,000. Prosiectau'n cyflwyno dros gyfnod o flwyddyn.
Species Survival Fund	Rhaglen sy'n cefnogi creu ac adfer cynefinoedd llawn bywyd gwyllt yn Lloegr, gan gynnwys costau cyfalaf a referniw.	Defra	£25,370,500	Dyfarniadau i ugain o brosiectau. Grantiau o £250,000 i £3miliwn ar gyfer prosiectau sy'n para dwy flynedd ar y mwyaf.

Dadansoddiad o berfformiad

Mae CGDG yn gweithredu dwy gronfa: ei chronfa cymorth grant (CGDG) a'i gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol (y Gronfa Treftadaeth). Yn unol â chyfarwyddyd cyfrifon yr Ysgrifennydd Gwladol dros DCMS, mae'n ofynnol iddi gyfrif am y gweithgareddau hyn ar wahân ac ni pharatoir cyfrifon cyfunol.

Mae'r adroddiad hwn yn trafod gwaith cymorth grant CGDG yn unig. Diben yr adran hon yw trafod perfformiad CGDG wrth ddisbarthu arian sy'n deillio o DCMS a chyrrff llywodraethol eraill yn 2023–2024. Mae'r dadansoddiad isod yn trafod uchafbwyntiau ariannol y flwyddyn gan gynnwys symudiad sylweddol ar y Datganiad Gwariant Cynhwysfawr Net a'r Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol yn ogystal ag ar rai dangosyddion perfformiad allweddol.

Gwnaeth CGDG ddyfarniadau i ddeg prosiect eleni, y cefnogwyd eu ceisiadau gan ymddiriedolwyr, gwerth cyfanswm o £15,165,730, wedi'i ddyfarnu ar draws amrywiaeth o dreftadaeth sy'n rhychwantu'r DU

gyfan. Roedd un prosiect yn gynydd o £80,000 i brosiect presennol. Dyfarnwyd ail brosiect ar gyfer £2.6m yn ystod y flwyddyn ac fe'i dadymrwymwyd wedyn gan i'r granti dynnu allan.

Gall CGDG, a sefydlwyd fel coffâd parhaol i'r rhai sydd wedi rhoi eu bywydau dros y wlad hon, helpu ariannu eitemau o bwys eithriadol i'r dreftadaeth genedlaethol sydd mewn perygl o gael ei golli neu â chymeriad coffadwriaethol. Ond nid yw pob cais i ni'n cyrraedd y safon uchel hon o bwysigrwydd. Felly, mae Panel Ymgynghorol CGDG yn cynorthwyo wrth flaenoriaethu ceisiadau cynnar am ariannu. Mae'r achosion blaenoriaeth uchaf yn parhau i wneud ceisiadau.

Y dyfarniad grant mwyaf arwyddocaol eleni, a wnaed gan ymddiriedolwyr ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2022–2023 fel darpar ymrwymiad ar gyfer y flwyddyn ariannol hon, oedd yr un i'r Oriel Bortreadau Genedlaethol i gaffael Portrait of Mai (Omai) y gohiriwyd ei allforiad, mewn partneriaeth ag Amgueddfa Getty. Roedd CGDG yn gallu cefnogi'r caffaeliad partneriaeth arloesol hwn gan wybod y

byddai'n sicrhau mynediad ar gyfer cyhoedd y DU at baentiad a fyddai fel arall yn cael ei golli. Ym mis Mehefin 2023, yn dilyn ailagor yr Oriol Bortreadau Genedlaethol, gwelwyd Portrait of Mai (Omai) mewn lle amlwg fel arddangosyn blaenllaw yr oriel hyfryd ar ei newydd wedd. Mae'r Oriol Bortreadau Genedlaethol wedi ymrwymo i rannu'r paentiad trwy fenthyciadau gyda phartneriaid yn y DU, ac yn datblygu rhaglen barhaus i wneud hyn.

Dyfarnwyd cynnydd grant hefyd ar gyfer grŵp medalau Arthur Scarf VC, gan ychwanegu at ein dyfarniad grant yn y flwyddyn ariannol ddiwethaf i alluogi Amgueddfa'r Awyrlu Brenhinol i gwblhau eu pwrcasiad.

Hefyd eleni, cefnogodd CGDG y caffaeliadau archifol llenyddol sylweddol o bapurau Raymond Chandler a chasgliad o lythyrau Elizabeth Barrett Browning.

Rydym yn darparu cefnogaeth i gaffael gweithiau celf o bwysigrwydd cenedlaethol, gan ddyfarnu grantiau eleni ar gyfer Landscape with Hawkers and Sportsmen gan Jan Wijnants' a Patricia at Cockmarsh Hill gan Stanley Spencer.

Er bod CGDG yn ffynhonnell gefnogaeth reolaidd ar gyfer caffael eitemau archeolegol trwy broses y Ddeddf Trysor, eleni bu i ni gefnogi caffael tir oherwydd ei bwysigrwydd archeolegol, gan ddyfarnu grant i gaffael North Henge yn Thornborough i aduno'r safle meingylch triphlyg hwn. Fe wnaethom hefyd gefnogi caffael tir yn Hestercombe, er mwyn galluogi i ran olaf y dirwedd ddyluniedig hanesyddol gael ei sicrhau.

Mae CGDG hefyd yn dyfarnu grantiau i eitemau o gymeriad coffaol cryf, a adlewyrchir eleni yn ein cefnogaeth ar gyfer atgyweiriadau brys i HMS Unicorn.

Yn gynnar yn y flwyddyn ariannol hon fe wnaethom y dyfarniadau terfynol gan Gronfa Ymateb COVID-19 CGDG, gan gefnogi gwaith atgyweirio brys ar ddwy eglwys ganoloesol yng Nghymru, sydd wedi mynd yn segur oherwydd y pandemig, yn ogystal ag ymdrin â'r ôl-groniad o waith atgyweirio brys sydd wedi codi ar Safle Treftadaeth y Byd New Lanark. Bydd gwaith atgyweirio brys hefyd yn cael ei wneud ar Gastell Gwrych ac ar Gwrt Insole, lle mae'r pandemig wedi achosi ôl-groniadau o ran cynnal a chadw a chodi arian.

Cytunodd yr Ymddiriedolwyr hefyd i gynyddu grantiau i bedwar o brosiectau'r Gronfa Asedau Diwylliannol yn Lloegr eleni, lle'r oedd cymhlethdodau cyflwyno wedi arwain at gostau uwch wrth fynd i'r afael â'r risgiau i asedau treftadaeth o bwysigrwydd cenedlaethol. Bydd cynnyddu grantiau i Felin Sidan

Macclesfield, Treilliwr Vigilance Brixham, Melinau Powdwr Gwn Abaty Waltham ac Abaty Torre yn sicrhau y cyflawnir dibenion cymeradwy gwreiddiol y dyfarniadau grant. Gan fod ymrwymiad y Gronfa Asedau Diwylliannol gan DCMS wedi'i ymrwymo'n llawn, telir y codiadau grant hyn o ymrwymiad CGDG ei hun i Gronfa Ymateb COVID-19 CGDG.

Cyfanswm y grantiau safonol a ddyfarnwyd oedd ychydig dros £15miliwn. At hynny, fe wnaethom ddyfarniadau gwerth £43miliwn fel rhan o raglenni argyfwng a rhaglenni eraill amrywiol ar ran arianwyr eraill, fel a ganlyn:

	Symiau a ddyfarnwyd (cyn dadymrwymiaadau)
Gweithgarwch Safonol y Gronfa Goffa	£15,165,730
Prosiectau Cronfa Ymateb COVID-19 CGDG	£7,020,674
Species Survival Fund	£25,370,500
Rhaglenni amrywiol ar ran Llywodraeth Cymru	£11,108,124
Green Recovery Challenge Fund	£17,919
Cyfanswm	£58,682,947

Perfformiad ariannol

Yn gyffredinol, gostyngodd y balans ar ein cyfrif incwm a gwariant £53.6miliwn oherwydd yr oedd y cymorth grant y gwnaethom ei dynnu i lawr yn ystod y flwyddyn yn llai na'n gwariant ar grantiau. Roedd gan CGDG rwymedigaethau grant dros ben o £76.9miliwn ar 31 Mawrth 2024 (gweler nodyn 3 yr adran gyfrifon). Yn gyntaf, bydd y rhain yn defnyddio'r balans arian parod a chyfwerth ag arian parod a ddelir o £41.0miliwn (gweler nodyn 16 yr adran gyfrifon) cyn tynnu rhagor i lawr o DCMS wedi hynny yn 2024–2025 ac yn y blynyddoedd i ddod i fodloni'r ymrwymiaadau grant sy'n weddill.

Roedd yr adeniliad ar y gronfa waddol yn 2023–2024 yn gynnydd o 10.2%.

Gostyngodd ein costau gweithredu o £2.7miliwn i £2.0m. Mae hyn oherwydd gostyngiad mewn gweithgarwch cymorth grant yn 2023–2024 hyd at chwarter olaf y flwyddyn ariannol, pan wnaed £25.4 miliwn o ddyfarniadau grant ar y rhaglen Species Survival Fund.

Ein hincwm anweithredol oedd £2.9miliwn (£1.6m yn 2022–2023) wedi'i sbarduno gan gynnydd mewn llog a difidendau a dderbyniwyd yng nghyfrif arian parod y gwaddol.

Gostyngodd gwerth buddsoddiadau mewn unedau cronni cyfalaf o £46.3miliwn i £37.7m yn bennaf oherwydd gwerthiannau gwaddol o £10.8m wedi'i

Adroddiad perfformiad (parhad)

Dangosyddion perfformiad allweddol fesul blwyddyn

	Targed	2023–24	2022–23	2021–22
Amserau prosesu ceisiadau (misoedd)				
– ceisiadau brys	3	2.7*	1.4	1.3
– ceisiadau nad ydynt ar frys	6	1.9	2.2	1.9
Talu grantiau (nifer y diwrnodau gwaith ar ôl cais am daliad)				
– grantiau safonol	15	5	5	13

* Gohiriwyd dau gais am ddyfarniad (Portrait of Mai (Omai) a Portrait of Risaldar Jai Singh and Risalda Man Singh) gan ffactorau allanol y tu hwnt i reolaeth CGDG. Ac eithrio'r ddau ddyfarniad hyn, yr amser prosesu oedd 1.3 mis.

Allyriadau nwyon tŷ gwydr

		2023–24	2022–23	2021–22
Allyriadau nwyon tŷ gwydr	Allyriadau Cwmpas 1 (tCO ₂ e)	1.9	2	26
	Allyriadau Cwmpas 2 (tCO ₂ e)	26	33	44
	Allyriadau Cwmpas 3 (tCO ₂ e)	101	94	70
	Cyfanswm allyriadau gros (tCO₂e)	129	130	140
Defnydd o ynni a dŵr	Trydan (kWh)	126,783	169,109	207,051
	– o ffynonellau adnewyddadwy (kWh)	59,895	19,211	27,777
	– o ffynonellau anadnewyddadwy (kWh)	6,888	149,898	179,274
	Nwy (kWh)	10,510	13,588	140,457
	Dŵr (m ³)	559	436	1,530
Gwariant (£'000)	Cyfleustodau (gan gynnwys taliadau gwasanaeth)	1,030	624	329
	Teithio busnes (gan gynnwys llety)	380	422	172

Isafu a rheoli gwastraff

		2023–24	2022–23	2021–22
Gwastraff (tunelli)	Peryglus (gan gynnwys WEEE*)	0.011	0.001	0
	Tirlenwi	0.037	0	0
	Ynni o wastraff	59	1.92	0.77
	Ailgylchu cymysg	33	1.15	0.43
	Cyfanswm gwastraff	92	3.25	1.20
Gwariant ar wastraff (£'000)	Cyfanswm gwastraff (gan gynnwys glanhau yn 2020–21)	wedi'i gynnwys mewn cyfleustodau	wedi'i gynnwys mewn cyfleustodau	26

* WEEE = cyfarpar trydanol ac electronig gwastraff

Defnydd meidraidd o adnoddau

		2023–24	2022–23	2021–22
Adnoddau meidraidd	Dŵr (m ³)	559	436	1,530
	Defnydd o bapur (taflenni)	31,000	33,340	6,930
	Defnydd o bapur (tCO ₂ e)	140	152*	0.73

* Mae allyriadau nwyon tŷ gwydr sy'n gysylltiedig â defnyddio papur yn 2022–2023 wedi'u haildatgan oherwydd gwall cyfrifo. Fe'i nodwyd yn flaenorol fel 3.5.

wrthbwyso gan enillion net ar ailbriso o £2.2m. O ganlyniad i dynnu rhai unedau allan, roedd arian parod a ddaliwyd yn y gronfa waddol ar ddiwedd y flwyddyn yn £29.1miliwn (£27.6m yn 2022–2023).

Dangosyddion perfformiad allweddol

Mae'r ymddiriedolwyr yn cydnabod y dylai CGDG anelu at berfformiad uchel yn ei gweithgareddau. I'r perwyl hwn mae gennym ddau ddangosydd perfformiad. Mae'r dangosyddion hyn yn ymwneud â'r agweddau mwyaf arwyddocaol ar wasanaeth cwsmeriaid: cyflymder prosesu cais am grant a chyflymder talu cais am daliad grant (gweler y tabl ar dudalen 26).

Symiau taladwy

Mae CGDG yn glynu wrth y safon llywodraeth gyfan ar dalu anfonebau a Rheoliadau Contractau Cyhoeddus 2015, sy'n nodi y dylid talu pob anfoneb ddilys o fewn 30 niwrnod. Talwyd dros 95% o anfonebau o fewn 30 niwrnod calendr yn 2023–2024 (2022–2023: 91%).

Rydym hefyd yn mesur ein hymrwymiad i dalu cyflenwyr gan ddefnyddio'r gymhareb dyddiau credydwr. Dyma gymhareb y symiau taladwy masnachol ar ddiwedd y flwyddyn i gyfanswm gwerth y pwrnasiadau yn y flwyddyn wedi'i mynegi yn nhermau diwrnodau calendr. Ar 31 Mawrth 2024, y ffigur oedd 24 diwrnod (2022–2023: 38 diwrnod).

Polisiâu amgylcheddol ac adrodd am gynladwyedd

Eleni fe wnaethom barhau i gyflwyno yn erbyn ein cynllun datgarboneiddio i gyrraedd sero net ar gyfer ein gweithrediadau erbyn 2030. Fe wnaethom wella ansawdd ein data teithio trwy benodi cyflenwr newydd sy'n ein galluogi i ddeall ein patrymau teithio ar sail fisol. Gwnaethom hefyd wella'r broses o gofnodi mathau o gerbydau, gan ei gwneud hi'n haws mesur y defnydd o gerbydau trydan. Fe wnaethom gynnal adolygiad o'n swyddfeydd i sicrhau bod y gofod sydd gennym wedi'i optimeiddio. Ar yr un pryd, fe wnaethom gyflwyno dulliau newydd o weithio sy'n galluogi staff i gyrchu gofodau cydweithio yn ogystal â'n swyddfeydd.

Yn unol â'n cynllun cyflwyno strategaeth, fe wnaethom ymwreiddio cynladwyedd amgylcheddol ymhellach yn ein diwylliant sefydliadol. Cyflwynwyd cynladwyedd a'n hymagwedd sefydliadol tuag ato i'n proses recriwtio a chrosawu staff. Trwy ein Hyrwyddwyr Diwylliant a'n Cynllun Effaith Werdd i'r sefydliad cyfan, fe wnaethom barhau i ymgysylltu â staff.

Mae ein strategaeth Treftadaeth 2033 yn ein hymrwymo i leihau ôl troed carbon y prosiectau a ariannwn. Er mwyn symud ymlaen gyda'r uchelgais

hwn, cwblhawyd prosiect ymchwil a wellodd ein dealltwriaeth o sut y gallwn fesur effaith amgylcheddol ein portffolio ac archwilio llwybrau tuag at ddatgarboneiddio. Gobeithiwn y bydd y darn arloesol hwn o waith yn cefnogi gwaith cyrff hyd braich eraill, arianwyr a'r sector treftadaeth ehangach.

Yn ogystal â'n hymrwymiad sero net erbyn 2030 i'n gweithrediadau, bu i ni ymrwymo i leihau effaith carbon ein buddsoddiadau erbyn 2050.

Allyriadau nwyon tŷ gwydr

Er gwaethaf lleihau effaith amgylcheddol ein hystâd o swyddfeydd, rydym wedi allyrru lefel debyg o nwyon tŷ gwydr â'r llynedd. Roedd hyn oherwydd effaith amgylcheddol ein teithiau busnes: gwnaethom deithio 60,000km yn fwy eleni nag yn 2022–2023, (gweler y tabl ar dudalen 26).

Fe wnaethom barhau i adolygu ein swyddfeydd, gan sicrhau eu bod yn bodloni ein hanghenion busnes a nodi cyfleoedd i leihau ein heffaith amgylcheddol. Eleni fe wnaethom leihau cyfanswm arwynebedd ein swyddfeydd o 858m² i 803m² a dewis gofodau mwy ynni-effeithlon gyda darparwyr swyddfeydd sy'n blaenoriaethu cynladwyedd amgylcheddol. Fe wnaethom adleoli ein swyddfeydd yng Nghaeredin a Chaerwysg, gan arbed 3.3 tonnell o CO₂e trwy ddewis manau mwy effeithlon neu lai o ran maint. Drwy weithio gyda landlordiaid, gwnaethom hefyd gynyddu'r defnydd o ddarparwyr ynni adnewyddadwy. Daeth tua 47% o'r trydan a ddefnyddiwyd gennym mewn swyddfeydd y llynedd o ffynonellau adnewyddadwy.

Gan mwyaf, roedd landlordiaid yn gallu darparu data wedi'i ddosrannu am y defnydd o nwy a thrydan mewn saith o'n 11 o swyddfeydd, sef 44% o gyfanswm yr ystâd. Lle nad oedd y data ar gael, defnyddiwyd data EPC fel procsi, yn unol â blynyddoedd blaenorol. Yn y rhan fwyaf o achosion, mae hyn yn fwy ceidwadol na'r defnydd gwirioneddol.

Mae'r data gwariant a ddarperir yn cynnwys yr holl gostau sy'n gysylltiedig â rhedeg a rheoli'r gofod swyddfa. Mewn blynyddoedd blaenorol bu'n bosibl i ni wahanu costau cyfleustodau oddi wrth gostau rhent. Fodd bynnag, 2023–2024 oedd y flwyddyn ariannol gyntaf pan oedd ein holl swyddfeydd yn ofodau wedi'u gwasanaethu, felly nid yw hyn yn bosibl mwyach. O ganlyniad, roedd y gwariant gysylltiedig â chyfleustodau'n llawer uwch nag yn y blynyddoedd blaenorol gan ei fod yn adlewyrchu'r holl gostau yn ymwneud â gofodau swyddfa. Yn ogystal â'r gwahaniaeth adrodd hwn, mae costau sy'n

Adroddiad perfformiad (parhad)

gysylltiedig â swyddfeydd wedi codi'n sylweddol dros y 18 mis diwethaf.

Ni fu i ni gynnwys allyriadau nwyon tŷ gwydr gweithio gartref yn ein hadroddiad am fod y rhain y tu hwnt i gwmpas y canllawiau adrodd ar hyn o bryd. Byddwn yn adolygu hyn yn flynyddol, er mwyn sicrhau ein bod yn adlewyrchu'r arfer gorau. Ar yr un pryd, rydym yn monitro defnydd trydan amcangyfrifedig dyfeisiau gan mai hyn sydd fwyaf tebygol o gyfrannu'n ychwanegol at effaith amgylcheddol gweithio gartref, a byddwn yn defnyddio'r data hwnnw i gyfeirio caffael yn y dyfodol.

Wrth adrodd ar ein teithiau busnes, fe wnaethom gynnwys gorfodi ymbelydrol wrth gyfrifo effaith ein hedfan, i adlewyrchu gwir effaith amgylcheddol y gweithgaredd hwn. Erbyn hyn mae gennym well mewnwelediad i'n teithiau ar y ffyrdd a gallwn nodi y cwblhawyd 10% o'r pellter a deithiwyd mewn cerbydau mewn cerbyd trydan neu hybrid. Byddwn yn parhau i olrhain y duedd hon yn y dyfodol.

Lleihau a rheoli gwastraff a'r defnydd o adnoddau meidraidd

Yn dilyn ailagor ein swyddfeydd ar ôl y pandemig, gwelsom ostyngiad enfawr mewn gwastraff drwy ein swyddfeydd. Gellir cyfrif am hyn yn rhannol oherwydd symud i waith hybrid a swyddfeydd llai, ond roeddem hefyd yn ymwybodol o heriau o ran adrodd ac rydym wedi bod yn gweithio gyda'n landlordiaid dros y 12 mis diwethaf i fynd i'r afael â hyn. Mae ein data gwastraff ac ailgylchu cyffredinol yn gyfyngedig gan ei fod yn dibynnu ar ddata a adroddir gan landlordiaid. Lle darparwyd data wedi'i ddosrannu, defnyddiwyd hwn i bennu gwerth cyfartalog fesul m² wedi'i allosod ar gyfer yr ystâd gyfan. Darparwyd data gwirioneddol ar gyfer 44% o'r ystâd, defnyddiwyd amcangyfrif ar gyfer 56%. Mae'r dull hwn o gyfrifo yn welliant o flynyddoedd blaenorol, gan arwain at gynydd yn y gwastraff a adroddir. Fe wnaethom ddefnyddio dull tebyg o gyfrifo'r defnydd o ddŵr, (gweler y tabl ar dudalen 26).

Fe wnaethom barhau i weithio i wella arferion yn y swyddfeydd a ddefnyddiwn. Er enghraifft, drwy ymgysylltiad staff â'n landlord yng Nghaerdydd, cyflwynwyd casgliad gwastraff bwyd. Bu i ni barhau i redeg Cynllun Effaith Werdd ar draws y sefydliad sydd, ymhlith meysydd eraill, wedi canolbwyntio'n allweddol ar isafu a gostwng gwastraff plastigau untro, gan gydnabod bod lleihau gwastraff yn ddibynnol ar newid diwylliant ac ymddygiad ein staff.

Mae'r defnydd o bapur wedi aros ar lefel debyg i'r llynedd ac yn llawer uwch nag a welwyd pan oedd y swyddfeydd ar gau yn 2020–2021 a 2021–2022. Fodd bynnag, mae'n chwarter y gyfradd ddefnyddio a gofnodwyd yn 2019–2020 gan fod newid mewn arferion gwaith wedi arwain at gynydd mewn dogfennau digidol yn hytrach na rhai ffisegol. Rydym wedi cyflwyno porth ar gyfer cyfarfodydd pwyllgor a bwrdd i hwyluso gostyngiad yn y dyfodol.

Gwnaethom barhau i flaenoriaethu ailwerthu ac aildefnyddio ein hen ddyfeisiau, a nodwyd 79 ohonynt i'w hailwerthu eleni drwy bartner trydydd parti. Fe wnaethom adnewyddu ein ffonau symudol hynaf i sicrhau ein bod yn cynnal lefel uchel o ddiogeledd. O ystyried oedran y dyfeisiau hyn nid oedd yn ymarferol eu haildefnyddio, a gwnaethom sicrhau eu bod yn cael eu hailgylchu'n briodol.

Cynllunio gweithredu adferiad natur a bioamrywiaeth

Nid ydym yn berchen ar unrhyw dir nac amgylcheddau naturiol. Ein heffaith fwyaf ar fyd natur yw trwy roi grantiau. Mae ein strategaeth newydd wedi cyflwyno ffocws ar adferiad byd natur yn ogystal ag ymwreiddio natur yn ein mentrau strategol. Gofynnwn i bob prosiect adrodd ar eu perfformiad amgylcheddol. Mae ein harweiniad ar gael ar ein gwefan.

Caffael cynaliadwy

Yn 2023–2024 fe wnaethom dendro am fframwaith newydd o'n Cofrestr Gwasanaethau Arbenigol (RoSS). Sicrhawyd bod effaith amgylcheddol wedi'i hymwreiddio drwy gydol y broses, gan ofyn i bob cyflenwr leihau eu heffaith amgylcheddol. Rhoddwyd arweiniad i gydweithwyr i gefnogi asesu'r tendrau a chyflawni cysondeb.

Y flwyddyn nesaf, byddwn yn adolygu ein polisiau caffael cynaliadwy i gyd-fynd â'r Ddeddf Caffael newydd.

Addasu i'r newid yn yr hinsawdd

Mae ein hystâd ffisegol yn fach ac yn ystwyth. Gan nad ydym yn berchen ar seilwaith nac yn ei weithredu, mae'r risg i'n sefydliad o newid yn yr hinsawdd wedi'i gyfyngu i raddau helaeth i ddiogelwch a lles staff a'r risg bosibl i barhad busnes os bydd cynnydd mewn digwyddiadau tywydd eithafol. Ymdrinnir â'r risgiau cysylltiedig yn y cofrestrau risg priodol ac nid ydym yn ystyried addasu i newid yn yr hinsawdd ar hyn o bryd, fodd bynnag byddwn yn parhau i adolygu hyn.

Lleihau effeithiau amgylcheddol o ddefnyddio TG a digidol

Gwnaethom gynydd mawr o ran lleihau effaith amgylcheddol TGCh a digidol. Bu i ni newid ein hymagwedd at asedau ffisegol i leihau'r defnydd o dechnoleg newydd. Roedd hyn yn golygu cyflwyno system optio allan ar gyfer ffonau symudol, a oedd yn arfer cael eu rhoi i bob aelod o staff fel mater o drefn, a diwygio ein huwchraddiadau technoleg o newid llwyr bob tair blynedd i newidiadau treigl fel y bo angen. Parhawyd i weithio gyda phartneriaid ailwerthu technoleg i'n galluogi i gynnig ein technoleg i'w haildefnyddio unwaith nad oedd modd ei defnyddio mwyach mewn lleoliad gwaith dwys.

Er mwyn lleihau ein hól troed digidol, rydym yn monitro'r allyriadau nwyon tŷ gwydr sy'n deillio o storio ffeiliau ac e-byst. Lleihawyd nifer y systemau etifeddol trwy ddatgomisio a mudo ein meddalwedd rheoli grantiau blaenorol a'r rhwydweithiau a'r systemau a oedd yn ei gefnogi. Fe wnaethom wella ein polisiau cadw, gan gymhwyso cadw i negeseuon mewnol a'n llwyfan cyfathrebu â gweithwyr, sy'n ein galluogi i leihau ein gofod storio'n gyffredinol.

Amcanion polisi a thargedau

Rydym wedi gosod targed i gyrraedd allyriadau sero-net ar gyfer ein gweithrediadau erbyn 2030. I wneud hyn, y prif feysydd ffocws yw ein swyddfeydd, seilwaith TG, teithio a'n cadwyn gyflenwi. Bu i ni roi targedau ar waith i gynyddu effeithlonrwydd ynni'r swyddfeydd yr ydym yn eu defnyddio dros y chwe blynedd nesaf hyd at 2030. Cyflawnwyd targed eleni drwy ddewis swyddfeydd llai yng Nghaerwysg a Chaeredin a blaenoriaethu perfformiad ynni wrth ddewis gofodau newydd.

O ran teithio, aethpwyd dros ein targed allyriadau o 77 tunnell o CO₂e, gan gyfrannu 87 tunnell o CO₂e eleni. Roedd hyn oherwydd cynnydd cyffredinol mewn teithio, yn enwedig teithiau awyr lle aethom 117% dros ein targed. Mae lleihau'r cyfanswm teithio'n parhau i fod yn heriol. Ein nod yw teithio 100,000km yn llai bob blwyddyn gyda tharged ar gyfer 2023–2024 o 1miliwn o gilomedrau (1.28m o gilomedrau oedd y pellter a deithiwyd mewn gwirionedd). Yn y dyfodol, byddwn yn adolygu ein polisi teithio a chynhaliadau ac yn gweithio i ddarparu canllawiau clir ar deithio cynaliadwy. Hyd yn oed gyda staff sydd wedi'u lleoli'n rhanbarthol, bydd angen rhywfaint o deithio bob amser yn ein gwaith er mwyn i staff ymweld â phrosiectau a derbynyddion grantiau ar eu safleoedd ond rydym am sicrhau bod y teithio hwn mor

gynaliadwy â phosibl. Byddwn hefyd yn gweithio gyda thimau sydd â'r lefelau teithio uchaf i nodi rhwystrau i leihau effaith amgylcheddol ein gweithrediadau.

Bu i ni barhau i weithio i ddeall ôl troed carbon y prosiectau a ariannwn ac i bennu targed gostwng seiliedig ar wyddoniaeth, sy'n cynnwys yr allyriadau hyn. Trwy ddatblygu gwell dealltwriaeth o effaith amgylcheddol y prosiectau rydym yn eu hariannu, gobeithiwn y bydd modd i ni ddarparu cymorth ymarferol ac arweinyddiaeth i'r sector treftadaeth wrth bontio i ddyfodol cynaliadwy.

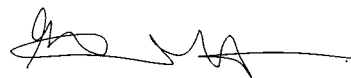
Paratoi ardaloedd gwledig ar gyfer y dyfodol

Mae gan Gronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol gyrhaeddiad cenedlaethol, gan gefnogi prosiectau ym mhob cwr o'r DU. Mae llawer o'n prosiectau mewn ardaloedd gwledig ac mae ein buddsoddiadau'n helpu creu swyddi a chefnogi cymunedau. Rydym yn cydnabod yr heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwynebu, gan gynnwys cynrychiolaeth, mynediad at gludiant cyhoeddus, ac argaeledd a chydraddoldeb gwaith cyflogedig. Trwy ein mentrau strategol: Lleoedd Treftadaeth, Dinasoedd a Threfi Natur, a Chysylltiadau Tirwedd, rydym yn cefnogi cymunedau sydd heb eu gwasanaethu'n ddigonol ar draws y DU. Mae llawer o'r rhain mewn lleoliadau gwledig ac yn ardaloedd sydd wedi'u cynnwys yn strategaeth Defra i baratoi ardaloedd gwledig ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys: Swydd Durham, Castell-nedd Port Talbot a Torbay.

Fel sefydliad rydym yn cefnogi ein cydweithwyr i weithio ledled y wlad ac mae ein polisi gweithio hybrid yn disgrifio sut y gall staff weithio'n hyblyg.

Adeiladwaith cynaliadwy

Fel sefydliad nid ydym yn gyfrifol am adeiladwaith newydd nac unrhyw asedau cyfalaf.

Eilish McGuinness

Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu

23 Gorffennaf 2024

Adroddiad atebolrwydd

Mae tair adran i'r adroddiad atebolrwydd:

- adroddiad llywodraethu corfforaethol – trafodaeth o'n strwythur llywodraethu a'i gyflawniadau yn y flwyddyn dan sylw
- adroddiad tâl cydnabyddiaeth a staff – mae hwn yn rhoi manylion tâl cydnabyddiaeth ymddiriedolwyr ac uwch reolwyr yn ogystal â threfniadau pensiwn i staff. At hynny, rydym yn trafod ein cyflawniadau o ran cydraddoldeb yn y gweithle ac amrywiaeth staff.
- adroddiad atebolrwydd seneddol – adroddiad gan ein harchwilwyr ar ganlyniadau eu harchwiliad o'n cyfrifon ar gyfer 2023–2024 yn unol â safonau cyfrifyddu ac archwilio. Mae'r adran hon hefyd yn cynnwys datgeliadau ychwanegol sy'n ofynnol gan Senedd y DU ar faterion megis rheoleidd-dra gwariant a sut y gwariwyd cyllid.

Adroddiad llywodraethu corfforaethol

Diben yr adroddiad llywodraethu corfforaethol hwn yw esbonio cyfansoddiad a threfniadaeth strwythurau llywodraethu CGDG a sut y maent yn cefnogi cyflawni ein hamcanion.

Adroddiad y cyfarwyddwyr

Cadeirydd ac ymddiriedolwyr CGDG

Cadeirydd Dr Simon Thurley CBE

Ymddiriedolwyr Maria Adebowale-Schwarte

[tan 15 Chwefror 2024](#)

Anna Eavis

[o 16 Chwefror 2024](#)

Dr Claire Feehily

[tan 30 Tachwedd 2023](#)

Julian Glover

Roisha Hughes

[o 16 Chwefror 2024](#)

Denise Lewis-Poulton

Ray Macfarlane

Taryn Nixon

Carol Pyrah

Mukesh Sharma MBE DL

Dr David Stocker

[tan 15 Chwefror 2024](#)

James Twining

[O 1 Rhagfyr 2023](#)

Prif Weithredwr Eilish McGuinness

Roedd y rhaniad o'n staff o ran rhywedd (gan gynnwys y rhai ar gontractau cyfnod penodol) sy'n gweithio ar ein gweithgareddau Trysorlys, a'n hymddiriedolwyr ar 31 Mawrth 2024, fe a ganlyn:

	Gwrywaidd	Benywaidd	Cyfanswm
Cyfarwyddwyr anweithredol	1	3	4
Staff	32	101	133
Ymddiriedolwyr	4	6	10

Cofrestr Buddiannau Ymddiriedolwyr

Fel mater o bolisi a gweithdrefn, mae'r ymddiriedolwyr yn datgan unrhyw fuddiannau uniongyrchol mewn ceisiadau grant a pherthnasoedd masnachol â'r Gronfa Treftadaeth ac yn diarddel eu hunain o'r prosesu arfarnu, trafod a gwneud penderfyniad ar y grant perthnasol o fewn CGDG. Yn eu cysylltiadau gydag ymgeiswyr grant, mae ymddiriedolwyr yn ceisio osgoi lefelau cyfranogiad neu ddylanwad a fyddai'n anghydnaws â'u cyfrifoldebau fel ymddiriedolwr Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol. Ceir trefniadau cyfatebol er mwyn i staff adrodd buddiannau ac osgoi gwrthdaro buddiannau posibl. Mae'r Gofrestr Buddiannau Ymddiriedolwyr ar gael ar wefan Cronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol – www.heritagefund.org.uk/cy.

Data ac ymchwil

Eleni rydym wedi llwyddo i atgyfnerthu ein seilwaith adrodd yn sgil mudo'r system rheoli grantiau ddiwedd y flwyddyn ddiwethaf. Fe wnaethom hefyd osod Systemau Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS) yn seilwaith y Gronfa Treftadaeth, gan gwblhau ein prosiect peilot GIS cyntaf; a chyhoeddwyd ein hymchwil Data ar gyfer Lleoedd Treftadaeth, sef y man cychwyn ar gyfer nodi'r naw Lle Treftadaeth cyntaf gan bwyllgorau.

Fe wnaethom barhau i gydweithio â chyrff cyhoeddus eraill ar brosiectau ymchwil a gwerthuso megis Pwls Treftadaeth a'r Her Adferiad Gwyrdd. Mae ein hymrwymiad i ddata agored a thryloywder wedi'i ddangos trwy ein cyhoeddiad parhaus o ddata i 360 Giving yn ogystal ag i'n gwefan ein hunain ac i gronfa ddata Grantiau'r Loteri Genedlaethol DCMS. Rydym hefyd ar flaen y gad o ran ymdrechion ar draws teulu dosbarthwyr y Loteri Genedlaethol i wella ansawdd a defnyddioldeb y data a gedwir gan bob sefydliad.

I gefnogi ein strategaeth Treftadaeth 2033, rydym yn datblygu fframwaith effaith sy'n nodi'r mesurau allweddol y byddwn yn eu defnyddio i olrhain cynnydd ar y strategaeth. Rydym yn gwneud hyn mewn cydweithrediad â phartneriaid allanol a DCMS – gan rannu ein proses i helpu i gefnogi mesur a dysgu yn y sector treftadaeth. Bydd ein gwerthusiadau

strategol hefyd yn gweithredu fel 'meysydd prawf' ar gyfer treialu dulliau mesur arloesol, megis y gwerthusiad Lleoedd Treftadaeth.

Mae ein huchelgais ar gyfer y flwyddyn i ddod yn canolbwyntio ar wella'r defnydd o ymchwil a data o fewn ein gwaith ein hunain trwy gwblhau'r broses o gyflwyno GIS, adnewyddu'n rhannol y mynegai Lleoedd Treftadaeth a gwerthusiadau o fentrau strategol seiliedig ar le, a diogelu'r amgylchedd. Trwy weithredu ein fframwaith mesur effaith a chreu astudiaethau achos mewn partneriaeth ag Allwyn byddwn yn parhau i ddysgu a rhannu ein gwaith gyda'r sectorau treftadaeth ac ariannu ehangach.

Penodi archwilwyr

Mae Deddf 1980 yn gwneud darpariaeth i gyfrifon blynyddol CGDG gael eu harchwilio gan y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol. Mae Deddf 1993 yn ymestyn hyn i weithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol yr ymddiriedolwyr.

Rhanddeiliaid allweddol

Rydym yn gweithio gydag amrywiaeth eang o randdeiliaid a phartneriaid ac yn ymgynghori'n helaeth â nhw wrth ddatblygu ein fframweithiau strategol a pholisïau ac arfer gwneud grantiau. Yn eu plith mae DCMS, y cyhoedd sy'n chwarae'r Loteri Genedlaethol, ymgeiswyr a grantïon, asiantaethau strategol a chyrrff treftadaeth arweiniol ynghyd â meysydd polisi eraill sy'n berthnasol i'n cyllid ar draws y DU, yn ogystal ag aelodau etholedig llywodraeth leol a chenedlaethol.

Data personol

Cafodd CGDG wyth achos lle datgelwyd data personol yn anfwriadol i drydydd parti. Fodd bynnag, yn unol â chanllawiau Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth (ICO), nid oedd angen adrodd ar unrhyw un o'r digwyddiadau hyn i'r ICO. Dysgwyd gwersi a chymerwyd camau adferol i leihau'r posibilrwydd y byddai'n digwydd eto. Bydd CGDG yn parhau i fonitro ac asesu ei risgiau gwybodaeth er mwyn nodi ac ymdrin ag unrhyw wendidau a sicrhau gwelliant parhaus ei systemau.

Datganiad o Gyfrifoldebau'r Ymddiriedolwyr a'r Swyddog Cyfrifyddu

O dan adran 7(3) Deddf 1980, mae'n ofynnol i ymddiriedolwyr CGDG baratoi datganiad o gyfrifon ar gyfer bob flwyddyn ariannol ar ffurf ac ar sail a bennir gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros DCMS gyda chydysniad Trysorlys EF. Paratoir y cyfrifon ar sail cronïadau ac mae'n rhaid iddynt ddarparu golwg gwir a theg o sefyllfa CGDG ar ddiwedd y flwyddyn ac o'i

hincwm a gwariant, enillion a cholledion cydnabyddedig a'r llif arian ar gyfer y flwyddyn ariannol.

Wrth baratoi'r cyfrifon, mae'n ofynnol i ymddiriedolwyr CGDG gydymffurfio â llawlyfr adrodd ariannol y llywodraeth (LIAA) ac yn benodol:

- glynu wrth y cyfarwyddyd cyfrifyddu a gyhoeddir gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros DCMS, gan gynnwys y gofynion cyfrifyddu a datgelu perthnasol, a chymhwyso polisïau cyfrifyddu priodol yn gyson
- ffurfio barn a gwneud amcangyfrifon ar sail resymol
- datgan p'un a yw safonau cyfrifyddu perthnasol fel y'u hamlinellir yn y LIAA wedi'u dilyn, a datgan ac esbonio unrhyw wyriadau materol yn y datganiadau ariannol
- paratoi'r datganiadau ariannol ar sail busnes cyfredol
- cadarnhau bod yr Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon yn eu cyfanrwydd yn deg, yn gytbwys ac yn ddealladwy

Mae DCMS wedi penodi'r uwch swyddog amser llawn, y Prif Weithredwr, fel Swyddog Cyfrifyddu CGDG.

Mae cyfrifoldebau swyddog cyfrifyddu, gan gynnwys cyfrifoldeb dros briodoldeb a rheoleidd-dra'r cyllid cyhoeddus y mae'r swyddog cyfrifyddu'n atebol amdano, cadw cofnodion priodol a diogelu asedau CGDG, wedi'u hamlinellu yn Rheoli Arian Cyhoeddus a gyhoeddir gan Drysorlys EF.

Cadarnhad gan y swyddog cyfrifyddu

Rwyf wedi cymryd pob cam y dylwn fod wedi'u cymryd i wneud fy hun yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac i sicrhau bod archwilwyr yr Adran yn ymwybodol o'r wybodaeth honno. Hyd eithaf fy ngwybodaeth, nid oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad yw archwilwyr yr Adran yn ymwybodol ohoni.

Mae'r Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol yn eu cyfanrwydd yn deg, yn gytbwys ac yn ddealladwy. Rwy'n cymryd cyfrifoldeb personol dros yr Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol a'r dyfarniadau sydd eu hangen i benderfynu ei fod yn deg, yn gytbwys ac yn ddealladwy.

Datganiad llywodraethu

Fel Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau trefniadau llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol gadarn ar draws y

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

sefydliad cyfan sy'n cefnogi cyflawni diben CGDG tra'n diogelu'r cronfeydd cyhoeddus a'r asedau yr wyf yn gyfrifol amdanynt.

Mae'n ofynnol i CGDG baratoi datganiad llywodraethu blynyddol i ddisgrifio system rheolaeth fewnol y sefydliad, cofnodi'r sicrwydd a dderbyniwyd a darparu asesiad o broffil risg y sefydliad a'i effeithiolrwydd wrth reoli'r risgiau hynny.

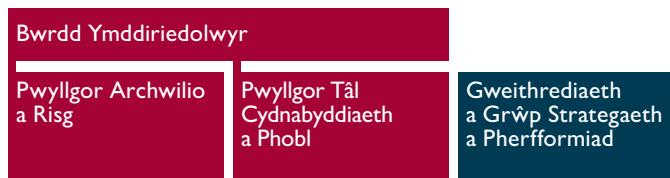
Mae'r datganiad hwn yn amlinellu sut yr wyf i, fel Swyddog Cyfrifyddu, wedi cyflawni fy nghyfrifoldeb i reoli a rheoleiddio adnoddau CGDG yn ystod y flwyddyn. Mae'n galw ar waith Bwrdd Ymddiriedolwyr CGDG, y Pwyllgor Archwilio a Risg a'r Pwyllgor Tâl Cydnabyddiaeth a Phobl, yn ogystal â'r cyfarwyddwyr gweithredol fel ei gorff gweithredol. Rwyf hefyd wedi adolygu ac ystyried yr adroddiad sicrwydd blynyddol a baratowyd gan archwilio mewnol.

Fel Swyddog Cyfrifyddu Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol, mae'n ofynnol i mi yn unol â'r Cyfarwyddyd Cyfrifon a gyhoeddir gan yr Ysgrifennydd Gwladol i gyfrif ar wahân am fy nwy brif ffynhonnell incwm – cymorth grant a chyllid gan y Loteri Genedlaethol. Rwy'n atebol hefyd am gynnal system gadarn o reolaeth fewnol sy'n cefnogi cyflawniad polisïau, nodau ac amcanion CGDG, ac ar yr un pryd diogelu'r cyllid ac asedau cyhoeddus yr wyf yn gyfrifol yn bersonol amdanynt. Mae hyn yn gweddu i'r cyfrifoldebau a neilltuwyd i mi yn Rheoli Arian Cyhoeddus.

Mae Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol a Chronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol yn cael eu gweithredu fel endid unigol gan i mi gredu bod hyn yn fwy effeithlon ac effeithiol. Gan hynny, dim ond un strwythur llywodraethu sydd yn y datganiad hwn, y mae'n cwmpasu dosbarthiad dyfarniadau cymorth grant a grantiau'r Loteri Genedlaethol. Er i ni weithredu un strwythur llywodraethu cyffredinol, rydym wedi addasu ac ystywytho ein llywodraethu i fodloni gofynion ein rhaglenni cymorth grant. Bu hyn drwy ddefnyddio paneli bach o ymddiriedolwyr a darparu hyblygrwydd i rai o'n dirprwyaethau gwneud penderfyniadau.

Strwythur llywodraethu

Mae strwythur llywodraethu CGDG wedi'i amlinellu yn y diagram isod. Mae'r Bwrdd a'i is-bwyllgorau fel y'u disgrifir, ochr yn ochr â'r Weithrediaeth a'r Grŵp Strategaeth a Pherfformiad.

Bwrdd Ymddiriedolwyr

Mae'r Bwrdd yn gyfrifol am:

- ddarparu arweinyddiaeth a chyfeiriad strategol
- cymeradwyo mecanweithiau rheoli i ddiogelu adnoddau cyhoeddus
- cymeradwyo cyllidebau buddsoddi a gweinyddu
- goruchwyllo rheolaeth gyffredinol gweithgareddau CGDG
- adrodd ar stiwardiaeth cyllid cyhoeddus

Cynhaliodd y Bwrdd, sy'n gweithredu fel grŵp, chwe chyfarfod yn ystod y flwyddyn i bennu polisi CGDG a gwneud penderfyniadau'n unol â'r polisi hwnnw. Mae'r Prif Weithredwr a'r cyfarwyddwyr gweithredol yn mynychu'r cyfarfodydd hyn.

Dr Simon Thurley CBE yw Cadeirydd CGDG a thrwy gydol y flwyddyn cynhaliwyd cyfarfodydd cyswllt rheolaidd rhyngddo ef, y Prif Weithredwr a staff uwch. Mae'r Bwrdd wedi'i gyfansoddi'n gyfreithiol hyd at uchafswm o 15 o ymddiriedolwyr gan gynnwys y Cadeirydd. Yn 2023–2024, ailbenodwyd dau ymddiriedolwr, ymddeolodd tri ymddiriedolwr a phenodwyd tri ymddiriedolwr newydd.

Cyfradd bresenoldeb gyffredinol ymddiriedolwyr yng nghyfarfodydd y Bwrdd oedd 97%. Mae ymddiriedolwyr wedi dirprwyo rhai o'u tasgau i'r tri phwyllgor a ddangosir uchod hefyd – mae'r pwyllgorau hyn yn goruchwyllo gweithgareddau rheolwyr ac yn darparu arweiniad a chefnogaeth i staff uwch. Mae cofnodion cyfarfodydd pwyllgor yn eitemau sefydlog yng nghyfarfodydd y Bwrdd. Mae cadeiryddion pwyllgorau'n darparu adroddiad llawn ar eu gweithgareddau hefyd.

Roedd presenoldeb mewn cyfarfodydd o'r Bwrdd trwy gydol 2023–2024 fel a ganlyn:

Ymddiriedolwr	Cyfarfodydd cymwys	Cyfarfodydd a fynychwyd
Dr Simon Thurley CBE (Cadeirydd)	6	6
Maria Adebawale-Schwarte tan 15 Chwefror 2024	5	4
Anna Eavis o 16 Chwefror 2024	1	0
Dr Claire Feehily tan 30 Tachwedd 2023	4	4
Julian Glover	6	6
Roisha Hughes o 16 Chwefror 2024	1	1
Denise Lewis-Poulton	6	6
Ray Macfarlane	6	6
Taryn Nixon	6	6
Carol Pyrah	6	6

Mukesh Sharma MBE DL	6	6
Dr David Stocker tan 15 Chwefror 2024	5	5
James Twining O 1 Rhagfyr 2023	2	2

Cyfansoddiad y Bwrdd

O'r 13 o ymddiriedolwyr a fynychodd y Bwrdd trwy gydol y flwyddyn, roedd 54% yn fenywod a 46% yn ddynion. Daeth dau (15%) o gefndiroedd ethnig amrywiol.

Gwrthdaro buddiannau'r Bwrdd

Mae ymddiriedolwyr a staff yn gyfrifol am sicrhau y cynhelir ac y diwedderir eu cofnodion yn y Gofrestr Buddiannau fel y bo angen. Mae'r tîm Cyfreithiol a Llywodraethu yn goruchwyllo proses i sicrhau bod y cofnodion hyn yn cael eu diweddarau bob blwyddyn. Ar ddechrau pob cyfarfod o'r Bwrdd, gofynnir i'r holl ymddiriedolwyr a staff ddatgan unrhyw wrthdaro buddiannau posibl. Nodir y rhain yn y cofnodion pan bennir bod y mater yn gyfystyr â gwrthdaro a bydd ymddiriedolwyr a staff yn tynnu allan o drafodaethau'r Bwrdd ar y materion hynny.

Pwyllgorau'r Bwrdd

Pwyllgor Archwilio a Risg

Mae'r Pwyllgor Archwilio a Risg yn darparu her adeiladol ar brosesau llywodraethu, rheoli risg a rheolaethau ariannol CGDG. Mae hefyd yn rhoi sicrwydd o ran yr adroddiad ariannol a'r cyfrifon.

Ar ddiwedd mis Mawrth 2024 fe'i cadeiriwyd gan James Twining (un o ymddiriedolwyr y Bwrdd) a gymerodd drosodd o'r cadeirydd blaenorol, Dr Claire Feehily, o fis Ionawr 2024. Mae aelodaeth yn cynnwys dau ymddiriedolwr y Bwrdd, y mae un ohonynt yn cael ei benodi'n gadeirydd, a dau aelod annibynnol. Mae'r Prif Weithredwr, cyfarwyddwyr gweithredol Cyflwyno Busnes a Gwasanaethau Busnes, a gweithwyr eraill CGDG sy'n mynychu fel y bo angen, hefyd yn bresennol.

Mae swyddogion o'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol (archwilwyr allanol), BDO (archwilwyr mewnol) a DCMS hefyd yn mynychu'r cyfarfodydd. Mae'r Pwyllgor yn cynnal sesiynau yn y dirgel a thrafodaethau preifat gyda'r archwilwyr mewnol ac allanol cyn y cyfarfodydd.

Ym mhob cyfarfod, mae'r Pwyllgor yn adolygu Cofrestr Risg Gorfforaethol CGDG ac yn derbyn diweddariadau ar gynnydd yn erbyn canfyddiadau archwilio mewnol, eithriadau caffael, atal twyll a chwythu'r chwiban. Mae'r Pwyllgor yn adolygu Adroddiadau a Chyfrifon Blynnyddol Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol a Chronfa Treftadaeth y

Loteri Genedlaethol hefyd. Yn ystod 2023–2024, ystyriodd y Pwyllgor y canlynol hefyd:

- diweddariadau ar gynnydd y system rheoli buddsoddiadau
- diweddariadau ar ymagwedd CGDG at seiberddiogelwch
- diwygiadau i bolisi rheoli risg CGDG ac adroddiadau risg corfforaethol

Mae cofnodion cyfarfod y Pwyllgor, ac adroddiadau cryno yn cael eu rhannu gyda'r Bwrdd ac mae cadeirydd y Pwyllgor yn rhoi diweddariad ar lafar i'r Bwrdd ar fusnes a phenderfyniadau'r Pwyllgor.

Mae cadeirydd y Pwyllgor hefyd yn mynychu Fforwm Cadeiryddion Archwilio DCMS gan roi adborth a sicrwydd pellach i'r Swyddog Cyfrifyddu yn ystod y flwyddyn.

Roedd presenoldeb mewn cyfarfodydd Pwyllgor trwy gydol 2023–2024 fel a ganlyn:

	Cyfarfodydd cymwys	Cyfarfodydd a fynychwyd
Dr Claire Feehily (Chair) tan 30 Tachwedd 2023	3	3
James Twining (Chair) O 1 Rhagfyr 2023	1	1
Maria Adebowale-Schwarte tan 15 Chwefror 2024	4	3
Taryn Nixon o 17 Hydref 2023	2	2
Warren Mead Aelod Annibynnol	4	4
Robert Milburn Aelod Annibynnol	4	4

Pwyllgor Tâl Cydnabyddiaeth a Phobl

Cafodd y Pwyllgor ei ailgyfansoddi yn ystod blwyddyn fusnes 2023–2024, a'i ailenwi o'i deitl blaenorol, y Pwyllgor Enwebiadau a Thâl Cydnabyddiaeth. Mae'r Pwyllgor yn cynnwys pedwar ymddiriedolwr Bwrdd. Mae'r Prif Weithredwr a'r Cyfarwyddwr Gweithredol Gwasanaethau Busnes yn mynychu pob cyfarfod, gyda'r Cyfarwyddwr Adnoddau Dynol yn mynychu fel y bo angen.

Cyfarfu'r Pwyllgor unwaith yn ystod 2023–2024, i ystyried y dyfarniad cyflog gweithredol ar gyfer 2023 ac i dderbyn diweddariadau ar y setliadau cyflog i gyflogeion a chanlyniadau'r arolwg staff blynnyddol.

	Cyfarfodydd cymwys	Cyfarfodydd a fynychwyd
Mukesh Sharma MBE DL (Cadeirydd)	1	1
Dr Simon Thurley CBE	1	1
Carol Pyrah	1	1
Denise Lewis–Poulton	1	1

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

Gweithrediaeth a Grŵp Strategaeth a Pherfformiad (GSP)

Mae'r Bwrdd yn dirprwyo rheolaeth CGDG o ddydd i ddydd i'r Prif Weithredwr.

Mae'r Weithrediaeth yn cynnwys y Prif Weithredwr a chyfarwyddwyr gweithredol y tair adran (Cyflwyno Busnes, Arloesedd Busnes a Mewnwelediad a Gwasanaethau Busnes). Mae'r Weithrediaeth hon yn gyfrifol am reoli strategol ehangach a'r ddarpariaeth fusnes yn CGDG. Mae'r Weithrediaeth yn cwrdd bob wythnos neu bythefnos yn unol ag anghenion busnes gydag isafswm o un cyfarfod ffurfiol bob mis.

Mae'r GSP yn cynnwys cyfarwyddwyr a staff uwch o'r tair adran. Maent wedi dirprwyo cyfrifoldeb gan y Weithrediaeth i fonitro a rheoli darpariaeth weithredol ac mae ganddynt gyfrifoldeb dros sganio'r gorwel, rheoli perfformiad o ddydd i ddydd a chynllunio corfforaethol. Mae'r GSP yn cyfarfod yn fisol ac yn cynnal cyfarfodydd ar y cyd â'r Weithrediaeth ddwywaith y flwyddyn.

Mae pob cyfarwyddwr gweithredol yn darparu adroddiadau i'r Bwrdd ar weithgareddau a materion sydd o fewn eu cylch gwaith.

At hynny, ar ddechrau pob blwyddyn, rwy'n cyhoeddi Llythyr o Gyfrifoldeb i bob cyfarwyddwr gweithredol yn nodi eu cyfrifoldebau a'r angen i weithredu o fewn canllawiau a rheolau CGDG, Swyddfa'r Cabinet a Thrysorlys EF. Ar ddiwedd pob blwyddyn rwy'n derbyn Memoranda Sicrwydd wedi'u llofnodi gan bob cyfarwyddwr gweithredol yn cadarnhau eu cydymffurfiaeth neu'n nodi unrhyw dor rheolau. Adroddwyd cydymffurfiaeth lawn ar gyfer 2023–2024.

Rheoli risg a rheolaeth fewnol

Mae'r Bwrdd a'r Weithrediaeth yn sicrhau bod trefniadau effeithiol ar gyfer rheolaeth fewnol gan gynnwys rheoli risg yn CGDG. Mae'r system rheoli mewnol yn seiliedig ar broses barhaus y mae ei nod yw nodi a blaenoriaethu'r risgiau y mae cyflawni polisiau, nodau ac amcanion CGDG yn eu hwynebu, er mwyn gwerthuso tebygolrwydd gwireddu'r risgiau hynny a'r effaith pe bai hynny'n digwydd, a'u rheoli'n effeithiol, yn effeithlon ac yn economaidd.

Mae CGDG o'r farn nad yw lliniaru pob risg yn gyfan gwbl yn bosibl nac yn ddymunol. Credwn ei bod yn bwysig i ni gefnogi ac annog arloesedd ac y gallwn gymryd risgiau rheoledig i gefnogi ein hamcanion strategol. Rydym yn nodi ac yn rheoli risg ar dair lefel:

- corfforaethol: y prif risgiau, cyfleoedd ac ansicrwydd sy'n effeithio ar gyflawni ein

cenhadaeth a'n canlyniadau strategol, dan oruchwyliaeth y Weithrediaeth

- gweithredol: risgiau i gyflwyno'r themâu a nodir yn ein cynllun cyflwyno, dan reolaeth adrannau a'r GSP
- risg rhaglenni/prosiectau: risgiau i gyflwyno rhaglen a phrosiectau unigol ac i feysydd penodol o'n gwaith, dan reolaeth byrddau rhaglen.

Mae ein system rheoli risgiau a rheoli mewnol wedi'i dylunio i reoli risg i lefel resymol yn hytrach na dileu pob risg o fethu â chyflawni polisiau, nodau ac amcanion. Mae awydd CGDG am risg yn amrywio yn ôl natur y gweithgaredd. Mae lefel y risg yr ydym yn fodlon ei hysgwyddo'n un o'r ffactorau allweddol a ystyriwn wrth wneud penderfyniadau ar y ffordd orau o fuddsoddi, datblygu a hyrwyddo treftadaeth.

Rydym yn ceisio lleihau amlygiad i risgiau ariannol, cyfreithiol, cydymffurfio ac enw da.

Yn ystod y flwyddyn, cynhaliodd CGDG, gyda chefnogaeth ei harchwilwyr mewnol, adolygiad trylwyr o bolisi rheoli'r sefydliad a'i dull o adrodd a rheoli risgiau corfforaethol. Roedd y gwaith hwn yn cynnwys nifer o weithdai gyda'r Weithrediaeth yn ogystal â thrafodaethau gyda'r Pwyllgor Archwilio a Risg. Ystyriwyd y dull diwygiedig gan y Pwyllgor Archwilio a Risg ym mis Chwefror 2024 ac fe'i cyflwynwyd i'r Bwrdd ym mis Mawrth 2024.

Cafodd nifer o risgiau corfforaethol eu haildatgan a'u hailwerthuso i ystyried strategaeth Treftadaeth 2033 CGDG a'i chynllun cyflwyno busnes tair blynedd diwygiedig. Rhoddir tag risg i risgiau, gan gysylltu'r risg ag un o chwe thema sydd wedi'u nodi fel:

- ariannol
- cyflwyniad strategol
- amgylcheddol
- TG a seiber
- tirwedd treftadaeth
- pobl

Mae'r gofrestr hefyd yn gwahaniaethu rhwng y lefel risg 'gynhenid' a'r lefel risg "weddillio" fel ei fod yn bosibl barnu effeithiolrwydd y mesurau rheoli a mecanweithiau sydd eisoes yn bodoli ar gyfer lliniaru'r risg. Mae'n defnyddio grid tebygolrwydd/effaith 5 x 5 i sgorio'r safleoedd cyn ac ar ôl lliniaru.

Ar y lefel weithredol caiff perchennog risg ei aseinio i bob risg gorfforaethol sy'n atebol i'r Prif Weithredwr am reoli'r risg honno'n effeithiol.

Mae ein mesurau rheoli twyll yn cynnwys polisi gwrth-dwyll clir a pholisi chwythu'r chwiban, ynghyd â ffordd i'r cyhoedd gyfeirio pryderon yn uniongyrchol i'n tîm Archwilio ac Ymchwiliadau.

Mae rhaglen waith archwilio mewnol yn cael ei pharatoi bob blwyddyn gan y Pennaeth Archwilio Mewnol a'i chytuno gyda'r Weithrediaeth a'r Pwyllgor Archwilio a Risg. Dylunnir y rhaglen hon i roi sicrwydd bod mesurau rheoli priodol wedi cael eu dylunio a'u bod yn gweithredu'n gywir mewn perthynas â'r holl risgiau sylweddol y mae CGDG yn eu hwynebu.

Yn ystod y flwyddyn, ymdriniodd adroddiadau archwilio mewnol â meysydd risg allweddol yn y rhaglen waith archwilio a nodir isod:

Risg allweddol	Archwilio	Sgôr sicrwydd – dylunio	Sgôr sicrwydd – effeithiolrwydd
Cyflwyniad strategol	Strategaeth newydd	Cyfyngedig	Cymedrol
Ariannol	Mesurau rheoli ariannol craidd	Cyfyngedig	Cymedrol
Amgylcheddol	Cynladwyedd	Cymedrol	Cymedrol
Pobl	Dulliau gweithio newydd	Sylweddol	Sylweddol
TG a seiber	Seiber-ddiogelwch*	Cymedrol	Cymedrol
TG a seiber	IMS – proses, swyddogaethau a chyfarwydd y broses o'r dechrau i'r diwedd	Cymedrol	Cymedrol

* Dros Dro

Trafodir yr holl adroddiadau archwilio mewnol gan y Pwyllgor Archwilio a Risg gydag aelodau staff uwch yn bresennol, gan gynnwys y rhai yr adroddwyd ar eu hadrannau. Mae hyn yn rhoi cyfle i mi a'r Pwyllgor drafod y canfyddiadau, argymhellion a chmau gweithredu rheoli arfaethedig yn fanwl. Pan dderbynnir argymhellion i wella neu gywiro, bu'n rhaid i gyfarwyddwyr ddarparu ymateb gweithredu ac amserlen ar gyfer pob argymhelliad hefyd. Cafodd gweithrediad yr argymhellion hyn ei dracio a'i fonitro gan yr Adran Gwasanaethau Busnes a'r archwilwyr mewnol. Roedd y Pwyllgor Archwilio a Risg yn ystyried bod y rhestr reoli honno'n eitem sefydlog hefyd.

Ymagwedd gwrth-dwyll

Mae fframwaith rheoli gwrth-dwyll CGDG wedi'i ddylunio i leihau'r risg o dwyll ac mae'n cynnwys polisi a strategaeth atal twyll gydag allbynnau allweddol. Yn ystod y flwyddyn, adolygodd CGDG ei hymagwedd yn erbyn Safon Weithredol y Llywodraeth ar gyfer Atal Twyll (GovS 013) a chynhaliodd ddadansoddiad o fylchau yn erbyn y rhestr wirio sefydliadol a ddarparwyd. O ganlyniad, cryfhawyd ein polisi gwrth-dwyll ac rydym yn y broses o ddatblygu cynllun gweithredu i ymwreiddio ddull atal twyll ymhellach ar draws y sefydliad.

Ar y cyd â'r adolygiad hwn, darparwyd rhaglen ddiwygiedig o hyfforddiant atal twyll a gwrth-lwgrwobrwyo gorfodol i'r holl staff ac rydym yn adolygu ein hyfforddiant ar gyfer staff sy'n cynnal asesiadau ceisiadau grant i gyd-fynd â'r system rheoli buddsoddiadau newydd.

Diddymiadau

Fel y gellir ei weld o nodyn 22 yn adran y datganiadau ariannol, mae lefel y grantiau a ddiddymir yn fach iawn o gymharu â lefel y grantiau rydym yn eu dosbarthu bob blwyddyn. Hefyd, mae'r lefel uchel o foddhad a ddangosir mewn arolygon annibynnol yn awgrymu nad yw ein harferion gweithio'n ormod o faich ar ymgeiswyr.

O ganlyniad i hyn, gallaf ddod i'r casgliad na cheir testun pryder ynghylch lefel y risg sy'n rhan ymhlgy o'n prosesau rhoi grantiau.

Rheoli a diogeldd gwybodaeth

Parhaodd CGDG i ymateb yn effeithiol i geisiadau am wybodaeth, gan nodi cyfleoedd i ddatgelu gwybodaeth yn rhagweithiol, ac ymwreiddio ymddygiadau trin gwybodaeth da ar draws y sefydliad.

Nid oedd unrhyw ddigwyddiadau diogeldd sylweddol yn ymwneud â data yn CGDG yn ystod 2023–2024. Yn ystod y cyfnod hwn, adroddwyd am wyth achos o dorri diogeldd data personol. Ni adroddwyd am unrhyw achosion o dorri rheolau data personol i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth. Ymdriniodd CGDG â phob digwyddiad ar unwaith; ymchwiliwyd i bob un i weld a oedd angen gwneud unrhyw newidiadau i'r systemau a'n prosesau.

Mae ein huwch berchennog risg gwybodaeth, y Cyfarwyddwr Gweithredol Gwasanaethau Busnes, yn cadeirio'r Grŵp Llywodraethu Technoleg a Gwybodaeth (TIGG) sy'n goruchwylio'r fframwaith a'r prosesau sydd ar waith i fonitro asedau gwybodaeth a risgiau cysylltiedig. Mae TIGG hefyd yn

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

gyfrifol am ddatblygu diwylliant o ymwybyddiaeth ymhlith yr holl staff. Cefnogir y Grŵp yn ei waith gan y Swyddog Diogelu Data sy'n cynorthwyo'r sefydliad i fonitro cydymffurfiaeth GDPR fewnol ac yn hysbysu ac yn cynghori ar ein rhwymedigaethau diogelu data

Mae'r holl staff newydd yn derbyn arweiniad mewn diogeledd gwybodaeth, diogelu data a Rhyddid Gwybodaeth fel rhan o'u cynefino ac mae hyfforddiant gloywi'n rhan o lwyfan eDdysgu orfodol CGDG.

Trefniadau chwythu'r chwiban

Mae polisi chwythu'r chwiban CGDG yn deillio o Ddeddf Datgelu er Lles y Cyhoedd 1998 (PIDA) sy'n bodoli i ddiogelu unrhyw aelod o staff sy'n gwneud datgeliadau'n ddiwyll am gamarfer neu weithgarwch sydd yn erbyn budd y cyhoedd. Mae ein gweithdrefnau polisi ar gyfer codi pryderon yn hygyrch i holl gyflogeion CGDG ac rydym yn cynnig sawl llwybr i staff leisio eu pryderon gan gynnwys defnyddio llinellau cymorth chwythu'r chwiban allanol.

Yn ystod y flwyddyn, ni chodwyd unrhyw bryderon o dan drefniadau chwythu'r chwiban. Mae staff yn codi materion ac yn gwneud awgrymiadau fel rhan o waith bob dydd yn unol â'n diwylliant.

Safonau swyddogaethol

Mae Safonau Swyddogaethol y Llywodraeth yn gyfres o 15 o safonau rheoli sy'n gosod disgwyliaid ar gyfer gwaith swyddogaethol ar draws holl adrannau'r llywodraeth, gan gynnwys cyrff hyd braich, ac yn darparu sail gyson a chydlynus ar gyfer sicrwydd, rheoli risg a gwella galluoedd. Yn ystod 2023–2024, gwnaethom gydymffurfio â holl ofynion gorfodol y safonau hyn sy'n berthnasol i'n gweithrediadau. Bu i'n hadran nodd ofyn am ac adolygu safbwynt datganedig CGDG ar gyfer pedair o'r Safonau Gweithredol (Grantiau, Gwrth-dwyll (Troseddau Economaidd), Dadansoddi a Diogeledd) a chydabod ein hasesiad.

Modelau hollbwysig i fusnes

Rwy'n ystyried ein bod mewn cydymffurfiaeth â'r argymhellion sydd wedi'u cynnwys yn Adroddiad Macpherson, Rwy'n barnu ein bod yn defnyddio un model sy'n hanfodol i'r busnes – y rhagamcaniad llif arian parod a ddefnyddir i bennu cyllidebau grant blynyddol allan o'n hincwm gan y Loteri Genedlaethol. Rydym yn anelu at sicrhau ein bod yn dyfarnu'r swm mwyaf posibl o ran lefel y grantiau heb beri'r risg o redeg allan o arian parod neu or-estyn ein hunain. Mae'r model wedi cael ei ddefnyddio yn erbyn sefyllfaoedd o lefelau gwahanol o incwm gan y Loteri Genedlaethol, cyfraniadau untro i Gemau Olympaidd Llundain 2012, a rhaglenni grant arwyddocaol

newydd ac rydym wedi gweld ei fod yn darparu rhagamcaniad rhesymol o'n cynaladwyedd ariannol.

Yn ystod y flwyddyn, adolygodd y Bwrdd ein fframwaith ariannol. Mae'r fframwaith yn disgrifio cymarebau targed ar gyfer cyfanswm lefel yr ymrwymadau, rhwymedigaethau gwirioneddol a gymeradwywyd, incwm gan y Loteri Genedlaethol a'n balans yng Nghronfa Ddosbarthu'r Loteri Genedlaethol (CDLG). Ystyriodd y Bwrdd y cymarebau grant a chymeradwyodd fân newidiadau i leihau cymhareb y balans CDLG i ymrwymadau er mwyn lleihau'r gwarged sylweddol a gronnwyd yn ystod y pandemig COVID-19.

Credwn fod y model a'r fframwaith ariannol yn parhau i ddarparu sail gadarn ar gyfer ein gweithgarwch rhoi grantiau, a byddwn yn parhau i fonitro ein lefelau incwm a'n cymarebau ymrwymiad yn agos er mwyn sicrhau cynaladwyedd ariannol parhaus CGDG.

Perfformiad ac effeithiolrwydd y Bwrdd

Y gweithgaredd mwyaf arwyddocaol i'r Bwrdd fu goruchwyllo ymateb CGDG i ailagor rhaglenni agored y Loteri Genedlaethol a'r cynnydd yn y gweithgarwch cymorth grant. Derbyniodd y Bwrdd ddiweddariadau manwl a rheolaidd ar yr holl ymyriadau; ac mae is-setiau o'r ymddiriedolwyr wedi gwneud penderfyniadau yn y rhaglenni a ariennir gan gymorth grant yng Nghymru a Lloegr.

Ni ddeilliodd unrhyw beth sy'n peri pryder o unrhyw un o'r pwyllgorau sy'n cefnogi'r Bwrdd. Roedd canfyddiadau adroddiadau'r archwilwyr mewnol ac allanol yn foddhaol yn ystod y flwyddyn.

Mae'r Bwrdd wedi'i fodloni ei fod yn parhau i fodloni gofynion côd llywodraethu corfforaethol Trysorlys EF.

Ni chyflwynodd yr archwilwyr unrhyw faterion i'r Pwyllgor Archwilio a Risg, yn gweithredu ar ran y Bwrdd, a fu'n peri pryder iddo. O ganlyniad i hyn, cred y Bwrdd y gall ddibyynu ar yr wybodaeth a sicrwydd a ddarperir gan reolwyr o ran y penderfyniadau y mae'n eu gwneud.

Mae pob ymddiriedolwr a benodir o'r newydd yn derbyn cynefino ar adeg ei benodiad sy'n disgrifio ei rwymedigaethau a dyletswyddau fel ymddiriedolwr, gwaith CGDG a'i systemau/prosesau, gan ei helpu i wneud cyfraniad llawn at weithrediad y Bwrdd. Parheir â'r rhaglen cynefino ffurfiol hon trwy'r raglen barhaus o ddigwyddiadau a chyfleoedd hyfforddiant eraill i ymddiriedolwyr. Arfarnir effeithiolrwydd

ymddiriedolwyr gan y Cadeirydd ar sail reolaidd. Mae perfformiad y Cadeirydd yn cael ei oruchwylio ar hyn o bryd gan yr uwch ymddiriedolwr annibynnol.

Adolygu effeithiolrwydd

Fel Swyddog Cyfrifyddu, rwy'n gyfrifol am adolygu effeithiolrwydd y systemau rheolaeth fewnol sy'n cefnogi cyflawniad polisiâu, nodau ac amcanion CGDG i ddiogelu arian cyhoeddus ac asedau CGDG.

Mae fy adolygiad yn cael ei gyfeirio, ond ddim yn gyfan gwbl, gan sicrwydd a gafwyd ac a dderbyniwyd o'r ffynonellau canlynol:

1. Adroddiad archwilio allanol diwedd blwyddyn

Ni wnaed unrhyw argymhellion blaenoriaeth uchel ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2024. Mae gwaith archwilio allanol ar drafodion yn rhoi sicrwydd archwilio bod mesurau rheoli digonol yn eu lle, yn ogystal â sicrwydd rheoli a gafwyd o fesurau rheoli a goruchwyliaeth dros ddyfarniadau grant a gwariant i ddangos priodoldeb a rheoleidd-dra ein gweithgarwch ariannu.

2. Datganiad sicrwydd blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol ac adroddiadau archwilio mewnol

O ganlyniad i'w rhaglen waith mae'r archwilwyr mewnol wedi cynhyrchu barn a thystysgrif sicrwydd flynyddol mewn perthynas â digonolrwydd systemau a gweithrediad mesurau rheoli mewnol CGDG. Mae'r farn hon, sef gradd Cymedrol, yn ardystio bod system ddigonol ac effeithiol o lywodraethu, rheoli risg a rheoli mewnol yn bodoli i ymdrin â'r risg na chaiff amcanion rheolwyr eu cyflawni'n llawn. Rwyf wedi adolygu'r adroddiad hwn yn fanwl, ac er bod hyn yn cynrychioli sgôr sy'n is yn gyffredinol na'r farn Sylweddol y llynedd, rwy'n fodlon bod hyn o ganlyniad i ffocws penodol ar feysydd llywodraethu a rheolaeth fewnol a nodwyd fel meysydd o wendid posibl a lle mae arweiniad a gofynion cydymffurfio newydd ac ychwanegol wedi'u rhyddhau. Rwy'n fodlon bod unrhyw feysydd materol a nodwyd naill ai wedi derbyn sylw eisoes neu fod cynlluniau gweithredu diffiniedig yn eu lle ar gyfer gwella.

3. Datganiadau sicrwydd blynyddol gan gyfarwyddwyr gweithredol

Fel rhan o'r broses lywodraethu, derbynnir datganiadau sicrwydd gan y cyfarwyddwyr gweithredol yn cadarnhau eu bod wedi cyflawni eu cyfrifoldebau o ran sicrhau y cydymffurfiwyd â pholisiâu a gweithdrefnau CGDG. Drwy gydol y flwyddyn, derbyniodd cyfarwyddwyr sesiynau cynefino a gloywi lle'r oedd hynny'n berthnasol i amlinellu eu cyfrifoldebau dros sicrwydd blynyddol. Cyflwynir datganiadau sicrwydd blynyddol y

cyfarwyddwyr i mi fel Swyddog Cyfrifyddu i'w hadolygu a'u hystyried wrth baratoi'r datganiad llywodraethu hwn.

O ganlyniad i'r uchod, credaf fod fframwaith rheoli CGDG yn darparu'r lefel sicrwydd i mi y mae arnaf ei hangen. Nid oes unrhyw beth yr wyf yn ymwybodol ohono sy'n peri i mi gredu nad yw ein prosesau ar gyfer datgelu ac ymateb i aneffeithlonrwydd, ar gyfer atal gwrthdaro buddiannau, ar gyfer atal a datgelu twyll ac ar gyfer isafu colledion cymorth grant a grantiau Loteri Genedlaethol yn effeithiol.

4. Rheoli risgiau

Mae'r cofrestrau risgiau'n cael eu hadolygu'n fanwl bob tri mis. Mae'r cofrestrau risgiau gweithredol yn cael eu trafod gan y GSP a all argymhell newidiadau i'r gofrestr risgiau gorfforaethol, neu risgiau y dylid eu hychwanegu ato neu eu dileu ohoni. Wedi hynny, mae'r gofrestr risgiau corfforaethol yn cael ei chymeradwyo gan y Weithrediaeth cyn ei chyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio a Risg i'w hadolygu a'i chraffu.

Mae fframwaith rheoli risg CGDG yn cael ei arwain gan ofynion a argymhellir yn Llyfr Oren Trysorlys EF ac yn mabwysiadu'r model tair llinell o sicrwydd amddiffyn. Yn ystod 2023–2024 cyflwynwyd gwelliannau pellach i'r fframwaith rheoli risgiau a roddodd sicrwydd gwell i'r Pwyllgor Archwilio a Risg.

Er bod y Pwyllgor Archwilio a Risg yn rhoi sicrwydd i'r Bwrdd trwy ei adolygiad a chraffu ar drefniadau rheoli risg CGDG, y Bwrdd sy'n gyfrifol yn y pen draw am sicrhau bod arferion rheoli risgiau priodol yn eu lle.

5. Pwyllgor Archwilio a Risg

Mae'r Pwyllgor Archwilio a Risg yn cyfarfod bob chwarter i adolygu a thrafod yr holl ddiweddariadau risg i sicrhau bod risgiau'n cael eu rheoli'n effeithiol trwy fesurau rheoli lliniaru a mesurau sicrwydd rheoli. Yn ystod y flwyddyn, canolbwyntiodd y Pwyllgor ar dderbyn sicrwydd ychwanegol gan swyddogion mewn perthynas â materion yn ymwneud â phobl/AD, trefniadau diogelu data a gwybodaeth a threfniadau atal twyll. Darparodd y Pwyllgor heriau a chraffu ar drefniadau cofnodi risg, adrodd a sicrwydd CGDG a hefyd roedd angen sicrwydd ynghylch ymatebolrwydd rheolwyr i weithredu argymhellion archwilio mewnol. Darparwyd y sicrwydd hwn er boddhad i'r Pwyllgor.

6. Cynllunio corfforaethol a rheoli perfformiad

Mae gan CGDG system gynllunio sydd wedi'i dylunio i nodi blaenoriaethau a chynlluniau corfforaethol ym mhob cyfnod ac i fod yn ganllaw wrth gyflwyno'r strategaeth a gymeradwyir gan y Bwrdd. Datblygir cynlluniau cyfarwyddiaethau ar draws y sefydliad, sy'n

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

bwydo i mewn i'r cynllun corfforaethol cyffredinol ac i'r amcanion personol ar gyfer staff.

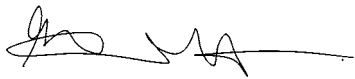
Mae gwybodaeth reoli allweddol ychwanegol hefyd yn cael ei choladu a'i dadansoddi ar gyfer y Weithrediaeth trwy gydol y flwyddyn ar ffurfiau amrywiol.

Mae hwn yn cyflwyno data ar faterion megis ystadegau cyflogaeth a gwasanaethau gwneud grantiau. Mae ein hymagwedd at gynllunio'n parhau i esblygu ac mae wedi cefnogi ein cynlluniau a'n cyllideb ar gyfer 2024–2025. Mae hyn yn cynnwys gosod blaenoriaethau datblygu penodol yn erbyn ein pedwar nod strategol.

Asesiad cyffredinol o lywodraethu a rheoli mewnol

Yn fy marn i, wrth ystyried adroddiad sicrwydd y Pennaeth Archwilio Mewnol, mae systemau llywodraethu a mesurau rheoli mewnol CGDG yn ddigonol.

Maent yn fy ngalluogi i sicrhau fy hun bod CGDG yn cydymffurfio â Deddfau'r Loteri Genedlaethol a'r holl gyfarwyddiadau polisi, ariannol a chyfrifon sydd o reidrwydd yn berthnasol i Gronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol.

Eilish McGuinness

Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu

23 Gorffennaf 2024

Adroddiad tâl cydnabyddiaeth a staff

Mae'r adroddiad tâl cydnabyddiaeth yn cwmpasu'r sefydliad cyfan ac mae'r costau wedi'u dosrannu i gyfrifon cymorth grant a chyfrifon y dosbarthiad Loteri.

Tâl Cydnabyddiaeth y Cadeirydd a'r ymddiriedolwyr

Roedd gan bob ymddiriedolwr hawl i dderbyn cyflog blynyddol am yr amser a dreuliwyd ar weithgareddau CGDG. At hynny, mae CGDG yn ad-dalu treuliau teithio ymddiriedolwyr wrth iddynt deithio o'u cartrefi i'w swyddfa gyflogaeth.

Mae tâl cydnabyddiaeth ymddiriedolwyr, gan gynnwys ad-dalu treuliau trethadwy a'r dreth arnynt, yn cyfateb i'r amrediadau yn y tabl isod. Penodir yr holl ymddiriedolwyr gan y Prif Weinidog.

Penodir ymddiriedolwyr am dair blynedd, gyda'r potensial o'u hadnewyddu am ail dymor. Nid ydynt yn aelodau o'r cynllun pensiwn a ddefnyddir gan CGDG. Ni wnaeth CGDG unrhyw gyfraniadau at gynllun pensiwn ar ran yr ymddiriedolwyr.

Tâl Cydnabyddiaeth y Cadeirydd a'r ymddiriedolwyr (gwybodaeth wedi'i harchwilio)

Dyrannwyd tâl cydnabyddiaeth ymddiriedolwyr rhwng CGDG a'i gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol ar sail 1%:99%. Y cyfanswm tâl cydnabyddiaeth i ymddiriedolwyr yn 2023–2024 oedd £188,290 (2022–2023: £179,088). Trafodir a phennir tâl a chontractau ymddiriedolwyr gan DCMS. Nid yw eu contractau'n cynnwys unrhyw gymalau bonws.

	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Dr Simon Thurley CBE (Cadeirydd)	40–45	40–45
Maria Adebowale-Schwarte tan 15 Chwefror 2024	5–10 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)	10–15
Anna Eavis o 16 Chwefror 2024	0–5 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)	–
Dr Claire Feehily tan 30 Tachwedd 2023	5–10 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)	10–15
Julian Glover o 1 Mai 2022	15–20	10–15 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)
Roisha Hughes o 16 Chwefror 2024	0–5 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)	–
Denise Lewis-Poulton o 6 Chwefror 2023	20–25	0–5 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 20–25)
Ray Macfarlane	20–25	20–25
Taryn Nixon o 1 Mai 2022	15–20	10–15 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)
Carol Pyrah o 9 Mai 2022	15–20	10–15 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)
Mukesh Sharma MBE DL	20–25	20–25
Dr David Stocker tan 15 Chwefror 2024	5–10 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)	10–15
James Twining o 1 Rhagfyr 2023	0–5 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 10–15)	–

Gwerthoedd trosglwyddo cyfwerth ag arian parod (CETV)

CETV yw gwerth wedi'i gyfalafu buddiannau'r cynllun pensiwn a aseswyd gan actiwari sydd wedi'i gronni gan aelod ar bwynt penodol mewn amser. Y buddiannau a brisiwyd yw buddiannau cronedig yr aelod a phensiwn unrhyw briod dibynnol a delir o'r cynllun. Mae CETV yn daliad a wneir gan gynllun neu drefniad pensiwn i sicrhau buddiannau pensiwn mewn cynllun neu drefniad pensiwn arall pan fydd yr aelod yn gadael cynllun ac yn dewis trosglwyddo'r buddiannau a gronnwyd yn eu cynllun blaenorol. Mae'r ffigurau pensiwn a ddangosir yn ymwneud â'r buddiannau y mae'r unigolyn wedi'u cronni o ganlyniad i'w cyfanswm aelodaeth o'r cynllun pensiwn, nid eu gwasanaeth mewn swydd uwch y mae'r datgeliad yn berthnasol iddi'n unig.

Mae'r ffigurau hefyd yn cynnwys gwerth unrhyw fuddiant pensiwn mewn cynllun neu drefniad arall y

mae'r aelod wedi'i drosglwyddo i'r trefniadau pensiwn gwasanaeth sifil. Maent hefyd yn cynnwys unrhyw fuddiant pensiwn ychwanegol y mae'r aelod wedi'i gronni o ganlyniad iddynt brynu buddiannau pensiwn ychwanegol y maent wedi talu amdanynt eu hunain. Cyfrifir CETV yn unol â Rheoliadau Cynlluniau Pensiwn Galwedigaethol (Gwerthoedd Trosglwyddo) (Diwygiad) 2008 ac nid ydynt yn ystyried unrhyw ostyngiad gwirioneddol neu bosibl mewn budd-daliadau o ganlyniad i dreth lwfans gydol oes a allai fod yn ddyledus pan gymerir buddiannau pensiwn.

Mae hyn yn adlewyrchu'r cynnydd mewn CETV sy'n cael ei ariannu gan y cyflogwr. Nid yw'n ystyried y cynnydd mewn pensiwn a gronnwyd oherwydd chwyddiant, cyfraniadau a dalwyd gan y gweithiwr (gan gynnwys gwerth unrhyw fuddiannau a drosglwyddwyd o gynllun neu drefniad pensiwn arall ac yn defnyddio ffactorau prisio cyffredinol y farchnad ar gyfer dechrau a diwedd y cyfnod.

Roedd gan bob rôl staff uwch gontractau cyflogaeth parhaol, ac eithrio un aelod o staff a oedd ar gontract cyfnod penodol, ac roeddent i gyd yn aelodau cyffredin o Brif Gynllun Pensiwn y Gwasanaeth Sifil (PGPGS) neu alpha. Dyrannwyd eu costau rhwng Cronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol a CGDG ar sail 99:1 (2022–2023: 99:1).

Cyfrifir ffigurau CETV gan ddefnyddio canllawiau'r cyfraddau disgownt ar gyfer cyfrifo cyfraddau cyfraniadau pensiwn gwasanaeth cyhoeddus heb eu hariannu a oedd yn bodoli ar 31 Mawrth 2024. Cyhoeddodd Trysorlys EF ganllawiau wedi'u diweddarau ar 27 Ebrill 2023; caiff y canllawiau hyn eu defnyddio o hyd wrth gyfrifo ffigurau CETV 2024–2025.

Pensiynau

Darperir buddiannau pensiwn trwy drefniadau pensiwn y gwasanaeth sifil. O fis Ebrill 2015 cyflwynwyd cynllun pensiwn newydd ar gyfer gweision sifil: Y Cynllun Pensiwn Gweision Sifil ac Eraill neu alpha, sy'n darparu buddiannau ar sail cyfartaledd gyrfa gydag oedran pensiwn sy'n cyfateb i oedran pensiwn gwladol yr aelod (neu 65 oed os yn uwch). O fis Ebrill 2015, ymunodd pob gwas sifil newydd ei benodi a'r mwyafrif o'r rhai a fu eisoes mewn gwasanaeth ag alpha.

Cyn y dyddiad hwnnw, cymerodd gweision sifil ran mewn PGPGS, sydd â phedair adran: tri sy'n darparu buddiannau ar sail cyflog terfynol (classic, premium a classic plus) gydag oedran pensiwn arferol o 60; ac un sy'n darparu buddiannau ar sail gyrfa gyfan (nuvos) gydag oedran pensiwn arferol o 65.

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

Dangosir tâl cydnabyddiaeth a pensiwn y Weithrediaeth yn y tablau isod.

Tâl cydnabyddiaeth y Weithrediaeth (gwybodaeth wedi'i harchwilio)

	Cyflog 2023–24 £'000	Cyflog 2022–23 £'000	Buddiannau pensiwn a gronnydd yn ystod 2023–24 £'000	Buddiannau pensiwn a gronnydd yn ystod 2022–23 £'000	Cyfanswm 2023–24 £'000	Cyfanswml 2022–23 £'000
Eilish McGuinness Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu	145–150	140–145	(172)*	182	(20–25)	320–325
Harnish Hadani Cyfarwyddwr Gweithredol Gwasanaethau Busnes tan 30 Mehefin 2023	25–30 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 110–115)	100–105 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 110–115)	11	39	30–40	135–140
Isabel Hunt Cyfarwyddwr Gweithredol Arloesedd a Mewnwelediad Busnes	125–130	120–125	48	46	175–180	165–170
Anne Jenkins Cyfarwyddwr Gweithredol Cyflwyno Busnes	110–115	105–110	14	201	125–130	305–310
Richard Sydee Cyfarwyddwr Gweithredol Gwasanaethau Busnes o 19 Mehefin 2023	90–95 (Cyfwerth blwyddyn lawn: 115–120)	–	13	–	100–105	–

Datgeliad pensiwn y Weithrediaeth (gwybodaeth wedi'i harchwilio)

	Cynnydd gwirioneddol mewn pensiwn a chyfundaliad £'000	Cyfanswm pensiwn cronedig ar oedran pensiwn a chyfundaliad £'000	Gwerth trosglwyddo cyfwerth ag arian (CETV) ar 31 Mawrth 2024 £'000	CETV ar 31 Mawrth 2023 £'000	Cynnydd gwirioneddol mewn CETV a ariennir gan CGDG £'000
Eilish McGuinness Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu	0 plws cyfundaliad o 0	55–60 plws cyfundaliad o 150–155	1,430	1,529	(209)*
Harnish Hadani Cyfarwyddwr Gweithredol Gwasanaethau Busnes tan 30 Mehefin 2023	0–2.5	5–10	104	86	8
Isabel Hunt Cyfarwyddwr Gweithredol Arloesedd a Mewnwelediad Busnes	2.5–5	10–15	217	153	36
Anne Jenkins Cyfarwyddwr Gweithredol Cyflwyno Busnes	0–2.5 plws cyfundaliad o 0	50–55 plws cyfundaliad o 140–145	1,289	1,180	0
Richard Sydee Cyfarwyddwr Gweithredol Gwasanaethau Busnes o 19 Mehefin 2023	0–2.5 plws cyfundaliad o 0	40–45 plws cyfundaliad o 100–105	859	800	(3)

Y pensiwn cronedig a ddyfynnir yw'r pensiwn y mae gan yr aelod hawl i'w dderbyn wrth gyrraedd oedran pensiwn, neu'n syth ar ôl ymadael â'r cynllun fel aelod gweithredol os ydynt eisoes ar oedran pensiwn neu'n hŷn. Yr oedran pensiwn yw 60 ar gyfer aelodau classic, premium a classic plus, 65 ar gyfer aelodau nuvos, a'r uchaf o 65 neu'r oedran pensiwn gwladol ar gyfer aelodau alpha y Cynllun Pensiwn Gweision Sifil ac Eraill newydd. Mae'r ffigurau pensiwn a ddyfynnir ar gyfer cyfarwyddwyr yn dangos pensiwn a enillir ym Mhrif Gynllun Pensiwn y Gwasanaeth Sifil (PGPGS) neu alpha fel y bo'n briodol.

Pan fydd gan y cyfarwyddwr fuddiannau mewn PGPGS ac alpha, y ffigur a ddyfynnir yw gwerth cyfundedig ei fuddiannau yn y ddau gynllun, ond dylid nodi y gallai rhan o'r pensiwn hwnnw fod yn daladwy ar oedranau gwahanol.

Adroddwyd am unrhyw aelodau yr effeithiwyd arnynt gan y Cynllun Unioni Pensiynau Gwasanaeth Cyhoeddus yng nghynllun 2015 ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2015 a 31 Mawrth 2022 yn 2022–2023, ond cânt eu hadrodd yn y cynllun etifeddiaeth ar gyfer yr un cyfnod yn 2023–2024.

*Mae hyn yn ymwneud ag aelod cyflog terfynol (classic/classic plus/premium) sydd wedi trosglwyddo i alpha. Mae pensiwn cyflog terfynol person mewn cyflogaeth yn cael ei gyfrifo drwy gyfeirio at ei gyflog a hyd ei wasanaeth. Bydd y pensiwn yn cynyddu o un flwyddyn i'r llall yn rhinwedd unrhyw godiad cyflog yn ystod y flwyddyn. Os nad oes codiad cyflog neu ond codiad cyflog bychan, efallai na fydd y cynnydd mewn pensiwn oherwydd gwasanaeth ychwanegol yn ddigon i wrthbwyso'r cynnydd mewn chwyddiant – hynny yw, mewn termau real, gall gwerth y pensiwn ostwng, a dyna pam fod y gwerthoedd yn negyddol.

Nid yw'r trefniadau statudol hyn yn cael eu hariannu, telir costau'r buddiannau gan gyllid a bleidleisir gan Senedd y DU bob blwyddyn. Mae pensiynau sy'n daladwy o dan classic, premium, classic plus, nuvos ac alpha yn codi'n flynyddol yn unol â deddfwriaeth ar gyfer cynnydd mewn pensiynau. Parhaodd aelodau presennol PGPGS a oedd o fewn 10 mlynedd o'u hoedran pensiwn arferol ar 1 Ebrill 2012 i fod yn rhan o PGPGS ar ôl 1 Ebrill 2015. Gwnaeth y rhai yr oeddent rhwng 10 mlynedd o'u hoedran pensiwn arferol a 13 mlynedd a 5 mis o'u hoedran pensiwn arferol ar 1 Ebrill 2012 newid i alpha rhwng 2012 Mehefin 2015 ac 1 Chwefror 2022. Oherwydd bod llywodraeth y DU yn bwriadu dileu gwahaniaethu a nodwyd gan y llysoedd yn y ffordd y cyflwynwyd diwygiadau pensiwn 2015 ar gyfer rhai aelodau, mae'n bosibl y bydd gan aelodau cymwys sydd â gwasanaeth perthnasol rhwng 1 Ebrill 2015 a 31 Mawrth 2022 hawl i fuddiannau pensiwn gwahanol mewn perthynas â'r cyfnod hwnnw (a gallai hyn effeithio ar y Gwerthoedd Trosglwyddo Cyfwerth ag Arian Parod a ddangosir yn yr adroddiad hwn – gweler uchod). Bydd buddiannau PGPGS yr holl aelodau a newidiodd i alpha yn cael eu bancio, a bydd y rhai sydd â buddiannau cynharach mewn un o adrannau cyflog terfynol PGPGS yn gweld bod y buddiannau hynny'n seiliedig ar eu cyflog terfynol pan fyddant yn gadael alpha.

Gall aelodau a ymunodd o fis Hydref 2002 ddewis naill ai'r trefniad buddiant diffiniedig priodol neu bensiwn rhanddeiliad prynu arian gyda chyfraniad gan y cyflogwr (cyfrif pensiwn partneriaeth). Mae cyfraniadau cyfloggeion yn gysylltiedig â chyflog ac yn amrywio rhwng 4.6% a 8.05% o enillion pensiynadwy yn achos aelodau classic, premium, classic plus, nuvos ac alpha. Mae buddiannau'r cynllun classic yn cronni ar gyfradd o 1/80 o'r enillion pensiynadwy terfynol ar gyfer bob blwyddyn o wasanaeth. At hynny, mae cyfandaliad cyfwerth â thair blynedd o'r pensiwn cychwynnol yn daladwy wrth ymddeol. Mae buddiannau'r cynllun premium yn cronni ar gyfradd o 1/60 o'r enillion pensiynadwy terfynol ar gyfer bob blwyddyn o wasanaeth. Yn wahanol i classic, nid oes cyfandaliad awtomatig.

I bob pwrpas mae Classic Plus yn gynllun hybrid, gyda buddiannau ar gyfer gwasanaeth cyn 1 Hydref 2002 yn cael eu cyfrifo'n fras yn unol â classic a buddiannau ar gyfer gwasanaeth o fis Hydref 2002 wedi'u cyfrifo'n unol â premium. Yn nuvos mae aelodau'n cronni pensiwn yn seiliedig ar enillion pensiynadwy yn ystod eu cyfnod o aelodaeth o'r cynllun. Ar ddiwedd blwyddyn y cynllun (31 Mawrth) mae cyfrif pensiwn

a enillir yr aelod yn cael ei gredu gyda 2.3% o'u henillion pensiynadwy yn y flwyddyn honno o'r cynllun ac mae'r pensiwn croniedig yn cael ei uwchraddio'n unol â deddfwriaeth cynnydd mewn pensiynau.

Mae buddiannau mewn alpha yn cronni mewn ffordd debyg i nuvos ond mae'r gyfradd gronni'n 2.32%. Ym mhob achos gall aelodau ddewis ildio (cyfnewid) pensiwn am gyfandaliad hyd at y terfynau a bennir gan Ddeddf Cyllid 2004.

Trefniad pensiwn rhanddeiliad yw'r cyfrif pensiwn partneriaeth. Talwyd cyfraniadau cyflogwyr o £44,250 (2022–2023: £45,276) i banel o ddarparwyr pensiwn rhanddeiliaid a benodwyd. Mae'r Gronfa Treftadaeth yn gwneud cyfraniad sylfaenol rhwng 8% a 14.75% (gan ddibynnu ar oedran yr aelod) i gynnyrch pensiwn rhanddeiliad a ddewisir gan y cyflogai o'r panel o ddarparwyr. Yn ystod 2018–2019, lleihawyd y panel i un cyflenwr, Legal & General.

Nid oes rhaid i'r cyflogai gyfrannu ond os yw'n gwneud cyfraniadau, bydd y cyflogwr yn gwneud cyfraniad cyfatebol hyd at uchafswm o 3% o'r cyflog pensiynadwy (yn ychwanegol at gyfraniad sylfaenol y cyflogwr). Mae cyflogwyr hefyd yn cyfrannu 0.5% pellach o gyflog pensiynadwy i dalu cost yr yswiriant risg a ddarperir yn ganolog (marw mewn gwasanaeth ac ymddeol oherwydd salwch).

Ar hyn o bryd mae saith aelod staff yn gweithio ar weithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol sydd â chyfrif pensiwn partneriaeth.

Ceir manylion pellach am drefniadau pensiwn y gwasanaeth sifil ar y wefan www.civilservicepensionscheme.org.uk. Er eu bod yn gynlluniau buddiant diffiniedig, mae atebolrwydd am dalu buddiannau yn y dyfodol yn dâl a godir ar PGPGS neu alpha. Mae adrannau, asiantaethau a chyrrff eraill sy'n dod o dan PGPGS ac alpha yn talu cost y pensiwn a ddarperir ar gyfer y staff y maent yn eu cyflogi ar ffurf taliadau a gyfrifir ar sail gronedig.

Ar gyfer 2023–2024, talwyd cyfraniadau cyflogwr o £3,096,114 (2022–2023: £2,878,911) ac eithrio symiau a dalwyd i gynlluniau pensiwn partneriaeth, i PGPGS ac alpha ar y cyfraddau a ddisgrifir fel a ganlyn:

Band cyflog	%
£23,000 a llai	26.6
£23,001–£45,500	27.1
£45,501–£77,000	27.9
£77,001 ac yn uwch	30.3

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

Cymhareb tâl cydnabyddiaeth (gwybodaeth wedi'i harchwilio)

Y cyfarwyddwr gweithredol â'r tâl mwyaf yn 2023–2024 a 2022–2023 oedd y Prif Weithredwr fel y datgelir yn y tabl ar dudalen 40. Roedd band tâl cydnabyddiaeth blyneddol y Prif Weithredwr yn £145,000 i £150,000 (2022–2023: £140,000 i £145,000). Roedd hyn tua 3.7 gwaith (2022–2023: 3.8 gwaith) tâl cydnabyddiaeth canolrif y gweithlu, sef £39,730 (2022–2023: £37,546). Nid oedd unrhyw gyflogeion a dderbyniodd dâl cydnabyddiaeth uwch na'r cyfarwyddwr gweithredol â'r tâl uchaf.

Amrywiodd tâl cydnabyddiaeth o £21,838 i amrediad o £145,000 i £150,000 (2023–2023: £19,800 i fand o £140,000 – £145,000).

Datgeliad cyflog teg

Mae'r newid canrannol o 2022–2023 i 2023–2024 mewn perthynas â'r cyfarwyddwr â'r tâl mwyaf a'r newid canrannol cyfartalog ar draws yr holl staff (ac eithrio'r cyfarwyddwr â'r tâl mwyaf) i'w weld isod. Yn 2023–2024, roedd taliadau bonws staff yn uwch na'r flwyddyn flaenorol oherwydd y bu'r cyfanswm cyllideb bonws staff yn uwch.

	Cyfanswm cyflog a lwfansau 2023–24	Taliadau Bonws i Staff 2023–24	Cyfanswm cyflog a lwfansau 2022–23	Taliadau Bonws i Staff 2022–23
Cyfartaledd staff	5.32%	25.51%	2.59%	-12.24%
Y cyfarwyddwr â'r tâl mwyaf	3.51%	–	-3.39%	–

Datgelir isod cymhareb cyfanswm tâl cydnabyddiaeth y Prif Weithredwr o'i gymharu â 25ain, 50ain a 75ain canradd tâl cyfwerth ag amser llawn staff.

Mae'r cyfanswm tâl cydnabyddiaeth yn cynnwys cyflog, tal ar sail perfformiad anghyfunedig a buddiannau mewn da. Nid yw'n cynnwys taliadau diswyddo, cyfraniadau pensiwn cyflogwyr a gwerth trosglwyddo cyfwerth ag arian pensiynau.

	2023–24 £	2023–24 Cymhareb	2022–23 £	2022–23 Cymhareb
25ain canradd	28,541 (28,082 cydran gyflog)	5.2	27,255	5.2
50ain canradd	39,730 (39,087 cydran gyflog)	3.8	37,546	3.8
75ain canradd	45,011 (44,497 cydran gyflog)	3.3	43,019	3.3

Pecynnau ymadael (gwybodaeth wedi'i harchwilio)

Yn unol â gofynion Swyddfa'r Cabinet, mae'n ofynnol i'r Gronfa Treftadaeth gyhoeddi manylion pob pecyn ymadael a gytunwyd yn y flwyddyn ariannol dan sylw. Mae pecynnau ymadael yn cynnwys diswyddiadau gorfodol a gwirfoddol, ymddeol yn gynnar, digolledu am golli swydd a thaliadau ex-gratia. Ni thalodd y Gronfa am unrhyw becynnau o'r fath yn 2023–2024 (2022–2023: dim byd).

Costau staff (gwybodaeth wedi'i harchwilio)

	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Cyflogau	906	1,315
Taliadau YG y Cyflogwr	98	109
Taliadau i gynlluniau pensiwn	247	266
Costau staff dros dro	14	56
	1,265	1,746

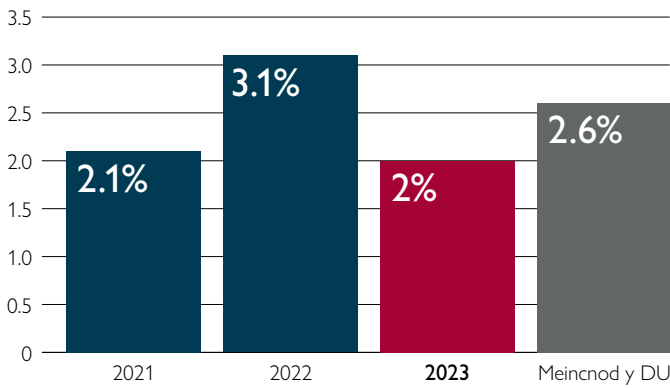
Oherwydd y ffordd y mae ein systemau'n gweithredu, nid ydym yn gallu darparu dadansoddiad o'r costau rhwng staff ar gontractau parhaol a'r rhai ar gontractau cyfnod penodol, ac nid yw staff wedi'u cynnwys yn y tablau isod gan nad yw'r systemau'n caniatáu casglu a chyfrifo ffigwr cyfwerth ag amser llawn.

Roedd nifer cyfartalog y cyflogeion a fu'n gweithio ar weithgareddau dosbarthu cymorth grant yn 2023–2024 fel a ganlyn:

	Cyflwyno Busnes	Gwasanaethau Busnes	Arloesoedd a Mewnwelediad Busnes	Cyfanswm
2023–24				
Staff parhaol	18	2	3	23
2022–23				
Staff parhaol	18	4	4	26

Lefelau absenoldeb

Gostyngodd lefelau salwch yn y Gronfa Treftadaeth i 2% y llynedd, gan symud yn ôl tuag at lefelau cyn y pandemig. Mae hyn yn cymharu'n dda â metrigau absenoldeb cenedlaethol sy'n gosod lefelau salwch cyfartalog y DU ar 2.6% (a hyd yn oed yn uwch mewn cymaryddion sector cyhoeddus yn unig). Fe wnaethom barhau i fuddsoddi mewn cefnogi lles a darparu cyfleusterau rhagorol i staff (gweler yr adran lechyd a Diogelwch yn y Gwaith isod). Ar ben hynny, gwnaethom barhau i ddarparu cyfleoedd gwaith hybrid ardderchog i helpu staff i gydbwysu ymrwymadau personol a gwaith, a bu i ni gyflwyno ystod o drefniadau absenoldeb arbennig newydd i gefnogi staff ar adegau pan fydd angen cymorth ychwanegol arnynt.

Ffynhonnell: Absenoldeb oherwydd salwch ym marchnad lafur y DU – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ons.gov.uk)

Ennyn diddordeb ac ymgynghori â chyflogeion

Bu i ni gynnal arolwg pwls cyfranogiad gweithwyr yn 2023. Roedd hwn yn arolwg interim byr, gan bwysu a mesur ein sefyllfa blwyddyn ymlaen o'n harolwg llawn yn 2022. Roedd y gyfradd ymateb o 83% yn dangos cyfranogiad mawr. Yn gyffredinol, roedd canlyniadau'r arolwg pwls yn debyg i'n harolwg llawn yn 2022. Dywedodd y canlyniadau wrthym ein bod yn gwerthfawrogi'n fawr ein gallu fel sefydliad i wneud gwahaniaeth a chael pwrpas gwirioneddol yn y sector treftadaeth. Yn benodol, roedd ein staff yn rhannu ein barn fod ymdeimlad y sefydliad o gyfeiriad, gweledigaeth ac uchelgais yn Treftadaeth 2033 yn glir. Amlygodd yr arolwg hefyd fod dealltwriaeth o sut yr ydym i gyd yn cyfrannu at lwyddiant y sefydliad yn gysylltiedig ag ymrwymiad cryf a diddordeb yn y gwaith a wnawn.

Gwelsom hefyd feysydd clir i'w datblygu. Mae angen ymdrech fwy parhaus i fynd i'r afael â heriau o ran sut y mae cydweithwyr yn profi datblygiad gyrfa ac arweinyddiaeth. At hynny, mae llwythi gwaith, adnoddau a byw ein gwerthoedd yn feysydd mwy penodol i'w datblygu ymhellach. Ymddangosodd rhai o'r themâu hyn hefyd yng nghanlyniadau arolwg 2022. Gwnaethom barhau i weithio ar draws pedair thema gweithredu allweddol, a nodwyd yn 2022 ac a adleisiodd yr adborth o arolwg pwls 2023.

Y meysydd gweithredu hyn yw:

- gwelededd ac ymddygiadau arweinwyr
- datblygu gyrfa a sgiliau
- sgiliau arweinyddiaeth
- rheoli perfformiad

Bydd llawer o gamau gweithredu yn parhau dros sawl blwyddyn gan fod angen i ni sicrhau digon o amser ar gyfer dylunio, gweithredu, ymwreiddio a gwerthuso. Mae ein sesiynau briffio gwybodaeth, vlogs arweinwyr, fideos cynefino a blogiau wedi cynyddu amlygrwydd

arweinwyr, a byddwn yn parhau i archwilio ffyrdd newydd o ymgysylltu â staff. Cynyddwyd ein cyllideb ddsygu a'r flwyddyn nesaf byddwn yn parhau i archwilio sut rydym yn sicrhau bod gennym y sgiliau cywir yn y sefydliad. Rydym yn cydnabod bod angen cynnal y mentrau hyn a'u datblygu'n barhaus.

Rhwydweithiau staff

Fe wnaethom barhau i gefnogi ein pum rhwydwaith staff mewnol. sy'n darparu cyfleoedd cefnogaeth gan gymheiriaid, ac yn gweithredu fel sianel ddefnyddiol i ymgysylltu ac ymgynghori â chyflogeion. Mae ein harweinwyr rhwydwaith yn cael cyfarfodydd rheolaidd gyda'r Prif Weithredwr. Ein rhwydweithiau yw:

- Rhwydwaith Mwyafrif Byd-eang
- Rhwydwaith Rhywedd
- Rhwydwaith LHDT+
- Rhwydwaith Niwroamrywiaeth
- Rhwydwaith Anableddau

Hyrwyddwyr diwylliant

Mae ein hyrwyddwyr diwylliant yn rhwydwaith cymheiriaid gwirfoddol o staff sy'n cefnogi ein gwaith o ymwreiddio ein gwerthoedd, ein hymddygiad a'n diwylliant ar draws y sefydliad. Maent yn dod â llais y staff a'u profiadau eu hunain i sgysiau am gynlluniau a gweithgareddau sefydliadol. Teimlant eu bod wedi'u grymuso i fod yn agored ac yn onest, i herio'r sefyllfa bresennol ac i rannu eu gwybodaeth a'u harbenigedd gydag adnoddau dynol ac arweinwyr.

Yn ogystal â chynnal cyfarfodydd rheolaidd gyda'n hyrwyddwyr diwylliant, yn 2023–2024 fe wnaethom drefnu sawl diwrnod cwrdd i ffwrdd llwyddiannus i 'ymchwilio'n ddwfn' i themâu pwysig. Ymhlith pynciau eraill, bu i'n hyrwyddwyr diwylliant roi mewnbwn i drafodaethau ar gyflog a gwobr, lles a llwythi gwaith, ymwreiddio Treftadaeth 2033, a llunio camau gweithredu sy'n deillio o ganlyniadau ein harolwg staff. Parhaodd aelodaeth o'r grŵp i ehangu yn ystod y flwyddyn.

Undebau llafur

Mae'r Gronfa'n cydnabod dau Undeb Llafur, PCS a FDA, yr ydym yn cynnal cyfarfodydd chwarterol ffurfiol a chyfarfodydd misol anffurfiol â nhw. Rydym wedi'n hymrwymo'n gryf i waith partneriaeth a chefnogi aelodaeth o undebau llafur. Mae'r holl gynrychiolwyr undebau llafur yn chwarae rolau gwerthfawr yn y gweithle ac mae ganddynt hawl statudol i amser rhesymol i ffwrdd â thâl yn ystod oriau gwaith arferol i gwblhau dyletswyddau undeb,

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

yn unol â'u rôl yn yr undebau llafur ac i ymgymryd â gweithgareddau undeb llafur. Mae'n ofyniad statudol arnom hefyd i ddatgelu gwybodaeth am amser cyfleuster undeb llafur a gwariant perthnasol.

Cynrychiolwyr undeb llafur a chyferwerth ag amser llawn

	Nifer y cynrychiolwyr
Cynrychiolwyr undeb llafur	23
Cynrychiolwyr undeb llafur CaALI	21.31

Canran o oriau gwaith a dreuliwyd ar amser cyfleuster

Canran o oriau gwaith	Nifer y cynrychiolwyr
0%	0
1–50%	23
51%–99%	0
100%	0

Cyfanswm bil tâl a chostau amser cyfleuster

Cyfanswm cost yr amser cyfleuster	£30,150
Cyfanswm bil tâl	£18,817,169
Canran y tâl a dreuliwyd ar amser cyfleuster	0.16%

Gweithgareddau undeb llafur â thâl

Oriau a dreuliwyd ar amser gweithgareddau ULI â thâl	0%
Canran y cyfanswm amser cyfleuster â thâl a dreuliwyd ar weithgareddau ULI â thâl	0%

Monitro cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiad

Mae cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiad (EDI) yn parhau i fod yn rhan annatod o'n gwaith o roi grantiau ac o'n llywodraethu, ein gweithlu, ein gwerthoedd a'n hymddygiadau. Mae ein strategaeth newydd, Treftadaeth 2033, yn rhoi cynhwysiad wrth wraidd popeth a wnawn.

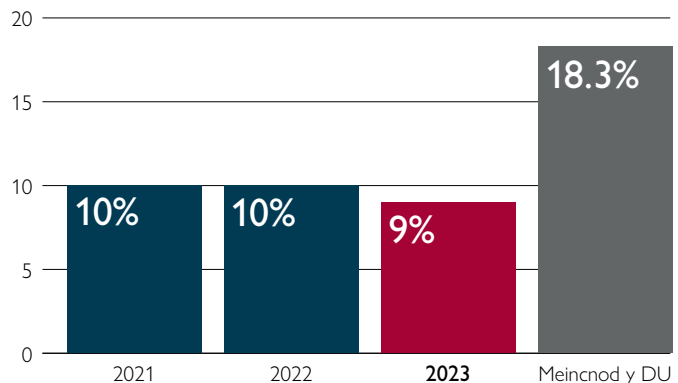
Dadansoddiad o amrywiaeth y gweithlu

Mae'r siartiau isod yn dangos amrywiaeth y gweithlu, o ran ethnigrwydd, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol ac anabled. Dangosir data meincnod cymharol hefyd (yn seiliedig ar lefelau poblogaeth weithio'r DU). Er i ni weld cynrychiolaeth gynyddol o anabled a chyfeiriadedd rhywiol amrywiol yn y gweithlu, rydym yn cydnabod bod yna grwpiau staff heb gynrychiolaeth ddigonol o hyd. Rydym yn cydnabod tueddiadau ehangach y sector treftadaeth a rhwystrau mynediad sy'n effeithio ar gyfansoddiad ein gweithlu ac yn parhau i fuddsoddi mewn cynlluniau gweithredu cadarnhaol i helpu mynd i'r afael â hyn, yn ogystal â pharhau i hyrwyddo recriwtio ar sail gwerthoedd.

Amrywiaeth ethnig yn y gweithlu

Gostyngodd cynrychiolaeth grwpiau ethnig amrywiol yn ein gweithlu i 9% yn 2023–2024, yr ydym yn cydnabod ei fod yn is na lefelau meincnod cenedlaethol ar gyfer amrywiaeth yn y DU ehangach. Mae grwpiau ethnig amrywiol wedi'u tangynrychioli ar draws y sector treftadaeth. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod bod yna heriau y gallwn fynd i'r afael â hwy yn ein gweithlu ein hunain, gan gynnwys rhwystrau posibl i ymgeiswyr newydd.

Bu i ni adolygu ein harferion recriwtio yn 2023–2024, i'n helpu deall y rhwystrau posibl i fynediad yn well. Fe wnaethom hefyd barhau i fuddsoddi mewn gweithredu cadarnhaol gyda'n partneriaid hirdymor, Cymrodoriaeth Windsor. Rydym yn darparu pedair interniaeth â thâl bob blwyddyn ar gyfer ymgeiswyr ethnig amrywiol i'w helpu i ddilyn cyfleoedd gyrfa yn y byd treftadaeth.

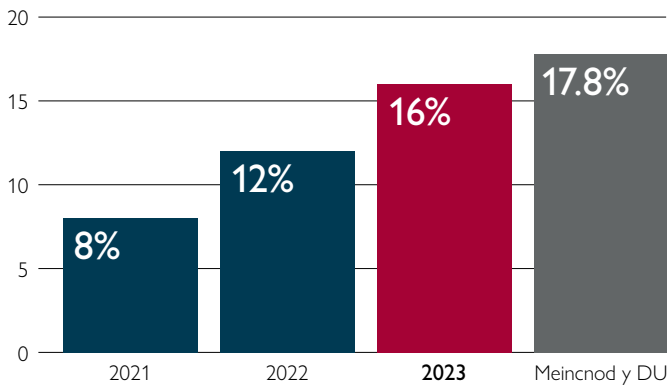
Ffynhonnell: Grŵp ethnig, Cymru a Lloegr – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ons.gov.uk)

Anabled yn y gweithlu

Parhaodd canran ein gweithlu ag anabled i gynyddu, gan godi i 16% yn 2023–2024.

Er bod gennym ychydig o dangynrychiolaeth o gymharu â chynrychiolaeth pobl anabl yn y DU, mae canran ein gweithlu ag anabled bellach yn cyfateb i lefelau anabled yn y Gwasanaeth Sifil.

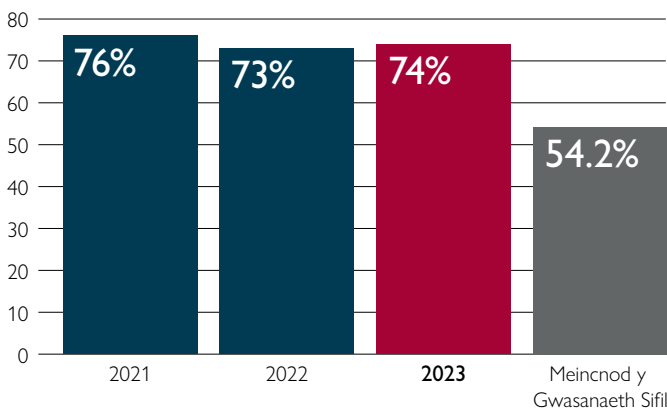
Rydym yn parhau i fod yn gyflogwr Hyderus o ran Anabled a byddwn yn adnewyddu ein hymrwymiad i'r cynllun pwysig hwn yn 2024–2025. Fel rhan o'n hymrwymiad i weithredu cadarnhaol, rydym yn parhau i gymryd rhan yn rhaglen 'Change 100' Leonard Cheshire. Bob blwyddyn rydym yn darparu dwy interniaeth â thâl i fyfyrwyr neu raddedigion ag anabledau/cyflyrau iechyd hirdymor.

Ffynhonnell: Anabledau, Cymru a Lloegr – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ons.gov.uk)

Amrywiaeth rhywedd yn y gweithlu

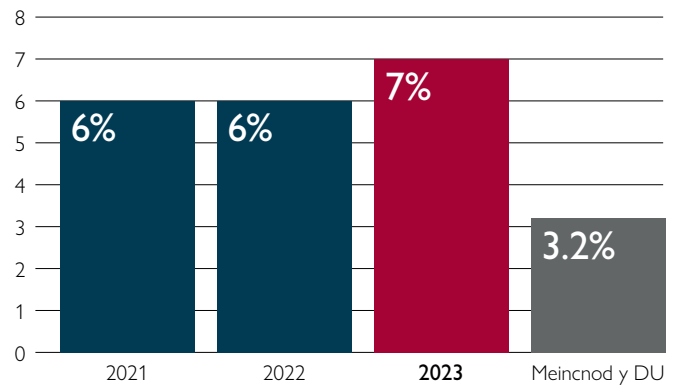
Canran y menywod yn ein gweithlu yn 2023–2024 oedd 74%. Mae hyn yn parhau i fod yn sylweddol uwch na meincnod y DU o fenywod yng ngweithlu ehangach y DU a chymhariaeth meincnod y Gwasanaeth Sifil o 54.2%. Rydym yn cydnabod bod gan lawer o sefydliadau eraill yn y sectorau treftadaeth ac elusennol lefelau uwch o gynrychiolaeth fenywaidd yn eu gweithlu.

Ffynhonnell: Dangosfwrdd Amrywiaeth a Chynhwysiad y Gwasanaeth Sifil – GOV.UK (www.gov.uk)

Cyfeiriadedd rhywiol yn y gweithlu

Mae canran y cydweithwyr sy'n nodi eu bod yn lesbiaidd, hoyw, deurywiol, cwŷar neu gyfeiriadedd rhywiol arall (LHDT+) wedi codi i 7%. Mae hyn yn parhau i fod yn uwch na meincnod y DU a sefydliadau cymheiriaid eraill. Er bod cyfraddau datgan wedi codi ychydig yn 2023–2024, rydym yn cydnabod bod gennym weithwyr o hyd sy'n dewis peidio â rhannu eu data cyfeiriadedd rhywiol. Mae hyn yn dangos bod angen i ni wneud ymdrechion parhaus i wella cynhwysiad cydweithwyr LHDT+.

Ffynhonnell: Cyfeiriadedd rhywiol, Cymru a Lloegr – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ons.gov.uk)

Iechyd a diogelwch yn y gwaith

Er bod heriau llesiant yn y gweithle i lawer o staff wedi lleihau yn y byd ar ôl y pandemig, rydym yn cydnabod yr angen am barhau i flaenoriaethu cymorth lles cyflogaeth ac iechyd a diogelwch ein staff. Amlygodd ein Harolwg Pwls Cyflogaeth 2023–2024 yr heriau parhaus o ran llwyth gwaith a llesiant y mae rhai staff yn eu hwynebu, ac rydym wedi ymrwymo'n frwd i ddarparu cymorth i'r rhai sydd ei angen. Rydym yn darparu mynediad i raglen cymorth i gyflogaeth sydd wedi ennill gwobrau, gydag adnoddau a chanllawiau ar-lein a mynediad at wasanaethau cwnsela. Fe wnaethom hefyd gynnig mynediad i:

- ioga a tai chi am ddim
- asesiad iechyd cyn-gyflogaeth ar gyfer recriwtiaid newydd
- sgriniad Nuffield Health
- cymorth iechyd galwedigaethol ac addasiadau rhesymol i'r rhai sy'n byw gyda chyflyrau hirdymor
- cynllun ffitrwydd a lles
- gwell cyfleoedd ar gyfer cymorth drwy ein trefniadau absenoldeb arbennig newydd ac estynedig

Ymhlith gofynion eraill, mae'n ofynnol i bob aelod newydd o staff ddilyn hyfforddiant iechyd a diogelwch gorfodol gan gynnwys hyfforddiant tân, ymwybyddiaeth iechyd meddwl, offer sgrîn arddangos a chodi a chario.

Rheoli cyfalaf dynol

Mae gan ein Strategaeth Pobl 2023–2026 bum thema: rheoli perfformiad; arweinyddiaeth a rheolaeth; lle gwych i weithio; cynyddu sgiliau a hyder; a gwasanaethau AD a phobl ymatebol.

Parhawyd i gydnabod a chefnogi ein gweithlu fel ein hased allweddol wrth gyflawni ein hamcanion busnes trwy gynnig ystod gynhwysfawr o sesiynau hyfforddi

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

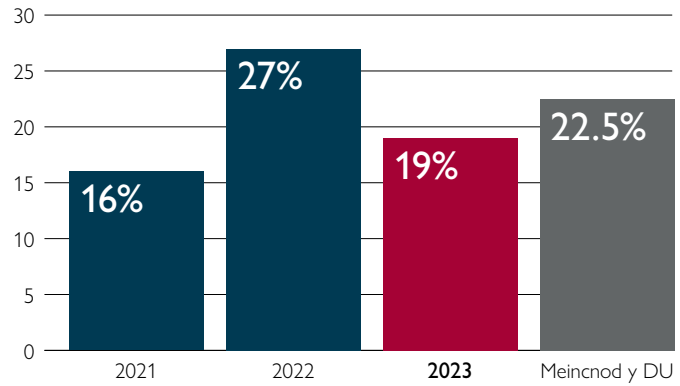
a gweithdai i wella effeithiolrwydd y gweithlu. Roedd hyn yn cynnwys datblygiad personol a phroffesiynol. Roedd ein rhaglenni 'Be Remarkable' a ailddyluniwyd yn ddiweddar hefyd yn cefnogi cyfleoedd dysgu a datblygu proffesiynol parhaus i gyflogeion ar bob lefel o'r Gronfa Treftadaeth a chafwyd adborth ardderchog. Ar ben hynny, roedd ein darpariaeth ddysgu'n cwmpasu datblygiad gweithredol ac arweinyddiaeth, sgiliau rheoli, sgiliau craidd i bawb a hyfforddiant ac ymwybyddiaeth EDI.

Mae gan ein staff fynediad hefyd at gannoedd o adnoddau dysgu ar-lein i gefnogi cyfleoedd dysgu o bell/hybrid. Fel rhan o'n hymrwymiad parhaus i ddatblygu rheolwyr ac arweinwyr, parhaodd ein tîm Gweithredol a'n Grŵp Strategaeth a Pherfformiad i gydweithio'n agos â hyfforddwyr profiadol i drosoli eu cryfderau a sbarduno perfformiad busnes.

Trosiant staff

Trosiant staff yn ystod y flwyddyn oedd 19%, a oedd yn is na meincnod cyflogwyr y DU o 22.5%. Roedd hyn yn ostyngiad sylweddol o gymharu â'r flwyddyn flaenorol a welodd uchafbwynt ôl-bandemig o 27% (nad oedd ei hun yn anghydnaws â'r rhan fwyaf o gyflogwyr eraill y DU y flwyddyn honno). Mae'r gyfradd trosiant wedi dangos gostyngiad cyson drwy gydol y flwyddyn, gan gyrraedd 13% ar gyfer staff parhaol erbyn mis Ebrill 2024, heb gynnwys ymadawiadau gweithwyr contract cyfnod penodol.

Rydym yn parhau i gydnabod bod angen sicrhau cydbwysedd rhwng cyfraddau cadw staff iach a recriwtio doniau newydd. Er mwyn helpu cadw staff, gwnaethom fuddsoddiadau drwy ein prosesau cynllunio busnes i wella sicrwydd swyddi a lleihau ein dibyniaeth yn y gorffennol ar gontractau cyfnod penodol i reoli cyfnodau prysur o lwyth gwaith. Fe wnaethom hefyd wella ein gallu i recriwtio ac mae 85% o'n hymgyrchoedd recriwtio bellach yn llwyddiannus y tro cyntaf i ni hysbysebu. Fe wnaethom barhau i fuddsoddi yn ein gweithlu i gefnogi ymgysylltu a chadw trwy gyfleoedd datblygu gweithlu a buddion gwell a chefnogaeth lles.

Ffynhonnell: Cyfraddau trosiant llafur:
Data XpertHR 2023 | Dadansoddiad arolwg | Offer | XpertHR.co.uk

Gwariant ar ymgynghoriaeth

Gwariodd y Gronfa Treftadaeth £2,468 ar wasanaethau ymgynghori yn 2023–2024 (2022–2023: dim byd) fel rhan o'i gweithgareddau dosbarthu arian y Loteri Genedlaethol mewn perthynas â darparu cyngor ac arbenigedd i gefnogi ein gweithrediadau. Roedd hyn yn ymwneud yn bennaf â'r System Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS) newydd.

Chwythu'r chwiban

Mae gan y Gronfa bolisi chwythu'r chwiban dir i alluogi staff i godi pryderon a datgelu gwybodaeth y mae'r unigolyn yn tybio ei bod yn dangos camarfer neu amhriodoldeb. Mae hyn yn cynnwys materion sydd er lles y cyhoedd ac yn cynnwys y materion (anghynhwysol) a ganlyn:

- camarfer neu amhriodoldeb neu dwyll o ran cyllid
- methu â chydymffurfio â rhwymedigaeth neu statudau cyfreithiol
- peryglon i iechyd a diogelwch neu'r amgylchedd
- gweithgarwch troseddol
- ymddygiad amhriodol neu anfoesegol
- ymgeisiau i guddio unrhyw un o'r uchod

Nid oedd unrhyw achosion o chwythu'r chwiban yn ystod y flwyddyn.

Cyflogi oddi ar y gyflogres

Yn ystod 2023–2024 nid yw'r Gronfa Treftadaeth wedi cyflogi unrhyw unigolion drwy gontractau oddi ar y gyflogres sydd â goblygiad IR35. (2022–2023: dim byd).

Eilish McGuinness

Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu

23 Gorffennaf 2024

Adroddiad atebolrwydd ac archwilio seneddol

Tystysgrif ac adroddiad y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol i ddau Dŷ Senedd y DU, Senedd Yr Alban, Senedd Cymru a Chynulliad Gogledd Iwerddon

Barn am ddatganiadau ariannol

Ardystiaf fy mod wedi archwilio datganiadau ariannol Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2024 o dan Ddeddf Treftadaeth Genedlaethol 1980.

Mae'r datganiadau ariannol yn cynnwys y canlynol gan Gronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol:

- Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol ar 31 Mawrth 2024;
- Datganiad Gwariant Cynhwysfawr Net, Datganiad Llifoedd Arian Parod a Datganiad o Newidiadau mewn Ecwiti Trethdalwyr ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; a
- nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys y polisiau cyfrifyddu arwyddocaol.

Mae'r fframwaith adrodd ariannol a ddefnyddiwyd wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn gyfraith berthnasol ac yn Safonau Cyfrifyddu Rhyngwladol a fabwysiadwyd gan y DU.

Yn fy marn i, mae'r datganiadau ariannol:

- yn darparu barn wir a theg am gyflwr materion Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol ar 31 Mawrth 2024 ac am ei gwariant net ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi eu paratoi yn briodol yn unol â Deddf Treftadaeth Genedlaethol 1980 a chyfarwyddiadau'r Ysgrifennydd Gwladol a gyhoeddwyd oddi tani.

Barn am reoleidd-dra

Yn fy marn i, ym mhob agwedd faterol mae'r incwm a gwariant a gofnodir yn y datganiadau ariannol wedi cael eu cymhwyso yn unol â bwriad Senedd y DU ac mae'r trafodion ariannol a gofnodir yn y datganiadau ariannol yn cydymffurfio â'r awdurdodau sy'n eu llywodraethu.

Sail dros y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio (DU) (ISAs UK), cyfraith berthnasol a Nodyn Arfer 10 'Archwilio Datganiadau Ariannol a Rheoleidd-dra Cyrff Sector Cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig (2022)'. Disgrifir fy nghyfrifoldebau o dan y safonau hynny ymhellach yn adran cyfrifoldebau'r Archwilydd dros archwilio datganiadau ariannol fy nhystysgrif.

Mae'r safonau hynny'n mynnu fy mod i a fy staff yn cydymffurfio â Safonau Moesegol 2019 diwygiedig y Cyngor Adrodd Ariannol'. Rwy'n annibynnol i Gronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i fy archwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU. Mae fy staff a minnau wedi cyflawni ein cyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn.

Credaf fod y dystiolaeth archwilio yr wyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail dros fy marn.

Casgliadau mewn perthynas â busnes gweithredol

Wrth archwilio'r datganiadau ariannol, rydym wedi dod i'r casgliad bod defnydd Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol o'r sail gyfrifyddu busnes gweithredol yn briodol wrth baratoi'r datganiadau ariannol;

Ar sail y gwaith yr wyf wedi'i berfformio, nid wyf wedi nodi unrhyw ansicrwydd materol mewn perthynas â digwyddiadau neu gyflyrau a allai, yn unigol neu ar y cyd, daflu amheuan sylweddol ar allu Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol i barhau fel busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeg mis o leiaf o'r adeg yr awdurdodir cyhoeddi'r datganiadau ariannol.

Mae fy nghyfrifoldebau i a chyfrifoldebau'r Swyddog Cyfrifyddu mewn perthynas â busnes gweithredol wedi'u disgrifio yn adrannau perthnasol y dystysgrif hon.

Mabwysiadwyd y sail cyfrifyddu busnes gweithredol ar gyfer Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol wrth ystyried y gofynion a nodir yng Llawlyfr Adrodd Ariannol Llywodraeth Trysorlys EF, sy'n ei gwneud yn ofynnol i endidau fabwysiadu'r sail cyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol pan ragwelir y bydd y gwasanaethau y maent yn eu darparu yn parhau i'r dyfodol.

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

Gwybodaeth arall

Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth sydd wedi'i chynnwys yn yr Adroddiad Blynyddol ond nid yw'n cynnwys y datganiadau ariannol nag ychwaith fy nhystysgrif ac adroddiad archwilydd arnynt. Fel swyddog cyfrifyddu mae'r Prif Weithredwr yn gyfrifol am yr wybodaeth arall.

Nid yw fy marn am y datganiadau ariannol yn ymdrin â'r wybodaeth arall ac, ac eithrio i'r graddau a ddatgenir yn benodol fel arall yn fy nhystysgrif, nid wyf yn mynegi unrhyw ffurf ar gasgliad sicrwydd arni.

Fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall ac, wrth wneud hynny, ystyried a yw'r wybodaeth arall yn faterol anghyson â'r datganiadau ariannol neu fy ngwybodaeth y daethpwyd o hyd iddi yn yr archwiliad neu sydd fel arall i'w gweld yn cael ei chamddatgan yn faterol.

Os byddaf yn nodi'r cyfryw anghysondebau materol neu gamddatganiadau materol tybiedig, mae'n ofynnol i mi bennu a yw hyn yn achosi camddatganiad materol yn y datganiadau ariannol eu hunain. Os dof i'r casgliad, yn seiliedig ar y gwaith yr wyf wedi'i berfformio, bod camddatgan materol o'r wybodaeth arall hon yn bodoli, mae'n ofynnol i mi adrodd y ffaith honno.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w adrodd ar hyn o beth.

Barn am faterion eraill

Yn fy marn i, mae'r rhannau o'r Adroddiad Tâl Cydnabyddiaeth a Staff sydd i'w harchwilio wedi'u paratoi'n briodol yn unol â chyfarwyddiadau'r Ysgrifennydd Gwladol a gyhoeddwyd o dan Ddeddf Treftadaeth Genedlaethol 1980.

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a gyflawnwyd yn ystod yr archwiliad:

- mae'r rhannau o'r Adroddiad Atebolrwydd sy'n destun archwiliad wedi cael eu paratoi'n briodol yn unol â chyfarwyddiadau'r Ysgrifennydd Gwladol a gyhoeddwyd o dan Ddeddf y Loteri Genedlaethol 1980; ac
- mae'r wybodaeth a roddir yn yr Adroddiad Perfformiad ac Atebolrwydd ar gyfer y flwyddyn ariannol pan baratowyd y datganiadau ariannol yn cydweddu â'r datganiadau ariannol ac yn cyfateb i'r gofynion cyfreithiol perthnasol.

Materion yr adroddaf arnynt trwy eithriad

Yng ngoleuni'r wybodaeth a dealltwriaeth o Gronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi

unrhyw gamddatganiadau materol yn yr Adroddiad Atebolrwydd.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w adrodd mewn perthynas â'r materion canlynol yr adroddaf amdanynt i chi os, yn fy marn i:

- Nad yw cofnodion cyfrifyddu digonol wedi'u cadw gan Gronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol neu nad yw dychweliadau sy'n ddigonol ar gyfer fy archwiliad wedi'u derbyn gan ganghennau nas ymwelwyd â hwy gan fy staff; neu
- os nad wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau y mae eu hangen ar gyfer fy archwiliad; neu
- os nad yw'r datganiadau ariannol a'r rhan o'r Adroddiad Atebolrwydd sy'n destun yr archwiliad yn cyfateb i'r cofnodion a dychweliadau cyfrifyddu; neu
- os nad yw datgeliadau tâl cydnabyddiaeth penodol a nodir yn Llawlyfr Adrodd Ariannol y Llywodraeth Trysorlys EF wedi'u gwneud neu nad yw rhannau o'r Adroddiad Tâl Cydnabyddiaeth a Staff sydd i'w archwilio'n cydweddu â'r cofnodion a'r dychweliadau cyfrifyddu; neu
- os nad yw'r Datganiad Llywodraethu'n adlewyrchu cydymffurfiad â chanllawiau Trysorlys EF.

Cyfrifoldebau'r Ymddiriedolwyr a'r Swyddog Cyfrifyddu ar gyfer y datganiadau ariannol

Fel yr esboniwyd yn llawnach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau'r Swyddog Cyfrifyddu, mae'r Swyddog Cyfrifyddu'n gyfrifol am:

- gadw cofnodion cyfrifyddu cywir;
- darparu mynediad ar gyfer y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol at yr holl wybodaeth y mae'r rheolwyr yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i baratoi'r datganiadau ariannol megis cofnodion, dogfennaeth a materion eraill;
- darparu gwybodaeth ychwanegol ac esboniadau i'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol sydd eu hangen arnynt ar gyfer eu harchwiliad;
- darparu mynediad anghyfyngedig ar gyfer y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol at bersonau o fewn Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol y mae'r archwilydd yn pennu ei bod yn

angenrheidiol dderbyn tystiolaeth archwilio ganddynt;

- sicrhau bod y fath fesurau rheoli mewnol yn bodoli y bernir eu bod yn angenrheidiol i alluogi paratoi datganiadau ariannol sy'n rhydd rhag camddatgan perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu gamgymeriad;
- paratoi datganiadau ariannol sy'n darparu barn wir a theg yn unol â chyfarwyddiadau'r Ysgrifennydd Gwladol a gyhoeddwyd o dan Ddeddf y Loteri Genedlaethol 1980;
- paratoi'r adroddiad blynyddol, sy'n cynnwys yr Adroddiad Tâl Cydnabyddiaeth a Staff, yn unol â chyfarwyddiadau'r Ysgrifennydd Gwladol a gyhoeddwyd o dan Ddeddf y Loteri Genedlaethol 1980; ac
- asesu gallu Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu, fel y bo'n berthnasol, materion sy'n ymwneud â busnes gweithredol a defnyddio'r sail cyfrifyddu busnes gweithredol oni bai bod y Swyddog Cyfrifyddu'n rhagweld na fydd y gwasanaethau a ddarperir gan Gronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol yn parhau i gael eu darparu yn y dyfodol.

Cyfrifoldebau'r archwilydd dros archwilio'r datganiadau ariannol

Fy nghyfrifoldeb i yw archwilio, ardystio ac adrodd ar y datganiadau ariannol yn unol â Deddf y Loteri Genedlaethol etc. 1980.

Fy amcanion yw dod o hyd i sicrwydd rhesymol ynglŷn â pha un a yw'r datganiadau ariannol yn gyffredinol yn rhydd rhag camddatgan materol, p'un ai drwy dwyll neu gamgymeriad, ai beidio, a chyhoeddi tystysgrif sy'n cynnwys fy marn. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n warant y bydd archwiliad a gyflawnir yn unol â SARh (Deyrnas Unedig) bob amser yn datgelu camddatganiad materol pan fydd yn bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu gamgymeriad ac ystyrir eu bod yn faterol os, yn unigol neu ar y cyd, y gellir disgwyl yn rhesymol iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr a wneir ar sail y datganiadau ariannol hyn.

I ba raddau yr ystyriwyd yr oedd yr archwiliad yn gallu canfod diffyg cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau gan gynnwys twyll

Dyluniai weithdrefnau'n unol â fy nghyfrifoldebau, sydd wedi'u hamlinellu uchod, i ganfod camddatganiadau

perthnasol mewn perthynas â diffyg cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau, gan gynnwys twyll. Manylir isod i ba raddau y mae fy gweithdrefnau yn gallu canfod methiant i gydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau, gan gynnwys twyll.

Nodi ac asesu risgiau posibl sy'n gysylltiedig â diffyg cydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau, gan gynnwys twyll

Wrth nodi ac asesu risgiau o gamddatgan materol mewn perthynas â diffyg cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau, gan gynnwys twyll, bu i mi:

- ystyried natur y sector, yr amgylchedd rheoli a'r perfformiad gweithredol gan gynnwys dyluniad polisiau cyfrifyddu Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol.
- holi rheolwyr, pennaeth archwilio mewnol Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, gan gynnwys derbyn ac adolygu dogfennau ategol yn ymwneud â pholisiau a gweithdrefnau Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol ar:
 - nodi, gwerthuso a chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau;
 - canfod ac ymateb i risgiau o dwyll; a
 - mesurau rheoli mewnol a sefydlwyd i liniaru risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll neu diffyg cydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau gan gynnwys mesurau rheoli Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol mewn perthynas â chydymffurfiaeth Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol â Deddf Treftadaeth Genedlaethol 1980 a 'Rheoli Arian Cyhoeddus'.
- holi rheolwyr, pennaeth archwilio mewnol Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu:
 - a oeddent yn ymwybodol o unrhyw achosion o ddiffyg cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau;
 - a oeddent yn ymwybodol o unrhyw dwyll gwirioneddol, amheuaeth o dwyll neu honiadau o dwyll;
- trafod gyda'r tîm ymgysylltu ynghylch sut a ble y gallai twyll ddigwydd yn y datganiadau ariannol ac unrhyw ddangosyddion posibl o dwyll.

O ganlyniad i'r gweithdrefnau hyn, ystyriais y cyfleoedd a'r cymhellion a allai fodoli o fewn Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol ar gyfer twyll gan nodi'r potensial mwyaf ar gyfer twyll yn y meysydd

Adroddiad atebolrwydd (parhad)

canlynol: cydnabod refeniw, postio siwrnalau anarferol, trafodion cymhleth, a thuedd mewn amcangyfrifon rheoli. Yn yr un ffordd â'r holl archwiliadau o dan SRhA (DU), mae hefyd yn ofynnol i mi berfformio gweithdrefnau penodol i ymateb i'r risg o ddiystyru gan reolwyr.

Cefais ddealltwriaeth o fframwaith awdurdod Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol a fframweithiau cyfreithiol a rheoleiddiol eraill y mae Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol yn gweithredu ynddynt. Bu i mi ganolbwyntio ar y cyfreithiau a'r rheoliadau hynny a oedd ag effaith uniongyrchol ar symiau a datgeliadau materol yn y datganiadau ariannol neu a gafodd effaith sylfaenol ar weithrediadau Cronfa Goffa'r Dreftadaeth Genedlaethol. Roedd y cyfreithiau a'r rheoliadau allweddol a ystyriais yn y cyd-destun hwn yn cynnwys Deddf Treftadaeth Genedlaethol 1980, cyfraith cyflogaeth a 'Rheoli Arian Cyhoeddus'.

Ymateb archwilio i risg a nodwyd

Er mwyn ymateb i'r risgiau a nodwyd sy'n deillio o'r gweithdrefnau uchod:

- Bu i mi adolygu datgeliadau'r datganiad ariannol a phrofi dogfennau gefnogol i asesu cydymffurfiaeth â darpariaethau cyfreithiau a rheoliadau perthnasol y disgrifir uchod eu bod yn cael effaith uniongyrchol ar y datganiadau ariannol;
- Holais reolwyr, y Pwyllgor Archwilio a Risg a'r cwmsler cyfreithiol mewnol ynghylch ymglybiaeth a hawliadau gwirioneddol a phosibl;
- adolygais gofnodion cyfarfodydd y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu ac adolygu, ac adroddiadau archwilio mewnol; a
- wrth fynd i'r afael â'r risg o dwyll o ganlyniad i reolwyr ddiystyru mesurau rheoli, profais briodoldeb cofnodion siwrnal ac addasiadau eraill; asesais a yw'r barnau a lunnir wrth wneud amcangyfrifon cyfrifyddu yn arwydd o duedd bosibl; a gwerthusais resymeg busnes unrhyw drafodion arwyddocaol sy'n anarferol neu y tu allan i'r cwrs busnes arferol.

Cyfathrebais gyfreithiau a rheoliadau perthnasol a nodwyd a risgiau twyll posibl i holl aelodau'r tîm ymgysylltu, a pharheais yn effro i unrhyw arwyddion o dwyll neu ddiffyg cydymffurfiaeth â chyfreithiau a rheoliadau trwy gydol yr archwiliad.

Mae disgrifiad pellach o fy nghyfrifoldebau dros archwilio'r datganiadau ariannol wedi'i leoli ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn: www.frc.org.uk/ auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn ffurfio rhan o fy nhystysgrif.

Cyfrifoldebau eraill yr archwilydd

Mae'n ofynnol i mi ddod o hyd i ddigon o dystiolaeth i roi sicrhad rhesymol bod y gwariant a'r incwm a gofnodir yn y datganiadau ariannol wedi cael eu cymhwysu i'r dibenion yn unol â bwriad Senedd y DU a bod y trafodion ariannol a gofnodir yn y datganiadau ariannol yn cydymffurfio â'r awdurdodau sy'n eu llywodraethu.

Rwy'n cyfathrebu â'r rhai sydd â gofal llywodraethu mewn perthynas â, ymysg materion eraill, chwmpas ac amseru cynlluniedig yr archwiliad a chanfyddiadau archwilio arwyddocaol, gan gynnwys unrhyw ddiffygion arwyddocaol mewn rheolaeth fewnol yr wyf yn eu hadnabod yn ystod fy archwiliad.

Adroddiad

Nid oes gennyf unrhyw arsylwadau ynglŷn â'r datganiadau ariannol hyn.

Gareth Davies

Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol

24 Gorffennaf 2024

Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol
157–197 Buckingham Palace Road
Victoria
Llundain SW1W 9SP

Datganiadau ariannol

Datganiad Gwariant Cynhwysfawr Net

	Nodiadau	Blwyddyn a ddaeth i ben 1 Mawrth 2024 £'000	Blwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2023 £'000
Mân incwm	2	–	81
Gwariant			
Gwariant grant	3	(58,683)	(24,245)
Llai gwariant grant sydd wedi darfod neu wedi'u diddymu	3	4,187	2,913
		(54,496)	(21,332)
Costau gweithredu			
Costau staff	7	(1,265)	(1,746)
Dibrisio ac amorteidio	11, 12, 13	(6)	(12)
Costau gweithredu eraill	6	(766)	(920)
		(2,037)	(2,678)
Cyfanswm gwariant		(56,533)	(24,010)
Diffyg gweithredu		(56,533)	(23,929)
Incwm nad yw'n ymwneud â gweithredu			
Llog derbyniadwy	9	60	7
Dosbarthiadau a dderbyniwyd	10	1,410	477
Elw o werthu asedau ariannol hirdymor	17	1,427	1,146
		2,897	1,630
Gwariant net ar gyfer y flwyddyn		(53,636)	(22,299)
Incwm/(gwariant) cynhwysfawr arall			
Elw/(colled) net ar ailbrisio'r Gronfa Asedau Lluosog Cyfrifol	20	2,158	(2,294)
Cyfanswm gwariant cynhwysfawr		(51,478)	(24,593)

Mae'r Datganiad Gwariant Cynhwysfawr Net yn eithrio gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol CGDG, sydd wedi'u hadrodd mewn set o gyfrifon ar wahân.

Mae'r nodiadau ar dudalennau 55 i 63 yn ffurfio rhan o'r cyfrifon hyn.

Datganiadau ariannol (parhad)

Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol

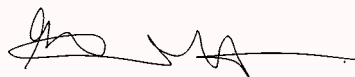
	Nodiadau	Ar 31 Mawrth 2024 £'000	Ar 31 Mawrth 2023 £'000
Asedau anghyfredol			
Asedau anniriaethol sefydlog	11	6	9
Eiddo, peiriannau a chyfarpar	12	4	7
Asedau hawl i ddefnyddio	13	—	—
Buddsoddiadau	14	37,707	46,347
		37,717	46,363
Asedau cyfredol			
Masnachu a symiau derbyniadwy eraill	15	12	2
Arian parod a chyfwerth ag arian parod	16	12,110	20,424
Arian parod a ddelir yn y gronfeydd gwaddol	16	29,058	27,582
		41,180	48,008
Cyfanswm asedau		78,897	94,371
Rhwymedigaethau cyfredol			
Masnachu a symiau taladwy eraill	18	(565)	(830)
Rhwymedigaethau grant	3	(76,892)	(58,623)
Cyfanswm asedau llai rhwymedigaethau net cyfredol		1,440	34,918
Rhwymedigaethau anghyfredol			
Masnachu a symiau taladwy eraill	18	—	—
Rhwymedigaethau grant	3	—	—
		—	—
Asedau llai rhwymedigaethau		1,440	34,918
Cynrychiolir gan:			
Cronfa wrth gefn gwerth teg	20	7,220	5,062
Cyfrif incwm a gwariant		(5,780)	29,856
		1,440	34,918

Mae'r datganiad hwn yn eithrio balansau sy'n gysylltiedig â gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol CGDG, sydd wedi'u hadrodd mewn set o gyfrifon ar wahân.

Mae'r nodiadau ar dudalennau 55 i 63 yn ffurfio rhan o'r cyfrifon hyn.

Dr Simon Thurley CBE
Cadeirydd

Eilish McGuinness
Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu

23 Gorffennaf 2024

Datganiad o Lifoedd Arian Parod

	Nodiadau	Blwyddyn a ddaeth i ben Mawrth 2024 £'000	Blwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2023 £'000
Diffyg gweithredu ar gyfer y cyfnod Dibrisio	11, 12, 13	(56,533)	(23,929) 12
Diffyg gweithredu wedi'i addasu ar gyfer trafodion nad ydynt yn arian parod		(56,527)	(23,917)
Cynnydd/(Gostyngiad) mewn rhwymedigaethau grant (Cynnydd)/Gostyngiad mewn symiau derbyniadwy (ac eithrio cyfalaf a buddsoddiadau)	3 15	18,269 (10)	(25,462) (11,254)
(Gostyngiad) mewn symiau taladwy nad ydynt yn gyfalaf	18	(265)	(11,254)
All-lif arian parod net o weithgareddau gweithredu		(38,533)	(60,630)
Llif arian parod o weithgareddau buddsoddi			
Taliadau i gaffael buddsoddiadau	13	–	(3,940)
Enillion o werthu buddsoddiadau		12,225	9,458
Incwm o fuddsoddiadau	9, 10	1,470	484
Mewnlif arian parod net o weithgareddau buddsoddi		13,695	6,002
Llif arian parod o weithgareddau cyllido			
Cymorth grant	5	18,000	–
Gostyngiad mewn arian parod		(6,838)	(54,628)
Gostyngiad net mewn arian parod a chyfwerth ag arian parod			
Balansau arian parod a gariwyd ymlaen	16	41,168	48,006
Llai balansau arian parod a ddygwyd ymlaen		(48,006)	(102,634)
Gostyngiad mewn arian parod		(6,838)	(54,628)

Mae'r nodiadau ar dudalennau 55 i 63 yn ffurfio rhan o'r cyfrifon hyn.

Datganiadau ariannol (parhad)

Datganiad o Newidiadau mewn Ecwiti Trethdalwyr

	Cronfa wrth gefn gwerth teg £'000	Cyfrif incwm a gwariant £'000
Balans ar 31 Mawrth 2023	5,062	29,856
Newidiadau mewn ecwiti trethdalwyr yn 2023–2024		
Colled net ar ailbriso asedau ariannol	2,158	–
Gwariant cynhwysfawr net a drosglwyddwyd i'r gronfa Gronedig	–	(53,636)
Cymorth grant gan DCMS	–	18,000
Balans ar 31 Mawrth 2024	7,220	(5,780)
Newidiadau mewn ecwiti trethdalwyr yn 2022–2023		
Balans ar 31 Mawrth 2022	7,356	52,155
Enillion net o ailbriso asedau ariannol	(2,294)	–
Gwariant cynhwysfawr net a drosglwyddwyd i'r gronfa Gronedig	–	(22,299)
Cymorth grant gan DCMS	–	–
Balans ar 31 Mawrth 2023	5,062	29,856

Mae'r gronfa wrth gefn gwerth teg yn ymwneud â'r gwahaniaeth rhwng llyfrgost a gwerth marchnad y buddsoddiadau yn y gronfa waddol (gweler nodyn 20).

Nodiadau i'r cyfrifon

1. Datganiad o bolisiau cyfrifyddu

Paratowyd y datganiadau ariannol hyn ar ffurf a bennwyd gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros DCMS gyda Deddf Treftadaeth Genedlaethol 1980 ac i fodloni gofynion Llawlyfr Adrodd Ariannol (LIAA) Llywodraeth y DU.

Mae'r triniaethau cyfrifyddu sydd wedi'u cynnwys yn y LIAA yn cymhwyso Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRS) fel y'u haddasir neu ddehonglir ar gyfer cyd-destun y sector cyhoeddus.

Pan fydd y LIAA yn caniatáu dewis, dewisir y polisi cyfrifyddu y bernir ei fod yn fwyaf priodol i amgylchiadau penodol CGDG at ddiben darparu barn wir a theg. Mae'r polisiau penodol a fabwysiadwyd gan CGDG wedi'u disgrifio isod. Maent wedi eu cymhwyso'n gyson wrth ymdrin ag eitemau yr ystyrir eu bod yn faterol i'r cyfrifon.

Nid ydym wedi mabwysiadu unrhyw IFRS a gyhoeddwyd nad yw wedi dod i rym eto.

a) Confensiwn cyfrifyddu

Cafodd y cyfrifon hyn eu paratoi o dan y confensiwn cost hanesyddol a'u haddasu lle bo'n briodol ar gyfer gwerth teg. Mae'r cyfrifon yn bodloni gofynion cyfrifyddu a datgelu'r Ddeddf Cwmnïau, y LIAA a Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol, lle bo'n briodol.

b) Busnes gweithredol

Paratowyd y cyfrifon hyn ar sail busnes gweithredol; mae hyn yn gweddu i'r canllawiau a nodir yn y LIAA sy'n nodi y dylid "rhoi sylw i'r dybiaeth sylfaenol y bydd datganiadau ariannol yn cael eu paratoi ar sail busnes gweithredol". Ymhellach, mae'n datgan y "dylai endidau noddedig y mae eu datganiadau o sefyllfa ariannol yn dangos cyfanswm rhwymedigaethau net baratoi eu datganiadau ariannol ar sail busnes gweithredol oni bai, ar ôl trafod gyda'u noddwyr, yr ystyrir bod y sail busnes gweithredol yn amhriodol". Nid oes unrhyw drafodaethau o'r fath wedi'u cynnal. Nid oes gan CGDG unrhyw reswm dros gredu bod gan DCMS gynlluniau i newid y trefniadau dosbarthu cymorth grant ar gyfer y sector treftadaeth ac felly mae'r ymddiriedolwyr yn tybio y byddant yn parhau i dderbyn cyllid.

c) Grantiau llywodraeth y DU

Ni thrinnir ein cymorth grant gan DCMS fel incwm. Yn hytrach, mae'n cael ei drin fel cyllido oherwydd yr

ystyrir ei fod yn gyfraniad gan barti rheoli sy'n achosi buddiant ariannol. Cyflawnir hyn drwy wneud credyd i'r cyfrif incwm a gwariant.

Ni wneir unrhyw ddyraniad rhwng grantiau at ddibenion refeniw a chyfalaf. Mae swm y cymorth grant sy'n cael ei gydnabod yn y cyfrifon hyn yn adlewyrchu'r symiau a dderbyniwyd mewn gwirionedd gan DCMS yn ystod y flwyddyn ariannol.

ch) Rhoddion

Trinnir rhoddion yn wahanol i gyllid a dderbynnir fel rhan o raglenni grant ar y cyd. Mae rhoddwr yn rhywun nad yw'n ymwneud o gwbl ag unrhyw benderfyniad i wario'r arian hwnnw. Os oes unrhyw gyfranogiad fe fyddai'n cael ei drin fel rhaglen grant ar y cyd.

Codir rhoddion fel arfer i'r cyfnod pan dderbyniwyd y cyllid. Fodd bynnag, pan fydd perthynas gontract rhwng CGDG a'r rhoddwr, codir y rhodd i'r cyfnod pan ddigwyddodd y gweithgaredd cysylltiedig, heb ystyried pryd y derbyniwyd yr arian.

d) Asedau anghyfredol

Mae asedau anghyfredol wedi'u cydnabod yn y Datganiad o Sefyllfa Ariannol am y gost, ac eithrio eitemau â chost o lai na £2,000 sy'n cael eu codi i'r Datganiad Gwariant Cynhwysfawr Net ym mlwyddyn eu caffael.

Darperir dibrisiant yn unol â'r cyfraddau a gyfrifwyd i ddiddymu prisiau'r asedau ar sail llinell wastad dros amcangyfrif o'u hoes ddefnyddiol, fel a ganlyn:

Ased hawl i ddefnyddio (lesau eiddo)	– Dros fywyd y les
Cyfarpar a ffitiadau swyddfa	– 4–10 mlynedd
Meddalwedd asesu grantiau a meddalwedd arall	– Hyd at 5 mlynedd

Mae dibrisio'n dechrau yn y mis ar ôl i'r ased gael ei roi ar waith.

dd) Dyrannu costau

Mae CGDG yn cyfrif ar wahân am ei gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol, y mae'n ofynnol i'w wneud o dan ei chyfarwyddyd cyfrifon Loteri Genedlaethol.

Mae CGDG yn mynd i gostau anuniongyrchol sy'n cael eu rhannu rhwng gweithgareddau a ariennir gan gymorth grant a gweithgareddau a ariennir gan y Loteri Genedlaethol. Mae'n ofynnol i CGDG ddosrannu'r costau anuniongyrchol hyn yn unol â 'Rheoli Arian Cyhoeddus' a gyhoeddir gan Drysorlys EF. Mae'r

Datganiadau ariannol (parhad)

dosraniad costau hwn yn ceisio adlewyrchu'r gyfran benodol o amser a threuliau a ymrwymir i bob gweithgaredd.

Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol y gyfran o gostau ar y cyd a ddosrannwyd i'n gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol oedd 99% (2022–2023: 99%).

e) Buddsoddiadau

Yn unol ag IFRS9 Offerynnau Ariannol, mae ein buddsoddiadau wedi'u cynnwys yn y cyfrifon ar werth y farchnad fel yr adroddir i ni gan ein rheolwyr buddsoddi. Mae'r enillion a cholledion a wireddwyd wedi'u cynnwys yn y datganiad gwariant cynhwysfawr net ac maent wedi'u cyfrifo fel y gwahaniaeth rhwng enillion o werthiannau a chost hanesyddol. Adlewyrchir enillion a cholledion nas gwireddwyd ar y buddsoddiadau hyn yn y swm wrth gefn gwerth teg, sy'n cael ei ddatgelu yn y Datganiad o Sefyllfa Ariannol a'r Datganiad o Newidiadau mewn Ecwiti Trethdalwyr. Dosbarthwyd y buddsoddiadau fel gwerth teg trwy incwm cynhwysfawr arall.

f) Trethiant

Ni wneir unrhyw ddarpariaeth ar gyfer trethiant cyffredinol gan fod CGDG wedi'i heithrio'n statudol o dan adran 507 Deddf Trethi Incwm a Chorfforaethol 1988.

Nid yw CGDG yn gofrestredig ar gyfer Treth ar Werth (TAW), felly mae costau sy'n cynnwys TAW wedi'u cynnwys o dan y disgrifiadau gwariant perthnasol yn y cyfrifon hyn.

ff) Pensiynau

Codir y gost reolaidd o ddarparu buddiannau i'r Datganiad Gwariant Cynhwysfawr Net dros fywydau gwasanaeth aelodau'r cynllun ar sail canran gyson o dâl pensiynadwy. Mae bron pob un o'n staff yn aelodau o PGPGS neu alpha (y cynllun a ddilynodd PGPGS) ac mae'r ganran o dâl pensiynadwy yn cael ei hysbysu gan Swyddfa'r Cabinet cyn dechrau bob blwyddyn ariannol. Gweler yr adroddiad tâl cydnabyddiaeth a staff am fanylion pellach.

g) Lesau

Mae asedau hawl defnyddio yn cael eu nodi yn y Datganiad o Sefyllfa Ariannol ar gost a bennir gan werth presennol y taliadau sy'n ddyledus o dan bob les. Caiff y costau eu hamorteiddio dros isafswm cyfnod y les. Mae costau ariannol gwasanaethu'r asedau ar les yn cael eu codi fel llog yn y Datganiad Gwariant Cynhwysfawr Net.

ng) Rhwymedigaethau grant

Cydnabyddir dyfarniadau grant fel rhwymedigaethau yn y Datganiad o Sefyllfa Ariannol os ydynt yn bodloni'r diffiniad o rwymedigaethau yn IAS37 Darpariaethau, Rhwymedigaethau Amodol ac Asedau Amodol, boed yn deillio o rwymedigaethau cyfreithiol neu ddeongliadol.

Caiff dyfarniadau grant eu cydnabod fel gwariant a rhoddir cyfrif am ymrwymadau pan:

- fo'r dyfarniad wedi'i benderfynu'n ffurfiol gan CGDG; a
- phan fo'r dyfarniad wedi'i hysbysu i'r derbynydd arfaethedig; a
- phan fo'r dyfarniad yn rhydd rhag unrhyw amodau perfformiad penodol o dan reolaeth CGDG.

Pan nad oes angen cydnabod rhwymedigaethau mwyach, gan nad yw'r prosiect sy'n cael ei ariannu'n gofyn am yr holl arian a neilltuwyd ar ei gyfer o dan y contract grant, rydym yn lleihau gwerth y rhwymedigaethau sy'n weddill. Mae'r holl rhwymedigaethau grant yn daladwy ar unwaith wrth dderbyn ceisiadau dilys am daliad. Yn ddamcaniaethol, gallai grantion ofyn am eu grant cyfan o fewn y 12 mis nesaf os cwblhawyd eu prosiectau o fewn y cyfnod hwnnw. Gan hynny rydym yn mabwysiadu ymagwedd ochelgar ac yn dangos bod yr holl rhwymedigaethau'n aeddfedu o fewn un flwyddyn.

Mae dau fath o rwymedigaeth grant:

1. pan wnaed y penderfyniad terfynol i ddyfarnu grant ond nid oes contract wedi'i lofnodi eto gyda'r granti. Pan fydd y granti wedi cael ei hysbysu am ein penderfyniad i ddyfarnu grant iddo, caiff yr ymrwymiad ei drin fel rhwymedigaeth lawn.
2. pan roddir pas rownd gyntaf i brosiect treftadaeth. Yn yr amgylchiadau hyn pan fydd yr ariannu'n amodol ar ail benderfyniad, rydym yn datgelu'r rhain fel rhwymedigaethau amodol.

Ceir dadymrwymadau ar rhwymedigaethau amodol pan na throsir ymrwymiad i rhwymedigaeth lawn. Fel arfer mae hyn yn digwydd oherwydd i'r granti benderfynu i beidio ag ymgymryd â'i brosiect neu oherwydd y teimla'r ymddiriedolwyr na allant ariannu ceisiadau rownd dau o ganlyniad i'r angen am gynnal cyllid wrth gefn digonol.

h) Arian parod a chyfwerth ag arian parod

Mae arian parod yn cynnwys arian parod mewn llaw ac adneuo'n ddelfir ar alwad gyda'n rheolwyr buddsoddi.

i) Ansicrwydd amcangyfrif

Mae paratoi'r cyfrifon hyn yn ei gwneud yn ofynnol i uwch reolwyr wneud dyfarniadau, amcangyfrifon a thybiaethau a all effeithio ar fesur incwm, treuliau, asedau, rhwymedigaethau a gofnodir a datgelu rhwymedigaethau wrth gefn. Gall hefyd effeithio ar y dyraniad costau rhwng ein cymorth grant a'n gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol.

Os yw'r amcangyfrifon a'r thybiaethau hyn, sy'n seiliedig ar amcangyfrif neu farn orau uwch reolwyr ar ddyddiad y datganiadau ariannol, yn gwyro oddi wrth amgylchiadau gwirioneddol yn y dyfodol, caiff yr amcangyfrifon a'r thybiaethau gwreiddiol eu diweddarau yn y cyfnod y bydd yr amgylchiadau'n newid ynddo.

Mae ein hamcangyfrifon a'n dyfarniadau'n cael eu gwerthuso'n barhaus ac maent yn seiliedig ar brofiad hanesyddol a ffactorau eraill, gan gynnwys disgwyliadau o ddiwyddiadau yn y dyfodol y credir eu bod yn rhesymol o dan yr amgylchiadau.

Y barnau mwyaf arwyddocaol yw:

Darpariaeth ar rwymedigaethau grant

Bob blwyddyn rydym yn gwneud darpariaeth yn erbyn rhwymedigaethau grant a gydnabyddir yn y cyfrifon. Mae hyn yn cynnwys:

- dad-ymrwymiaidau y gwyddys amdanynt ar ôl diwedd y flwyddyn
- rhwymedigaethau a allai fod yn anactif, h.y.: heb dderbyn unrhyw daliadau grant na chyswllt ers nifer o flynyddoedd)

Dyrannu costau rhwng ein dau brif weithgaredd

Mae gennym system cofnodi amser er mwyn i staff nodi pa raglenni cymorth grant y maent yn gweithio arnynt ac mae costau'n cael eu hailgodi yn seiliedig ar y data hwnnw. Mae'n ofynnol i staff gofnodi faint o amser y maent yn ei dreulio ar bob rhaglen bob mis.

2. Mân incwm

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Ad-dalu grantiau	—	81

3. Rhwymedigaethau grant

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Rhwymedigaeth a ddygwyd ymlaen	58,623	84,085
Ymrwymiaidau yn y flwyddyn	58,683	24,245
Dad-ymrwymiaidau	(4,187)	(2,913)
Ymrwymiaidau a dalwyd	(36,227)	(46,794)
Rhwymedigaeth a gariwyd ymlaen	76,892	58,623

Mae balans yr ymrwymiad grant ar ddiwedd y flwyddyn yn cynrychioli symiau sy'n ddyledus yn y cyfnodau a ganlyn:

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Ymhen un flwyddyn	76,892	58,623
Ymhen dwy i bum mlynedd	—	—
	76,892	58,623

Er bod y grantiau a dalwyd yn ystod y flwyddyn ar gyfer rhaglenni cymorth grant yn £36.2miliwn, mae'r ffigur hwn yn cynnwys taliadau grant o £0.2m a wnaed gan ddefnyddio ein harian sy'n deillio o'r Loteri Genedlaethol. Adlewyrchir y rhain yn y cyfrifon fel dyled sy'n ddyledus gan ein gweithgareddau cymorth grant i'n gweithgareddau dosbarthiad Loteri.

Ar 31 Mawrth 2024, roedd y symiau uchod yn net o ddarpariaeth o £31,000 (31 Mawrth 2023: £162,000) am symiau yr ydym yn eu rhagweld efallai na chânt eu talu yn y blynyddoedd i ddod.

4. Rhwymedigaethau amodol

Nid oes unrhyw rwymedigaethau amodol yn 2023–2024 (dim byd yn 2022–2023) oherwydd yr oedd yr holl rwymedigaethau grant a wnaed yn ystod y flwyddyn yn ddyfarniadau grant llawn heb unrhyw grantiau datblygu neu grantiau perfformiad penodol.

5. Cymorth grant

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Grant gan DCMS	18,000	—

Ni wnaethom dynnu unrhyw gymorth grant i lawr yn 2022–2023 oherwydd i ni ddal balansau arian parod dros ben o flynyddoedd blaenorol a chytunwyd ar hyn gyda DCMS. Mae hyn oherwydd bod arian parod yn cael ei dalu fesul cam i grantion, nid ar yr adeg y gwneir y dyfarniad. Mae'r balansau arian dros ben bellach wedi'u defnyddio'n llawn ac felly tynnwyd arian parod i lawr o DCMS yn ystod y flwyddyn.

Datganiadau ariannol (parhad)

6. Costau gweithredu eraill

	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Llety	72	75
Post a ffonau	26	26
Teithio, cynhaliath a lletygarwch	16	13
Ffioedd proffesiynol		
– Cysylltiedig â grantiau	67	81
– Ddim yn gysylltiedig â grantiau	434	650
Cyfathrebu	49	20
Hyfforddiant staff	40	2
Mân dreuliau	4	2
Cyfarpar swyddfa	16	11
Tâl cydnabyddiaeth archwilwyr	42	40
	766	920

Ni thalwyd unrhyw ffioedd nad ydynt yn ymwneud ag archwilio i'r archwilwyr allanol.

Roedd costau gweithredu eraill yn is yn 2023–2024 na'r flwyddyn flaenorol oherwydd y gostyngiad mewn gweithgarwch cymorth grant, tan chwarter olaf y flwyddyn ariannol.

7. Costau staff

	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Cyflogau	906	1,315
Taliadau YG y Cyflogwr	98	109
Taliadau i'r cynllun pensiwn	247	266
Costau staff dros dro	14	56
	1,265	1,746

Roedd costau staff yn is yn 2023–2024 na'r flwyddyn flaenorol oherwydd y gostyngiad mewn gweithgarwch cymorth grant tan chwarter olaf y flwyddyn ariannol.

8. Costau a ailgodwyd

Yn ystod 2023–2024, dosbarthodd CGDG symiau o arian gan wahanol sefydliadau llywodraeth ganolog. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, y gyfran o gostau gweithredu ar y cyd a ddosrannwyd i ddosbarthiad rhaglenni ariannu craidd CGDG oedd 1% (2022–2023: 1%).

Rydym yn nodi cyfran y gwaith a wneir gan staff ar weithgareddau nad ydynt yn ymwneud â'r Loteri Genedlaethol ac yn ailgodi hyn ar y rhaglenni amrywiol a gefnogir gan gymorth grant. Rydym hefyd yn cyfrifo dyraniad gorbenion cysylltiedig fel rhan o'r dasg hon o ailgodi costau.

Cyfanswm gwerth y costau wedi'u hailgodi hyn yn 2023–2024 oedd £1.7m (2022–2023: £2.4m).

9. Llog a dderbyniwyd

	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Ar arian parod a ddelir gronfa waddol	60	7

10. Dosbarthiadau a dderbyniwyd

	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Incwm o fuddsoddiadau'r gronfa waddol	1,410	477

11. Asedau anniriaethol

	Technoleg Gwybodaeth	
	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Cost ar ddechrau'r flwyddyn	15	15
Ychwanegiadau	–	–
Gwarediadau	–	–
Ar ddiwedd y flwyddyn	15	15
Amorteiddio ar ddechrau'r flwyddyn	6	3
Gwarediadau	–	–
Tâl am y flwyddyn	3	3
Ar ddiwedd y flwyddyn	9	6
Llyfrwerth net ar ddechrau'r flwyddyn	9	12
Ar ddiwedd y flwyddyn	6	9

Mae cyfalafu technoleg gwybodaeth yn cynrychioli datblygu ffurflenni cais electronig a system rheoli asesu ceisiadau. Mae'r ffigurau uchod yn cynrychioli cyfran CGDG o gostau a anfonebwyd i CGDG gan ddatblygwyr meddalwedd; codwyd bron yr holl gostau ar ein gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol. Ni chyfalafwyd unrhyw gostau a gynhyrchwyd yn fewnol. Amorteiddiwyd ychwanegiadau dros eu bywyd defnyddiol disgwylidig.

12. Eiddo, peiriannau a chyfarpar

	Eiddo prydles fer		TG a chyfarpar arall		Ffitiadau swyddfa		Cyfanswml	
	2023-24 £'000	2022-23 £'000	2023-24 £'000	2022-23 £'000	2023-24 £'000	2022-23 £'000	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Cost ar ddechrau'r flwyddyn	–	8	7	17	–	1	7	26
Ychwanegiadau	–	–	–	–	–	–	–	–
Gwarediadau	–	(8)	–	(10)	–	–	–	(18)
Ar ddiwedd y flwyddyn	–	–	7	7	–	1	7	8
Dibrisio ar ddechrau'r flwyddyn	–	6	–	6	–	1	–	13
Gwarediadau	–	(8)	–	(10)	–	–	–	(18)
Tâl am y flwyddyn	–	2	3	4	–	–	3	6
Ar ddiwedd y flwyddyn	–	–	3	–	–	1	3	1
Llyfrwerth net ar ddechrau'r flwyddyn	–	2	7	11	–	–	7	13
Ar ddiwedd y flwyddyn	–	–	4	7	–	–	4	7

Mae eiddo prydles fer yn cynrychioli cost adnewyddu eiddo rydym yn ei lesio. Ar hyn o bryd nid oes gennym unrhyw lesau o dan IFRS 16 gan eu bod y tu allan i'r cwmpas (gweler nodyn 13). Mae gwerth eiddo, peiriannau a chyfarpar yn cynrychioli rhaniad cymesur o'r asedau a ddefnyddir gan gymorth grant CGDG a'i gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol. Ar hyn o bryd y rhaniad hwn yw 99% Loteri Genedlaethol ac 1% cymorth grant.

13. Ased hawl i ddefnyddio

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn	–	3
Amorteiddiad	–	(3)
Balans ar ddiwedd y flwyddyn	–	–

14. Buddsoddiadau

Sefydlwyd CGDG ym 1980 fel olynydd i'r Gronfa Tir Genedlaethol. Credodd yr ymddiriedolwyr, o'r cymorth grant cychwynnol a sefydlodd CGDG, y dylid ystyried bod y swm o £10miliwn yn rhelyw y Gronfa Tir Genedlaethol a'i drin fel cronfa waddol. Penderfynwyd i'w fuddsoddi gyda'r nod o gynnal ei werth cyfalaf mewn termau real o'i gymharu â'r Mynegai Prisiau Manwerthu. Y tu hwnt i hynny, nod y buddsoddiad yw cyflawni twf digonol mewn termau real i alluogi CGDG i gyflawni ei rhwymedigaethau. I'r perwyl hwn, gall buddsoddiadau mewn asedau ariannol a all gael eu marchnatah hwylus gael eu gwneud y tu allan i'r DU. Mae'r tabl ar ddadansoddi buddsoddiadau ar ddiwedd y flwyddyn isod yn crynhoi'r lledaeniad o fuddsoddiadau fesul math ac ardal.

Yn 2018–2019, newidiodd ymddiriedolwyr y mynegai targed o'r Mynegai Prisiau Manwerthu i'r Mynegai Prisiau Defnyddwyr. Nid yw'r mynegai blaenorol yn boblogaidd yn y byd buddsoddi mwyach a bu pryder efallai na fyddai rhifau mynegai'n cael eu cynhyrchu yn y dyfodol.

Y nod yw y gellir tynnu gwerth gwared y gronfa waddol, h.y. y swm dros ben gwerth cyfredol y 10miliwn gwreiddiol, i lawr i helpu ariannu gweithgarwch rhoi grantiau CGDG. Ar adegau, mae ymddiriedolwyr wedi tynnu cyllid i lawr sy'n mynd â gwerth y gronfa waddol islaw ei gwerth targed. Mae'r ymddiriedolwyr yn gyndyn o wneud hyn ac yn ei wneud dim ond pan fydd posibilrwydd o golli rhan sylweddol o dreftadaeth y DU. O dan yr amgylchiadau hyn, mae ymddiriedolwyr yn monitro'r diffyg ac yn defnyddio cymorth grant y dyfodol i ail-lenwi'r gronfa waddol os nad yw twf cyfalaf yn uwch na'r cynnydd yn y Mynegai Prisiau Defnyddwyr.

Ar 31 Mawrth 2024, gwerth y buddsoddiad gwreiddiol o £10miliwn fyddai £57.9m gan gymryd mynegeio i ystyriaeth. Y gwerth marchnad gwirioneddol oedd £67miliwn gan gynnwys arian parod a ddaliwyd o fewn y gwaddol (£29.1miliwn).

Mae'r gronfa waddol yn cynnwys y canlynol:

	Gwerth marchnad 2023-24 £'000	Gwerth marchnad 2022-23 £'000
Asedau ariannol tymor hir	37,707	46,347
Arian parod	29,058	27,582
	66,765	73,929

Datgelir yr elfen o'r gronfa hon a ddelir mewn arian parod yn y cyfrifon hyn fel ased cyfredol fel rhan o'r balansau arian parod.

Buddsoddir gweddill y gronfa waddol yn y Gronfa Asedau Lluosog Cyfrifol a redir gan ein darparwr

Datganiadau ariannol (parhad)

rheoli buddsoddiadau sy'n buddsoddi mewn ystod o 22 o ymddiriedolaethau unedol a buddsoddi ar draws llawer o fathau gwahanol o asedau a marchnadoedd daearyddol. Gwerthir unedau yn y Gronfa Asedau Lluosog Cyfrifol i godi cyllid ar gyfer taliadau grant a threuliau gweinyddol. Nid oes gan yr ymddiriedolwyr unrhyw gynlluniau i ddatod y gronfa waddol gyfan.

Mae symudiadau ar y buddsoddiadau yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn:

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Cost a llyfrwerth net		
Ar ddechrau'r flwyddyn	41,285	45,657
Ychwanegiadau	—	3,940
Gwarediadau	(10,798)	(8,312)
	30,487	41,285

Llyfrwerth net		
– Rhestrir ar Gyfnewidfa Stoc Llundain	—	—
– Buddsoddiadau heb eu rhestru	30,487	41,285
	30,487	41,285

Cost	30,487	41,285
Gwerth marchnad	37,707	46,347
Enillion nas gwirededwyd	7,220	5,062

Nid oes unrhyw rwymedigaeth dreth ar enillion a wireddir gan CGDG. Dadansoddiad o'r buddsoddiadau ar ddiwedd y flwyddyn oedd:

	2023-24 %	2022-23 %
Bondiau	11	11
Ecwiti DU	—	—
Ecwiti Ewrop (ac eithrio'r DU)	—	—
Ecwiti thematig	15	17
Cronfeydd ecwiti byd-eang	56	49
Eiddo	5	5
Amrywiaethwyr	9	10
Seilwaith	—	—
Arian parod	4	8
Nwyddau	—	—
	100	100

Ceir rhagor o wybodaeth am fuddsoddiadau sylfaenol y gronfa waddol o dan nodyn 21 (Offerynnau ariannol) a'r nodyn Datgelu Buddsoddiadau yn yr adroddiad hwn.

15. Masnachu a symiau derbyniadwy eraill

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Rhagdaliadau ac incwm cronedig	12	2
	12	2

16. Arian parod a chyfwerth ag arian parod

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Mynediad ar unwaith		
– Arian parod yn y banc	12,110	20,424
– Arian parod a ddelir mewn cronfeydd hylifedd	29,058	27,582
	41,168	48,006

Delir arian yn y banc i gefnogi ein gweithgareddau o ddydd i ddydd. Mae arian parod a ddelir mewn cronfeydd hylifedd yn arian hylifol ar ôl gwerthu o'r gronfa waddol.

17. Elw o werthu buddsoddiadau

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Elw o werthu asedau ariannol hirdymor	1,427	1,146

18. Masnachu a symiau taladwy eraill

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Symiau taladwy masnachu	16	116
Symiau taladwy eraill gan gynnwys trethiant a nawdd cymdeithasol	444	636
Croniadau ac incwm gohiriedig	105	78
	565	830

Mae'r holl symiau masnachu a symiau taladwy eraill yn ddyledus o fewn blwyddyn ac yn cael eu cynnwys yn y rhwymedigaethau cyfredol.

19. Trafodion cyrff cysylltiedig

Mae CGDG yn gorff cyhoeddus anadrannol a noddir gan DCMS. Ystyrir bod DCMS yn gorff cysylltiedig.

Yn ystod y flwyddyn, roedd gan CGDG (gan gynnwys ei gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol) drafodion materol amrywiol, ar wahân i ddyfarniadau grant, gyda DCMS ei hun a gyda phum endid yr ystyrir mai DCMS yw'r adran noddi ar eu cyfer: Cronfa Gymunedol y Loteri Genedlaethol, Sport England, UK Sport, Historic England a Chyngor Celfyddydau Lloegr.

Gellir dod o hyd i fanylion pellach y trafodion a balansau hyn yng nghyfrifon gweithgareddau dosbarthiad Loteri Genedlaethol CGDG.

Fel y nodir yn y cyfrifon hyn, mae CGDG wedi dosbarthu arian ar ran gwahanol sefydliadau llywodraethol: yr Adran dros Ddigidol, Diwylliant, y Cyfryngau a Chwaraeon, Defra; a Llywodraeth Cymru.

Roedd tri o brosiectau lle datganodd ymddiriedolwr ac aelodau wrthdaro buddiannau:

Y Llyfrgell Brydeinig

Grant o £245,550 – Caffael Llythyrau Elizabeth Barrett Browning

Datganodd Orlando Rock fuddiant fel Cadeirydd Christie's. Roedd Christie's yn ymwneud â gwerthu'r llythyrau.

Datganodd Simon Thurley fuddiant gan iddo newydd gamu i lawr fel Ymddiriedolwr y Llyfrgell Brydeinig. Roedd yn dal yn aelod o'u Pwyllgor Prosiectau Mawr.

The Landmark Trust

Grant o £5,300,000 – Saving Mavisbank House

Datganodd Simon Thurley wrthdaro buddiannau gan fod ei wraig, Anna Keay, yn Gyfarwyddwr The Landmark Trust.

Urban Green Newcastle

Grant o £701,417 – #Species Newcastle's Nature Networks

Datganodd Carol Pyrah fuddiant gan mai hi yw Prif Weithredwr Urban Green Newcastle.

cynhyrchu gan weithgareddau gweithredu o ddydd i ddydd yn hytrach na chael eu dal i newid y risgiau sy'n wynebu'r sefydliad.

Risg hylifedd

Mae'r ymddiriedolwyr yn cynnal cronfa waddol ac mae ei buddsoddiad sylfaenol yng Nghronfa Asedau Lluosog Cyfrifol ein darparwyr rheoli buddsoddiadau'n cael ei fasnachu'n eang. Gall ymddiriedolwyr hylifo asedau ar sail ddyddiol os bydd yr angen am gyllido taliadau grant yn codi. Gan hynny, mae'r ymddiriedolwyr wedi'u bodloni bod ganddynt ddigon o adnoddau hylif ar ffurf eu balansau arian parod (gwerth £41miliwn ar ddyddiad y Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol) a buddsoddiadau'r gronfa waddol (gwerth £38m ar ddyddiad y Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol), i dalu'r holl ddyfarniadau grant sy'n weddill o £76.9m a'r rhwymedigaethau gweinyddol o £0.6m. Mae'r gwaddol wedi'i fuddsoddi mewn cronfa a fuddsoddir yn bennaf mewn ymddiriedolaethau unedol a all gael eu marchnata'n hwylus; mae'r prisiau'n cael eu dyfynnu'n ddyddiol yn y Financial Times. Mae CGDG yn monitro ei balansau arian parod ar sail ddyddiol ac yn cynnal cysylltiadau rheolaidd â grantion i gael dealltwriaeth o'u gofynion tebygol o ran tynnu arian i lawr.

Ystyria'r ymddiriedolwyr nad yw CGDG yn agored i risgiau hylifedd arwyddocaol.

Risg marchnadoedd a chyfraddau llog

Dalwyd balansau arian parod mewn amrywiaeth o gyfrifon banc – oll ar gyfraddau llog amrywiol.

Y balansau arian parod ar ddiwedd y flwyddyn oedd £41miliwn ac fe'u dalwyd fel y datgelir yn y tabl yn nodyn 16. Ar gyfer asedau ariannol eraill a rhwymedigaethau ariannol CGDG roedd y gyfradd log yn sero y cant.

Ar ddiwedd y flwyddyn, gwerth y gwaddol ar y farchnad, ac eithrio ei elfen arian parod, oedd £38miliwn. Mae enillion yn ddibynnol ar farchnadoedd stoc a nwyddau byd-eang ac roedd perfformiad y buddsoddiadau wedi'i gynnwys o fewn y portffolio. Yn y flwyddyn, bu'r enillion ar y gwaddol yn gynydd o 10.2%.

Mae'r balans arian parod a buddsoddiadau o fewn y gronfa waddol yn uwch na gwerth cyfredol rhwymedigaethau presennol. Gwnaed £25.4miliwn o ddyfarniadau grant ar gyfer Species Survival Fund yn chwarter olaf 2023–2024 er nad yw'r cymorth grant ar gyfer yr ymrwymadau hyn wedi'i dynnu i lawr eto.

20. Cronfa wrth gefn gwerth teg

	2023–24 £'000	2022–23 £'000
Ar ddechrau'r flwyddyn	5,062	7,356
Symudiad yn ystod y flwyddyn	2,158	(2,294)
Ar ddiwedd y flwyddyn	7,220	5,062

Mae'r gronfa wrth gefn gwerth teg yn ymwneud â'r gwahaniaeth rhwng llyfrgost a gwerth marchnad buddsoddiadau (gweler nodyn 14).

21. Offerynnau ariannol

Mae IFRS 7, Offerynnau Ariannol: Datgeliadau yn mynnu datgelu'r rôl y mae offerynnau ariannol wedi'u cael yn ystod y cyfnod wrth greu neu newid y risgiau y mae endid yn eu hwynebu wrth gyflawni'i weithgareddau.

Mae offerynnau ariannol yn chwarae rôl mwy cyfyngedig o lawer wrth greu neu newid risgiau ar gyfer CGDG na'r hyn sy'n nodweddiadol ar gyfer y cwmnïau rhestredig y mae IFRS 7 yn berthnasol iddynt yn bennaf. Nid oes gan CGDG y pŵer i fenthyg arian ond gall fuddsoddi cyllid sy'n deillio o gymorth grant. Ac eithrio'r gronfa waddol, mae asedau a rhwymedigaethau ariannol yn cael eu

Datganiadau ariannol (parhad)

Os tynnwyd yr arian i lawr yn y flwyddyn, byddai'r balans arian parod a buddsoddiadau yn y gronfa waddol wedi bod yn sylweddol fwy na gwerth cyfredol rhwymedigaethau presennol. At hynny, rydym wedi cael ein hysbysu y bydd ein cyllid arferol o £5.3miliwn y flwyddyn gan DCMS yn parhau yn ei le am gyfnod yr Adolygiad Gwariant nesaf.

Os bydd gwerth y gronfa waddol yn dirywio'n sylweddol dros y tymor hir, byddai'r ymddiriedolwyr yn gofyn am gynydd yn eu cymorth grant ac ar yr un pryd yn gostwng eu cyllidebau dyfarnu grantiau ar gyfer y dyfodol. Os caiff yr ymagwedd hon ei droi i lawr gan DCMS, byddai'r ymddiriedolwyr yn adolygu eu strategaeth dyfarnu grantiau tymor hir.

Risg credyd

Mae symiau derbyniadwy CGDG yn cynnwys dyledwyr masnach a rhagdaliadau yn bennaf. Gan hynny, nid yw'n agored i risgiau credyd sylweddol.

Risgiau arian tramor

Mae'r elfen o'r gronfa waddol sydd wedi'i buddsoddi mewn Cronfa Asedau Lluosog Cyfrifol gan ein darparwr rheoli buddsoddiadau wedi'i phrisio mewn sterling. Mae CGDG yn buddsoddi mewn nifer mawr o ymddiriedolaethau unedol a chynhyrchion tebyg, y mae llawer ohonynt yn cynnwys buddsoddiadau mewn asedau sydd wedi'u prisio mewn arian cyfred gwledydd eraill. Nid yw'n bosibl bod yn fanwl gywir am y gyfran o'r buddsoddiadau sydd wedi'u prisio mewn arian cyfred gwledydd eraill, ond mae'n tua dau draean o'n daliadau buddsoddi. Mae CGDG yn lliniaru'r ffaith ei bod yn agored i risgiau cyfnewid tramor trwy fuddsoddi mewn lledaeniad byd-eang o ecwitiau, bondiau a nwyddau, ac felly mathau gwahanol o arian cyfred. Mae Panel Buddsoddi'r Ymddiriedolwyr yn monitro buddsoddiadau ein cronfa waddol, gan gynnwys pa mor agored y mae i arian cyfred gwledydd eraill o fewn CGDG. Prisir holl asedau eraill CGDG mewn sterling.

Risg buddsoddiadau

Caiff y buddsoddiadau eu buddsoddi mewn cronfa a reolir gan ein darparwr rheoli buddsoddiadau. Mae buddsoddiadau sylfaenol fel arfer yn ymddiriedolaethau buddsoddi sydd yn y pen draw wedi'u hategu gan fuddsoddiadau cyfranddaliadau.

Gall gwerth cyfranddaliadau fynd i fyny ac i lawr am amrywiaeth eang o resymau. Trwy fuddsoddi gyda'n darparwr rheoli buddsoddiadau rydym yn prynu i mewn i'w harbenigedd mewn gwneud buddsoddiadau. Ar ôl buddsoddi'n wreiddiol yn y Gronfa Asedau

Lluosog Elusennol ac erbyn hyn yn y Gronfa Asedau Lluosog Cyfrifol, rydym yn ceisio hanes o enillion uwchlaw chwyddiant tra'n lleihau effaith anweddolrwydd y farchnad.

Drwy fuddsoddi mewn cronfa asedau lluosog, mae ein harian yn cael ei ddsbarthu ar draws nifer fawr o fuddsoddiadau a mathau o asedau, gan gynnwys y rhai sydd wedi'u dylunio i gynnal gwerth mewn marchnadoedd sy'n gostwng, er mwyn lledaenu'r risg.

Delir y buddsoddiadau hyn er budd hirdymor CGDG gan ein galluogi i dynnu symiau i lawr pan fydd y galw am ddyfarniadau grant yn fwy na'n cymorth grant blyneddol. Gan hynny, os bydd gwerth y buddsoddiadau'n codi neu'n gostwng yn sylweddol mewn unrhyw flwyddyn benodol, ni fyddai hyn yn effeithio'n syth ar y grantiau a roddwn. Gan ddibynnu ar natur y newid sylweddol yng ngwerth y buddsoddiad, a'i debygolrwydd o barhau yn y tymor canolig i'r tymor hir, gall ymddiriedolwyr ddiwygio cyllidebau grant yn y dyfodol i adlewyrchu'r effaith.

Mae'r Panel Buddsoddi'n cynnwys tri aelod annibynnol sydd â phrofiad helaeth yn y marchnadoedd ariannol. Mae'r Panel Buddsoddi'n adrodd yn uniongyrchol i'r Bwrdd Ymddiriedolwyr

Asedau ariannol fesul categori

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Asedau yn unol â'r datganiad o sefyllfa ariannol		
– Buddsoddiadau	37,707	46,347
– Arian parod a chyfwerth ag arian parod	41,168	48,006
– Benthyciadau a symiau derbyniadwy	12	2
	78,887	94,355

Rhwymedigaethau ariannol fesul categori

	2023-24 £'000	2022-23 £'000
Rhwymedigaethau yn unol â'r datganiad o sefyllfa ariannol		
– Ymrwymadau grant	76,892	58,623
– Masnachu a symiau taladwy eraill	460	752
– Croniadau	105	78
	77,457	59,453

Gwerthoedd teg

Isod mae cymhariaeth, fesul categori, o lyfrwerthoedd a gwerthoedd teg asedau a rhwymedigaethau ariannol CGDG ar 31 Mawrth 2024 a 2023.

Asedau ariannol ar 31 Mawrth 2024

	Llyfrwerth £'000	Gwerth teg £'000
Arian parod	41,168	41,168
Buddsoddiadau	37,707	37,707
Symiau derbyniadwy	12	12
	78,887	78,887

Asedau ariannol ar 31 Mawrth 2023

	Llyfrwerth £'000	Gwerth teg £'000
Arian parod	48,006	48,006
Buddsoddiadau	46,347	46,347
Symiau derbyniadwy	2	2
	94,355	94,355

Rhwymedigaethau ariannol ar 31 Mawrth 2024

	Llyfrwerth £'000	Gwerth teg £'000
Symiau grant taladwy	76,892	76,892
Symiau gweithredu taladwy	16	16
Symiau taladwy eraill	444	444
Croniadau	105	105
	77,457	77,457

Rhwymedigaethau ariannol ar 31 Mawrth 2023

	Llyfrwerth £'000	Gwerth teg £'000
Symiau grant taladwy	58,623	58,623
Symiau gweithredu taladwy	116	116
Symiau taladwy eraill	636	636
Croniadau	78	78
	59,453	59,453

Sail prisio teg:

1. Arian parod yw gwerth buddsoddiadau ac adneuo marchnad ariannol tymor byr gyda banciau masnachol. Y disgwyliad yw y bydd y llyfrwerth yn cyfateb i'r gwerth teg.
2. Gwneir buddsoddiadau mewn gwarantau all gael eu marchnata'n hwylus ac fe'u prisir ar ganol y farchnad ar ddiwedd busnes ar ddyddiad y datganiad o sefyllfa ariannol. Pan fo'n berthnasol, cymerir y gyfradd gyfnewid derfynol rhwng yr arian cyfred sylfaenol a sterling ar ddyddiad y datganiad o sefyllfa ariannol. Mae llyfrwerth yn adlewyrchu'r pris gwirioneddol a dalwyd mewn sterling ar ddyddiad cwblhau'r trafodion.
3. Ni thibir bod angen darpariaeth ar gyfer drwgddyed. Nid yw'r un o'r dyledion yn dymor hir ac felly ni chymhwyswyd unrhyw ffactor disgowntio.
4. Mae'r holl symiau taladwy nad ydynt yn ymwneud â grantiau'n ddyledus o fewn telerau contract arferol, 14–30 niwrnod fel arfer, ac felly nid oes unrhyw wahaniaeth yn bodoli rhwng llyfrwerth a gwerth teg.

Aeddfedrwydd rhwymedigaethau ariannol

Mae'r Datganiad o Sefyllfa Ariannol yn datgelu'r ffigurau uchod wedi'u gwahanu rhwng y symiau sy'n ddyledus ymhen un flwyddyn a symiau sy'n ddyledus ymhen mwy nag un flwyddyn. Nid yw ein contractau gyda grantion yn cynnwys unrhyw raniad rhwng symiau sy'n ddyledus ymhen un flwyddyn a'r tu hwnt i un flwyddyn.

Yn ddamcaniaethol, gallai grantion ofyn am eu grant cyfan o fewn y 12 mis nesaf os cwblhawyd eu prosiectau o fewn y cyfnod hwnnw.

Gan hynny rydym wedi mabwysiadu ymagwedd oichelgar ac wedi dangos bod yr holl rwymedigaethau'n aeddfedu o fewn un flwyddyn. Yn 2023–2024, mae hyn yn £77,457k (£59,453k yn 2022–2023).

22. Colledion a thaliadau arbennig

Ceir colledion pan nad oes unrhyw dystiolaeth bod amcanion prosiect a ariannwyd wedi'u cyflawni. Yn 2023–2024, nid oedd gan CGDG unrhyw ddiddymidiadau (2022–2023: un gwerth cyfanswm o £3,287).

Ceir taliadau arbennig yn yr achosion canlynol:

- Pan wnaed grant yn anfwriadol i sefydliad nad yw'n gyfreithiol gymwys i'w dderbyn yn ôl y gyfraith ond lle mae'r grant o fewn bwriad cyffredinol deddfwriaeth statudol.
- Pan gymeradwyir taliadau ex gratia.

Ni wnaed unrhyw daliadau arbennig yn y flwyddyn (2022–2023: dim byd).

23. Ymrwymadau cyfalaf

Ar 31 Mawrth 2024, nid oedd gan CGDG unrhyw ymrwymadau cyfalaf y contractiwyd ar eu cyfer neu ymrwymadau cyfalaf a gymeradwywyd nas contractiwyd ar eu cyfer.

24. Digwyddiadau ar ôl y cyfnod adrodd

Nid oes unrhyw ddigwyddiadau ar ôl dyddiad y Datganiad o'r Sefyllfa Ariannol a hyd at y dyddiad yr awdurdodwyd cyhoeddi'r cyfrifon y mae angen addasu'r datganiadau ariannol ar eu cyfer. Dehonglir y dyddiad yr awdurdodwyd cyhoeddi'r cyfrifon fel dyddiad Tystysgrif ac Adroddiad y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol.

Datgelu buddsoddiadau

Buddsoddi'r gronfa waddol

Mae'r ymddiriedolwyr yn ystyried cyfandaliad o £10miliwn a roddwyd i CGDG ym 1980 fel gwaddol i'w ddefnyddio o bryd i'w gilydd ochr yn ochr â'i chymorth grant i helpu cefnogi treftadaeth y DU. Buddsoddir y gwaddol er mwyn uchafu'r enillion dros y tymor hir.

Allanolir rheoli buddsoddiadau i'r rheolwyr cronfeydd arbenigol, Cazenove Capital.

Mae polisi buddsoddi'n gyfrifoldeb i'r Panel Buddsoddi – is-bwyllgor i'r Bwrdd. Mae'r panel yn cynnwys un ymddiriedolwr a thri arbenigwr ariannol annibynnol sy'n cwrdd â'r darparwr rheoli buddsoddiadau dwywaith y flwyddyn i drafod ei berfformiad.

Mae'r Bwrdd yn cydnabod y gall fod buddiant cyhoeddus mewn datgelu'r buddsoddiadau sy'n cael eu gwneud ac yn disgrifio eu manylion isod. Mae'r Gronfa Asedau Lluosog Cyfrifol yn buddsoddi mewn nifer mawr o ymddiriedolaethau unedol a mathau eraill o fuddsoddiad, y mae'r rhan fwyaf ohonynt yn prynu ac yn gwerthu asedau'n rheolaidd. Roedd yr wybodaeth yn gywir ar 31 Mawrth 2024 ac fe gaiff ei diweddarau'n flynyddol yn yr Adroddiad Blynyddol.

Mae gan y darparwr rheoli buddsoddiadau ei bolisi buddsoddi cyfrifol ei hun y mae'n ei fabwysiadu wrth wneud buddsoddiadau. Mae'n ystyried materion amgylcheddol, cymdeithasol a llywodraethu ac yn cynhyrchu adroddiad buddsoddi cyfrifol blynyddol sy'n manylu ar ei weithgareddau. Mae'r darparwr rheoli buddsoddiadau'n cydymffurfio ag Egwyddorion Buddsoddi Cyfrifol y Cenhedloedd Unedig. Rydym yn mynnu bod y darparwr yn ein hysbysu os yw'n ystyried buddsoddi mewn unrhyw sefydliad a allai o bosibl beri embaras i CGDG.

Cronfa Asedau Lluosog Cyfrifol

Asedau twf	71.1%
Ecwitiau Core Global	56.2%
Direct Equities, 30–50 o fusnesau cynaliadwy amlycaf y byd	56.2%
Ecwitiau thematig	14.8%
HSBC Global Equity Sustainable Healthcare Fund	2.2%
Schroders Global Energy Transition Fund	2.3%
Schroder Global Sustainable Value	8.8%
UBAM Positive Impact Emerging Equity	1.5%
Rhai amgen	13.7%
Eiddo	4.6%
Charities Property Fund	2.4%
Property Income Trust for Charities	2.2%
Amrywiaethwyr	9.1%
BlueOrchard Microfinance Fund	0.9%
Brevan Howard Absolute Return Fund	1.4%
Schroder Sustainable Diversified Alternative Assets	3.6%
Wisdom Tree Energy Transition Metals	1.5%
Wisdom Tree Physical Gold	1.7%
Asedau amddiffynnol	15.2%
Bondiau	10.6%
Federated Hermes Climate Change Fund	0.8%
1.125 Gilt 2039	1.9%
Inflation Linked Gilt 2027	1.3%
iShares Global Government Bond	1.7%
Lombard Odier Global Climate Bond Fund	1.0%
Morgan Stanley Global Asset Backed Securities	1.9%
Threadneedle European Social Bond Fund	1.0%
TwentyFour Sustainable Short Term Bond Fund	1.0%
Arian parod a chyfwerth	4.6%
Arian parod	2.3%
HSBC ESG Liquidity Fund	2.3%

Ffynhonnell: Cazenove 31 Mawrth 2024

Cadeirydd, ymddiriedolwyr a rheolwyr

Cadeirydd ac ymddiriedolwyr CGDG

Cadeirydd

Dr Simon Thurley CBE

Ymddiriedolwyr

Maria Adebowale-Schwarte

tan 15 Chwefror 2024

Anna Eavis

o 16 Chwefror 2024

Dr Claire Feehily

tan 30 Tachwedd 2023

Julian Glover

Roisha Hughes

o 16 Chwefror 2024

Denise Lewis-Poulton

Ray Macfarlane

Taryn Nixon

Carol Pyrah

Mukesh Sharma MBE DL

Dr David Stocker

tan 15 Chwefror 2024

James Twining

o 1 Rhagfyr 2023

Cyfarwyddwyr gweithredol

Prif Weithredwr a Swyddog Cyfrifyddu

Eilish McGuinness

Cyfarwyddwyr anweithredol

Harnish Hadani

tan 30 Mehefin 2023

Isabel Hunt

Anne Jenkins

Richard Sydee

o 19 Mehefin 2023

CGDG

4th Floor

Cannon Bridge House

25 Dowgate Hill

Llundain EC4R 2YA

nhmf_enquiries@nhmf.org.uk

www.nhmf.org.uk

Panel Ymgynghorol CGDG

Anna Eavis (Cadeirydd)

o 16 Chwefror 2024

Eilish McGuinness (Cadeirydd)

tan 15 Chwefror 2024

Peter Barber OBE, SA

Lennox Cato

Yr Athro Aonghus MacKechnie

Sally Montgomery

Dr Tessa Murdoch FSA

Geoff Pick

tan 31 Mawrth 2024

Orlando Rock

Dr David Stocker

tan 15 Chwefror 2024

Panel Buddsoddi Ymddiriedolwyr CGDG

Dr Simon Thurley CBE (Cadeirydd)

Sarah Bates

tan 30 Mehefin 2023

Jamie Korner

Syr Laurie Magnus

tan 26 Medi 2023

Katrina Norris

o 26 Medi 2023

David Smart

o 26 Medi 2023

James Twining

o 7 Chwefror 2024

Cydnabyddiaeth

Clawr: Portrait of Mai (Omai) gan Syr Joshua Reynolds (c. 1776), delwedd trwy garedigrwydd yr Oriel Bortreadau Genedlaethol, Llundain a Getty

The Gothic Alcove a'r olygfa o'r Gothic Alcove © Hestercombe Gardens

Landscape with Hawkers and Sportsmen gan Jan Wijnants © Ymddiriedolaeth English Heritage/Anthony Chappel-Ross

HMS Unicorn © The Unicorn Preservation Society

Un o 119 o lythyrau wedi'u llofnodi oddi wrth Elizabeth Barrett Browning at ei chwaer Henrietta © Y Llyfrgell Brydeinig

Detholiad o'r cyfrolau sy'n cynnwys y gyfres helaeth o lythyrau oddi wrth Elizabeth Barrett Browning at ei chworydd © Y Llyfrgell Brydeinig

Portrait of Mai (Omai) gan Syr Joshua Reynolds (c. 1776) yn yr Oriel Bortreadau Genedlaethol, Llundain. Ffotograff © Dave Parry

Patricia at Cockmarsh Hill gan Syr Stanley Spencer RA © Ymddiriedolaeth Goffa Syr Stanley Spencer

Awyrlun o Thornborough Henges © Historic England

Ffotograffau o Raymond Chandler ar ôl y Rhyfel Byd Cyntaf (ffotograffydd anhysbys)

Llyfr nodiadau gweithio, 'Note on Typewriter [sic] Ribbon Code Dating'

'Advice to an Employer' gan Raymond Chandler

Llyfr nodiadau gweithio, 'FASHION NOTES – MEN', pob llun © Ystad Chandler

Safle Treftadaeth y Byd New Lanark © Ymddiriedolaeth New Lanark

Llangiwa – cyn y gwaith © Andy Marshall
Castell Gwrych © Castell Gwrych

Cwrt Insole © Ymddiriedolaeth Cwrt Insole
Gumfreston – cyn y gwaith © Andy Marshall

Lawnt y De yn yr Haf © Ymddiriedolaeth Cwrt Insole

Wedi'i ddylunio a'i gynhyrchu gan The Right Stuff, Llundain

Ailgylchwhch ar ôl ei ddefnyddio

